

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

STÁT A OBČAN V PREVENCI KRIMINALITY

Jakub Holas

Kazimír Večerka

2013

Autoři:

Mgr. Jakub Holas

PhDr. Kazimír Večerka, CSc.

Recenzenti:

Ing. Karel Giampaoli (Krajský úřad Ústeckého kraje)

PhDr. Erich Stündl (MěÚ Svitavy)

Tento text neprošel jazykovou korekturou

ISBN 978-80-7338-137-0

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013

www.kriminologie.cz

OBSAH

1. ÚVODEM	5
2. METODIKA EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ A KONSTRUKCE VÝZKUMNÉHO SOUBORU	7
3. OBČANÉ A STÁT	9
3.1 Míra očekávané pomoci od státu	9
3.2 Hodnocení činnosti vybraných orgánů	24
3.3 Názory respondentů na Policii ČR	31
3.4 Prevence a policejní práce	41
3.5 Aktivity Policie ČR z hlediska doporučené podpory	45
3.6 Policie ČR a využití dobrovolníků z řad občanů	48
3.7 Předpokládaný postoj ke svědecké výpovědi	50
4. KRIMINALITA A JEJÍ PREVENCE	56
4.1. Příčiny kriminality v ČR dle respondentů	56
4.1.1 Sociální skupiny s výraznějším podílem na kriminalitě	73
4.2. Preventivní programy a jejich podpora	75
4.3. Preventivní opatření uskutečněná respondentem	82
4.4. Obavy z vybraných druhů kriminality	87
4.5. Viktimizace respondenta a jeho ohrožení do budoucna	93
4.5.1 Ohlášení trestného činu, spáchaného na respondentovi	95
4.5.2 Spokojenost s řešením případu	99
4.5.3 Pravděpodobnost viktimizace	101
4.6. Názory na potenciálně problémové instituce	105
5. ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ	111
Resumé	114
Summary	118
Seznam literatury	122
Příloha: Dotazník použitý ve výzkumu	123

1. ÚVODEM

Publikace, která se vám dostává do rukou, je pokusem o zmapování některých současných důležitých postojů veřejnosti k základním otázkám pocitu bezpečí a otázkám, které se k této problematice úzce váží. Je souhrnem výsledků, které úzce navazují na zjištění obdobného výzkumu veřejného mínění, který byl v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci realizován v roce 2005 agenturou Factum Invenio na vzorku 1100 respondentů. Tento fakt umožnil v řadě případů posouzení vývojových tendencí problematiky.

Současné reprezentativní šetření, které bylo provedeno ve všech krajích České republiky na rozsáhlém souboru respondentů starších 15 let na konci roku 2012, se zaměřilo na některé důležité oblasti, které určují celkový pocit bezpečí občanů. Celá zkoumaná problematika byla uvozena posuzováním postoje respondentů k otázce, do jaké míry a ve kterých oblastech se dotázaní spoléhají na paternalismus státu, či si naopak primárně uvědomují vlastní odpovědnost za způsob prožívání svého života. Respondenti byli též dotazováni rozsáhlou baterií dotazů na faktory, které (podle jejich názoru) mají nebo mohou mít negativní vliv na úroveň kriminality. Z jiného pohledu pak hodnotili, do jaké míry je spolehnutí na instituce, které působí v jejich místě bydliště a mají – více či méně – za úkol starat se o bezpečí občanů.

Zvláštní pozornost byla věnována činnosti Policie ČR. Respondenti se vyjadřovali k celé řadě otázek fungování P ČR ve spektru od vhodných vlastností policisty až k otázkám jejich materiálního a finančního zabezpečení. Z jiného úhlu pohledu pak také respondenti hodnotili, zda – v případě jednání na policii – byli spokojeni se způsobem řešení svých záležitostí. Byla též posuzována předpokládaná role policie v preventivních aktivitách. Při tomto podrobném zkoumání se vycházelo z toho, že pouze důvěryhodná policie může dosahovat kvalitních výsledků při omezování kriminálního jednání. V rámci dotazování byly položeny zaměřené otázky, které by mohly naznačit postoj veřejnosti k zařazování laického prvku do činnosti profesionálních policejních sborů. Posuzovala se především otázka, kdy a za jakým účelem by bylo možno oficiálně použít činnosti dobrovolníků z řad veřejnosti.

Naše výzkumná akce se zajímala i o běžný postoj veřejnosti k policii. Zejména byla zkoumána ochota respondentů projevat kvalifikovanou reakci na spáchaný zločin, tedy zejména zda jsou ochotni ohlásit trestnou činnost, které se stali svědky, orgánům policie a následně, zda jsou připraveni podat svědeckou výpověď v rámci vyšetřování či případné soudní dohry. V této oblasti nás především zajímalo, proč se někteří občané bojí kriminalitu ohlásit orgánům činným v trestním řízení či odmítají podat svědectví. Druhou stranou mince pak bylo sledování toho, zda se respondenti v průběhu posledních 12 měsíců stali obětí nějaké majetkové či násilné kriminality a zda svou viktimizaci ohlásili policii. Zajímavou otázkou též je, do jaké míry očekávají, že by se reálně mohli v blízké budoucnosti stát obětí kriminální činnosti. Také se orientačně zkoumalo, jak důkladně respondenti zajišťují bezpečnost své tělesné integrity a ochranu svého majetku.

Bez zajímavosti nebyly ani otázky, které směřovaly ke zkoumání názorů veřejnosti na prevenci kriminality. Dotazování bylo zaměřeno prvořadě na zjištění, které programy preventivní práce reagují (dle respondentů) na nárůst kriminality účinněji než jiné. Dotázaní tak měli možnost sdělit, do kterých programů vkládají naděje a které naopak považují za zbytečné, neúčinné a nevhodné. Naladění respondentů vůči určitým skupinám občanů a vztah k určitým institucím nám dovolila posoudit baterie dotazů zaměřená tímto směrem.

Výzkumy veřejného mínění v oblasti bezpečnosti občanů mají značný praktický význam. Výsledky – jak vyplývá ze samotné metodiky výzkumů veřejného mínění - samozřejmě nemusí odrážet skutečný stav věcí v plné realitě, nicméně dávají obraz názorů lidí na situaci v oblasti bezpečnosti a kladou před interprety výsledků úkol zamyslet se nad tím, proč veřejnost soudí tak, jak soudí. Rozbor názorů veřejnosti pak může vést jednak k ověření toho, zda názory lidí nesignalizují nějakou faktickou systémovou nefunkčnost v oblasti zajišťování bezpečnosti občanů, či zda naopak názory občanů nejsou zkreslené nepřesnou percepcí reality či nedostatečnou znalostí problematiky. Každopádně znalost názorů občanů může vést ke zlepšení bezpečnostní situace a k případným opravným zásahům do edukační a socializační práce s veřejností a k prohloubení profesionální úrovně práce orgánů a organizací, které mají bezpečnost v popisu práce.

Lze očekávat, že nadresortní Republikový výbor pro prevenci kriminality, který stál u zrodu myšlenky provést toto empirické šetření, bude moci výsledky zkoumání využít ke zlepšení své metodické činnosti a k případným doporučením, které by mohly vést k zpřesnění činnosti směřující ke snižování kriminality v České republice.

2. METODIKA EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ A KONSTRUKCE VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Šetření veřejného mínění, o kterém referuje tato publikace, proběhlo v listopadu roku 2012. Bylo realizováno z podnětu Republikového výboru pro prevenci kriminality Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, který připravil jednak koncepci šetření (včetně výzkumného instrumentu), jednak provedl vyhodnocení zjištěných dat. Tímto výzkumem byl naplněn úkol, který vyplynul z dokumentu schváleného vládou s názvem „Strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015 (viz kapitola 5.11. „Strategie“).

Terénní výzkum realizovala na celém území České republiky na vzorku 3 080 respondentů agentura IBRS. Cílovou populací byla obecná populace ČR starší 15 let věku. Při výběru vzorku byl použit kvótní výběr s ohledem na věk, pohlaví, vzdělání a velikosti místa bydliště, a to tak, aby získaná data byla reprezentativní pro celou ČR i pro jednotlivé kraje. Bylo provedeno 220 rozhovorů v každém ze 14 krajů České republiky.

Agentura IBRS ve své zprávě o průběhu výzkumu zaručila, že 143 tazatelů bylo řádně proškoleny a že provedlo v rámci sběru dat osobní rozhovory s respondenty dle předem zadaného kvótního rozpisu. Agentura též podala zprávu o prováděných kontrolách práce tazatelů. Rozhovor s respondenty trval v průměru 22 minut. Data ze šetření byla statisticky zpracována v systému SPSS.

Z celkového množství respondentů bylo 48,7 % mužů a 51,3 % žen. Respondenti byli nejčastěji ženatí / vdané (48,2 %) či svobodní/é (29,2 %), v současnosti rozvedených bylo 14,7 % a vdov či vdovců pak 7,9 %. Ve věkové kategorii do 30 let byli svobodní zastoupeni více jak čtyřmi pětinami případů (81,7 %), respondenti starší 31 let i nad 51 let byli nejčastěji

ženatí či vdané, v nejstarší věkové kategorii byl zhruba každý pátý respondent vdovcem či vdovou (viz tab. 1). Ve vzorku bylo – v souladu s demografickými údaji - více vdov (10 %) než vdovců (6 %).

Tabulka 1: Rodinný stav respondentů podle věkových kategorií (v %)

	do 30 let	31 – 50 let	51 a víc
Svobodný/á	81,7	22,8	6,6
Ženatý/vdaná	14,0	60,4	56,2
Rozvedený/á	4,3	16,0	19,0
Vdovec/vdova	0,0	0,8	18,2
celkem	100,0	100,0	100,0

Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání převažovali respondenti se základním vzděláním (48,2 %), středoškolské vzdělání s maturitou měla více jak třetina dotazovaných (34,9 %), vysokoškolsky vzdělaných bylo ve vzorku 16,9 %. Úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání samozřejmě závisí na věku respondentů, neboť možnost dosáhnout vyššího vzdělání je limitována nedostatkem věku – 39,1 % respondentů do 30 let se označilo za studenta.

Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů podle věkových kategorií a pohlaví (v %)

	do 30 let	31 – 50 let	51 a víc	muži	ženy
bez maturity	47,9	38,5	56,7	49,8	46,8
s maturitou	42,1	39,4	27,2	33,5	36,2
vysokoškolské	10,0	22,1	16,1	16,7	17,0
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bylo též zjišťováno, kolik dětí má nebo měl respondent v přímé péči, tj. žily nebo žijí s ním ve společné domácnosti. Data ukazují, že bezdětných respondentů je téměř třetina (31,6 %), nejčastěji však respondenti měli v péči dvě děti (32,1 %), jedno dítě pak ve čtvrtině případů (24,7 %).

3. OBČANÉ A STÁT

3.1 Míra očekávané pomoci od státu

Člověk žijící ve společnosti jiných lidí mívá určitou konkrétní představu o tom, jaké věci může očekávat od svého sociálního okolí a o které záležitosti se musí primárně postarat sám. V rámci našeho empirického šetření jsme proto vytypovali 12 oblastí sociálního bytí člověka ve společnosti a snažili jsme se poznat, jaké věci či působení očekávají lidé od státu a jaké považují za oblast své aktivity.

Obecně je na úvod této problematiky možno konstatovat, že téměř všechny nabídnuté posuzované oblasti byly respondenty vyhodnoceny tak, že jejich saturování závisí více na celoživotní aktivitě individua, než na solidární aktivitě státu. Toto konstatování platí s jedinou výjimkou, totiž s tou, že dotázaná populace se domnívá, že odpovídající životní úroveň starých lidí by měla být přece jenom více záležitostí státu než prozíravého hospodaření individua. Přesněji řečeno – poněkud více lidí se domnívá (než nedomnívá), že odpovídající důchody, které by zajišťovaly důstojné stáří seniorů, nelze z důvodu mezigeneračního konsenzu a solidarity nechat jen na majetnosti jednotlivých seniorů, ale je třeba vzít v úvahu, že důchodový systém by měl vytvořit takové podmínky, aby se nikdo ze starých lidí nemusel nedůstojně doprošovat uspokojení těch potřeb, na jejichž pokrytí jim – vzhledem k věku a jiným životním okolnostem – již nestačí síly.

Obavu o zajištění v důchodu projevují nejvíce nejstarší respondenti (tedy věková kategorie nad 50 let), na které aktuálně dopadá hrozba seniorského nedostatku. Tito respondenti totiž již ve valné míře případů nemohou se svou budoucí finanční situací mnoho udělat, změnu v postoji státu k této oblasti pak vnímají jako nepředpokládaný a do značné míry asociální akt. Tento názor podporuje i zjištění, že respondenti v plném produktivním věku (tedy zde věková kategorie 31 – 50 let) jsou více smířeni s myšlenkou individuálního „spoření na důchod“, tj. nezdůrazňují až tak požadavek paternitní úlohy státu v této oblasti (i když i oni jsou často přesvědčeni, že stát má o důchody výrazněji pečovat). Na druhé straně můžeme

zaznamenat, že větší očekávání od státu mají respondenti s nižší úrovní vzdělání, tedy ti, jejichž výpočet řádného důchodu bude asi pod průměrem dotčené populace.

Těsně necelá třetina dotázané populace (31,2 %) nemá vyhraněný názor na úlohu individua či státu při zabezpečování slušného důchodu (na škále volí střed). To lze interpretovat dvojitým způsobem, totiž tak, že se respondenti nejsou schopni rozhodnout mezi dvěma krajními body (tedy body 1. důchody jsou záležitostí pouze snahy občana versus 5. zajištění důchodu je výhradní starostí a povinností státu) a poněkud lavírují s odpovědí, či naopak mají odpovědný realistický přístup k této problematice, který se projevuje tím, že zdůrazňují vyrovnanou individuální snahu subjektu při nezanedbání pozitivní státní ingerence do těchto záležitostí. Přibližně stejně jsou v celém souboru zastoupeni respondenti krajních pozic škály, kteří soudí, že důchodová problematika je buď jednoznačně záležitostí státu (10,2 %), či že o dostatečný důchod ve stáří se musí postarat každý sám svými silami. (9,7 %).

Tabulka 3: Odpovědnost za odpovídající důchod spočívá na (v %):

body škály	všichni	pohlaví		věk			vzdělání		
		muži	ženy	do 30 let	31 –50	nad 50 let	základní	střední	VŠ
1	9,7	10,3	9,1	10,9	8,9	9,7	7,9	11,0	12,1
2	22,0	22,7	21,3	25,3	24,1	18,4	18,8	24,3	26,3
3	31,2	29,1	33,2	30,0	33,3	30,1	30,3	31,8	32,3
4	26,9	27,6	26,3	25,5	26,3	28,1	29,4	25,2	23,5
5	10,2	10,3	10,1	8,3	7,4	13,7	13,6	7,7	5,8
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

N = 3080

Vysvětlivky: odpovědnost za to, abyste měl odpovídající důchod, spočívá:

1 = jenom na mně, 2 = spíše na mně než na státu, 3 = rovným dílem na mně i státu, 4 = spíše na státu než na mně, 5 = jenom na státu

Jestliže bychom provedli celkový indexový propočít¹, který zohledňuje nejen četnosti jednotlivých postojů k této problematice, ale i postavení názoru na škále, zjistíme, že se

¹ Celková úroveň názorů respondentů na to, zda předložená oblast sociálního života je spíše záležitostí individua nebo státu je zde vyjádřen indexem, jehož hodnota se pohybuje od 200 bodů (záležitost by měla být plně v kompetenci individua) k hodnotě minus 200 bodů (záležitost by měla být plně v kompetenci státu). Index vypočten dle: $i = (2a + b) - (c + 2d)$, přičemž a = procento odpovědí „odpovědnost spočívá jenom na mně“, b = procento odpovědí „odpovědnost spočívá spíše na mně“, c = procento odpovědí „odpovědnost spočívá spíše na státu“, d = procento odpovědí „odpovědnost spočívá jenom na státu“.

ingerence státu do důchodového zajištění poněkud více domáhají ženy (index -7,0 bodu), starší osoby (index -17,7 bodu) a respondenti s nižším vzděláním (index -22,0 bodu). Určité názorové rozdíly na otázku zdroje důchodového zajištění vykazují též respondenti různých krajů. Nejvíce proindividualistický postoj vykazují respondenti z kraje Olomouckého (index 26,3 bodu) a Moravskoslezského (index 14,4 bodu), naopak větší touha po paternitním řešení problematiky důchodů se nejsilněji projevuje v kraji Středočeském (index - 23,2 bodu), Ústeckém (index - 21,1 bodu), Královehradeckém a Karlovarském (shodně index - 20,8 bodu) a také v hlavním městě Praze (index -18,2 bodu). Nutno zde ještě doplnit, že celkové zhodnocení této problematiky všemi respondenty vykazovalo sumární index -5,9 bodu, tedy vyvážený (či nerozhodný) poměr mezi názory, že je otázka důchodů záležitostí státu či individua.

Nejmenších zásahů ze strany státu si naopak respondenti přejí v oblasti způsobu prožívání volného času, výchovy svých dětí a způsobu péče o zdraví jednotlivce. Zde se jednoznačně ukazuje, že tyto oblasti považují dotázaní zejména za doménu individuální péče, státní zásahy pak za spíše nepatřičné.

Zejména trávení volného času je respondenty pocíťováno jako něco, co má být osvobozeno od jakéhokoliv tlaku, zejména od tlaku ze strany státu. Každý takový tlak totiž odebírá z volného disponibilního individuálně prožívaného času onu hlavní složku, totiž svobodné rozhodnutí. Respondenti si tento fakt jasně uvědomují – pouze zanedbatelných 12 respondentů (0,4 % všech) se domnívá, že způsob prožívání volného času by měl být především záležitostí státu.

Celkový index názorů respondentů na ingerenci státu či individua do sféry volného času je roven 136,5 bodu – zásahy státu jsou tedy vnímány jako nadbytečné. V této položce jsou vzácně vyrovnány názory mužů (index 136,7 bodu) a žen (index 136,3 bodu). Z hlediska věku nezasahování státu do prožívání volného času požadují více nejmladší respondenti (dotázaní do 30 let získali zde index až 143,4 bodu) než nejstarší věková kategorie nad 50 let, která vliv státu tak striktně nevylučuje (bodová úroveň indexu je u této věkové kategorie rovna 121,9 bodu), střední věková kategorie od 31 let do 50 let vykazuje index přibližně kolem průměru (index 135,9 bodu).

Nezasahování státu do sféry volného času požaduje nejčastěji nejvzdělanější skupina respondentů – vysokoškoláků (index 143,2 bodu). V závislosti na snižujícím se formálním vzdělání respondentů lze sice zaznamenat poněkud menší obavu z paternalistického přístupu státu k prožívání volného času, nicméně u všech vzdělanostních skupin respondentů je oblast prožívání volného času ze všech zkoumaných oblastí nejvíce spojována s víceméně jednoznačnou odpovědností individua. Větší rozdíly v názoru na tuto oblast sociálního života nenalzáme ani při třídění dat podle krajů. Relativně nejvíce připouštějí ingerenci státu do oblasti trávení volného času dotázaní z kraje Jihočeského (index 120,9 bodu) a Ústeckého (index 124,0 bodu), naopak respondenti z Plzeňského kraje vykázali index ve výši 150,9 bodu a byli těsně před hodnotami respondentů z kraje Libereckého (index 149,6 bodu). Jak jsme již výše naznačili, za jasnou sféru individuální odpovědnosti považují respondenti také oblast výchovy.

Tabulka 4: Na kom spočívá odpovědnost za způsob prožívání volného času

odpovědnost spočívá:	Abs.č.	%
jenom na mně	1680	54,5
spíše na mně než na státu	930	30,2
rovným dílem na mně i státu	401	13,0
spíše na státu než na mně	57	1,9
jenom na státu	12	0,4
Celkem	3080	100,0

Tabulka 5: Na kom spočívá odpovědnost za výchovu dětí

odpovědnost spočívá:	Abs.č.	%
jenom na mně	1157	37,7
spíše na mně než na státu	1316	42,7
rovným dílem na mně i státu	547	17,7
spíše na státu než na mně	56	1,8
jenom na státu	4	0,1
Celkem	3080	100,0

Pouze zanedbatelných 60 respondentů (tj. necelé 2 % dotázaných) mínilo, že by měl mít stát nějakou větší odpovědnost za to, aby byly děti dobře vychovány. Zdá se, že se ve společnosti generálně udržuje představa, že za výchovu dětí jsou jednoznačně na prvním místě odpovědni jednotliví rodiče. Toto konstatování lze dokumentovat i tím, že celkové bodové vyjádření indexu je rovno 115,9 bodu a že o této záležitosti jsou přesvědčeni obdobně nejen respondenti bez rozdílu pohlaví (muži index 115,2 bodu, ženy index 116,3 bodu), ale že v posuzování nehraje téměř žádnou roli ani jejich věk (do 30 let věku index 112,1 bodu, do 50 let věku index 119,9 bodu, respondenti starší 50 let index 114,3 bodu). Individuální odpovědnost za výchovu dětí je však poněkud více podtržena u respondentů s vyšším vzděláním a to zejména při porovnání s respondenty s pouhým vzděláním základním (vysokoškoláci index 123,7 bodu, středoškoláci index 119,1 bodu, lidé se základním vzděláním index 110,6 bodu) a projevují se i určité krajové odlišnosti – od průměru se na jedné straně nejvíce odlišují respondenti Jihočeského kraje (index 87,7 bodu), na druhém okraji spektra se pak objevují respondenti z kraje Moravskoslezského (index 135,4 bodu).

Třetí oblastí, ve které jsou si respondenti poměrně jisti, že péče o ni patří převážně do kompetence individua, je oblast zdraví. Ochranu vlastního zdraví v tomto smyslu považuje za jednoznačnou věc vlastní péče téměř třetina dotázaných (32,9 %) a další dvě pětiny soudí, že „ochrana vlastního zdraví spočívá spíše na mně než na státu“ (40,4 %). Index souhrnného bodového vyjádření je pak 101,4 bodu.

Tabulka 6: Na kom spočívá odpovědnost za ochranu vlastního zdraví

odpovědnost spočívá:	Abs.č.	%
jenom na mně	1014	32,9
spíše na mně než na státu	1243	40,4
rovným dílem na mně i státu	693	22,5
spíše na státu než na mně	110	3,6
jenom na státu	20	0,6
Celkem	3080	100,0

I v oblasti názoru na roli státu v ochrany jejich zdraví se respondenti v zásadě neliší podle pohlaví, muži i ženy považují péči o vlastní zdraví za typickou doménu individuální péče (muži index 102,1 bodu, ženy index 100,5 bodu). Podle očekávání, někteří respondenti vyššího věku přece jenom více předpokládají vliv státu do oblasti péče o zdraví jednotlivců (do 30 let věku index 104,8 bodu, do 50 let věku index 103,8 bodu, respondenti starší 50 let index 97,3 bodu), nicméně toto očekávání ani v této skupině není enormní. Jinak řečeno pouze necelých 5 % respondentů nejstarší věkové kategorie se domnívá, že otázka individuálního zdraví je zásadně nebo ve větší míře starostí státu. Zároveň lze konstatovat, že vzdělanější respondenti více uvádějí, že individuální zdraví je záležitostí jednotlivce, neboť záleží zejména na způsobu života každého člověka. Index vysokoškoláků je tak roven 116,3 bodu, středoškoláci vykazují index 107,9 bodu a lidé se základním vzděláním pouze index 91,4 bodu. Nicméně všechny tyto hodnoty svědčí o generálním přesvědčení respondentů, že odpovědnost za oblast péče o zdraví neleží významněji na státu, ale je vnímána jako záležitost zejména individuální péče. Na okraj lze konstatovat, že toto přesvědčení manifestují nejvíce respondenti Jihomoravského a Pardubického kraje, poněkud větší touhu (či její náznak) po paternalistickém přístupu lze zaznamenat zejména v Ústeckém kraji (index 81,9 bodu)

Zatímco o oblastech výchovy, péče o zdraví a způsobu trávení volného času jsou respondenti téměř jednoznačně přesvědčeni, že jejich zabezpečování patří do sféry zájmu individua a že stát má v této oblasti jen zcela vedlejší úlohu, není tomu až tak v oblasti zabezpečování zaměstnání. Sice i zde převládá názor, že sehnání a udržení zaměstnání je spíše záležitostí příčinnosti individua, nicméně toto přesvědčení není tak výrazné. Toto konstatování lze doložit i tím, že souhrnný index odpovědnosti za probíranou oblast (tedy „abych měl zaměstnání“) je 47,7 bodu. Třetina respondentů (34,3 %) se ve svých vyjádřeních umístila do středu škály a soudila, že odpovědnost za to, abych měl zaměstnání, spočívá rovným dílem na jedinci i státu. Tento názor zastávají více ženy (36,6 %) než muži (31,7 %), respondenti nad 50 let (36,9 %) a dotázané osoby s nejnižším formálním vzděláním (37,4 %).

Z jiného pohledu je možno konstatovat, že zhruba pětina (19,2 %) všech respondentů soudí, že odpovědnost za zaměstnání leží pouze na individuu a pouze 3,2 % vyžadují v této oblasti paternalistickou úlohu státu. Srovnání koeficientů ukazuje, že muži o něco častěji než ženy

soudí (muži index 49,4 bodu, ženy index 45,7 bodu), že získání či udržení zaměstnání je spíše záležitostí přičinění individua než odpovědností státu, a že stejný názor mají spíše osoby ve středním věku než osoby mladší či zejména starší (do 30 let index 48,3 bodu, do 50 let index 55,3 bodu, nad 50 let index 40,5 bodu), které si často bolestně uvědomují obtížnost získávání zaměstnání. To platí též o respondentech s nejnižším vzděláním (index 34,4 bodu), kteří zejména v období ekonomické recese přicházejí nejednou o zaměstnání a mají pocit, že získání nového je často nad jejich síly.

Tabulka 7: Na kom spočívá odpovědnost za to, abych měl zaměstnání

odpovědnost spočívá:	Abs.č.	%
jenom na mně	591	19,2
spíše na mně než na státu	908	29,5
rovným dílem na mně i státu	1056	34,3
spíše na státu než na mně	426	13,8
jenom na státu	99	3,2
Celkem	3080	100,0

Názor na odpovědnost individua či státu za zaměstnání je poměrně znatelně diferencován podle krajů. Největší osobní odpovědnosti zde vykazují respondenti Olomouckého kraje (index 79,0 bodů), který je následován krajem Libereckým, Pardubickým a Zlínským. Naopak respondenti z kraje Ústeckého (index 25,0 bodů), překvapivě též z Prahy (index 30,9 bodu) a Středočeského kraje (index 31,2 bodu), ale také z Královéhradeckého a Karlovarského kraje se daleko méně odříkají znatelné ingerence státu.

Z této oblasti je třeba ještě pohovořit o výsledcích, které se vztahují k pojetí odpovědnosti za úroveň vzdělání občanů. Naši respondenti bodově zařadili tuto oblast mezi péči o zdraví a péči o zaměstnání. Bodová hodnota indexu 83,4 bodu naznačuje, že sice je tato otázka nadprůměrným počtem dotázaných považována spíše za starost individua než státu, nicméně toto přesvědčení není nijak kategorické, neboť celých 29,0 % respondentů soudí, že odpovědnost státu a individua je v této oblasti vyrovnaná. Na druhé straně však pouze 7 % respondentů tvrdí, že je otázka vzdělání výsadní či podstatnou odpovědností státu.

Respondenti se v posuzování míry odpovědnosti státu či individua za vzdělání v zásadě neodlišují podle pohlaví, vzdělanější respondenti pouze poněkud častěji zastávají názor, že dosažená úroveň vzdělání je závislá na snaze individua (jednoznačnou odpovědnost individua za oblast vzdělání manifestuje 30 % vysokoškoláků a středoškoláků a 25 % dotázaných s pouhým základním vzděláním). Také podle věkových kategorií nezaznamenáváme žádné zásadnější odchylky (nejvíce jsou přesvědčeni o zásadní úloze individua respondenti střední věkové kategorie).

Tabulka 8: Na kom spočívá odpovědnost za vzdělání občanů

odpovědnost spočívá:	Abs.č.	%
jenom na mně	847	27,5
spíše na mně než na státu	1126	36,5
rovným dílem na mně i státu	890	29,0
spíše na státu než na mně	182	5,9
jenom na státu	35	1,1
Celkem	3080	100,0

Přejděme však nyní k hlavním zjištěním, které mají užší vztah k pocitu bezpečí občanů. Zeptali jsme se respondentů na to, do jaké míry odpovídá – podle jejich názoru - jedinec či stát za ochranu bytu či auta, do jaké míry nese odpovědnost za to, aby se jedinec nestal obětí dopravní nehody, aby nebyl na ulici okraden, přepaden či aby se nestal obětí podvodu.

Tabulka č. 9 souhrnně ukazuje, že ze všech výše jmenovaných posuzovaných bezpečnostních situací pociťují respondenti relativně největší potřebu angažování státu u pouliční kriminality. Zejména okradení a přepadení na ulici, tedy ve veřejném prostoru, považují respondenti za oblast, ve které by měl stát sehrát – vedle nezbytné individuální opatrnosti – důležitou ochrannou roli. Občan očekává, že stát převezme svou část odpovědnosti zejména při nebezpečí fyzického útoku (index 9,1 bodu u položky „abych nebyl přepaden“), tedy ve chvíli, kdy jednotlivec nemusí být způsobilý odolat útoku vlastní silou. Občan chce však být bezpečný a chráněný i proti majetkové kriminalitě (index 9,2 bodu u položky „abych nebyl na

ulici okraden zloději“). Větší očekávání v obou probíraných případech očekávají od státu ženy než muži.

Tabulka 9: Index odpovědnosti individua versus stát u vybraných bezpečnostních situací (body)

Odpovědnost:	muži	ženy	všichni
	body		
za ochranu mého auta	87,4	86,2	86,8
za ochranu mého bytu	86,8	84,5	86,7
za ochranu před dopravní nehodou (abych se nestal obětí)	57,1	52,3	54,6
za to, abych nebyl podveden	23,7	17,1	20,4
za to, abych nebyl na ulici okraden zloději	11,7	6,8	9,2
za to, abych nebyl přepaden	13,1	5,1	9,1

Vysvětlivky bodového výpočtu viz poznámka č. 1 (čím vyšší kladný počet bodů, tím vyšší pocit odpovědnosti individua za naznačenou oblast)

Rozebereme-li podrobněji názor respondentů na míru angažovanosti individua versus státu při čelení pouliční kriminalitě, zjišťujeme, že rozložení názorů respondentů víceméně kopíruje Gaussovu křivku. Za povšimnutí stojí, že pouze cca 13 % dotázaných se domnívá, že odpovědnost za čelení pouliční kriminalitě leží pouze na nich, že jsou zcela odpovědni za ubránění se přepadení či okradení na ulici. Naopak pouze zhruba každý desátý respondent soudí, že odpovědnost za ochranu před pouliční kriminalitou leží zcela na státu a jeho bezpečnostních orgánech. Těžiště odpovědí pak leží uprostřed škály – každý třetí dotázaný vyjadřuje, že odpovědnost za čelení přepadení a okradení leží stejným dílem na ohrožené osobě a státu.

Tabulka 10: Na kom spočívá odpovědnost za to, aby občan nebyl na ulici přepaden či okraden

odpovědnost spočívá:	Abych nebyl přepaden		Abych nebyl okraden	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%
jenom na mně	418	13,6	398	12,9
spíše na mně než na státu	652	21,2	732	23,8
rovným dílem na mně i státu	1057	34,3	1001	32,5
spíše na státu než na mně	694	22,5	654	21,2
jenom na státu	259	8,4	295	9,6
Celkem	3080	100,0	3080	100,0

Je zajímavé, že se u problematiky odpovědnosti za čelení hrozbám přepadení či pouličního okradení respondenti od sebe názorově téměř neliší ani při třídění podle věku ani dle dosaženého nejvyššího vzdělání (pouze je naznačeno, že respondenti se středoškolským vzděláním mají o něco málo hlubší přesvědčení, že obě tyto oblasti jsou více záležitostí občana). Zajímavější rozdíly však nacházíme při posuzování těchto otázek podle regionů (viz tab. 11)

Tabulka 11: Bezpečnostní hrozby a jejich vnímání z hlediska odpovědnosti státu či individua v jednotlivých krajích (body)

ochrana	Pra	SČK	JČK	PIK	KvK	ÚSK	LiK	KhK	PaK	KVy	JmK	OIK	ZIK	MsK	Su- ma
auta	88,2	99,5	97,8	95,5	94,2	80,4	105,5	64,1	74,0	63,5	89,1	108,6	96,7	65,4	86,8
bytu	87,7	91,0	103,3	94,4	105,0	85,6	108,2	67,8	63,1	57,6	96,9	99,4	88,6	62,6	86,7
oběť v dopravě	44,9	72,2	55,4	64,1	75,7	40,3	80,4	5,9	44,9	60,7	62,6	62,7	72,3	26,8	54,6
před podvodem	19,3	14,1	16,4	20,8	5,0	8,7	39,2	6,3	16,8	18,6	-2,3	67,0	42,7	29,5	20,4
před přepadením	2,6	15,4	17,2	10,8	21,9	-0,9	30,4	30,9	28,5	29,6	-9,1	51,4	36,5	6,3	19,1
před okradením	1,5	30,8	25,9	8,3	24,6	-8,6	30,0	10,9	20,1	16,4	16,3	45,5	25,0	3,6	9,2

Vysvětlivky bodového výpočtu viz poznámka č. 1

Respondenti z kraje Olomouckého (index 45,5 bodu), dále pak Středočeského a Libereckého jsou více nakloněni názoru, že odpovědnost za obranu proti okradení na ulici má spíše jednotlivec než stát, naopak respondenti z kraje Pardubického (index -20,1 bodu), Jihomoravského a Královohradeckého soudí, že větší díl odpovědnosti leží v této oblasti na státu. Podobně respondenti z kraje Olomouckého (index 51,4 bodu), Zlínského a Libereckého kladou větší díl odpovědnosti za ochranu proti přepadení na ohroženého jedince, naopak respondenti z kraje Královohradeckého a Pardubického činí za tuto oblast více odpovědný stát. Souhrnně lze však připomenout, že u problematiky pouličního okradení a násilí ve veřejném prostoru očekává občan ze všech sledovaných oblastí ingerenci státu nejčastěji.

Hned za těmito oblastmi se nachází problematika požadavku, aby občan nebyl podveden při nákupu zboží nebo sjednání úvěru. I zde třetina respondentů soudí, že odpovědnost za tuto oblast je stejnoměrně rozložena mezi ohroženého jedince a stát, nicméně čtvrtina dotázaných se domnívá, že by tato oblast měla být starostí buď zcela (9,2 %) nebo z větší části (16,3 %) státu. Poměr odpovědnosti státu a individua je pojímán zhruba stejně muži i ženami, nelze zde doložit zásadnější rozdíly mezi pohlavími. Bodové ohodnocení dává tušit, že i tato oblast je u celku respondentů pojímána jako mírně nadprůměrná záležitost osobní odpovědnosti než odpovědnosti státu (index 20,4 bodu). Z hlediska věku můžeme zpozorovat, že respondenti nejstarší věkové kategorie častěji spoléhají na kontrolní a regulační roli státu v oblasti ochrany jednotlivce. Promítá se zde zřejmě zkušenost či obava starších lidí z nekalých praktik různých podvodníků, kteří se při svém asociálním jednání soustřeďují zejména na tuto věkovou kategorii. Zatímco tedy respondenti do 30 let ohodnocují tuto oblast indexem ve výši 26,3 bodu a respondenti do 50 let dokonce 30,2 bodu, nejstarší věková kategorie nad 50 let směřuje svým indexem 14,4 bodu více k přání poněkud většího zájmu státu o tuto oblast.

Třídění respondentů podle vzdělání pak ukazuje, že největší účast státu při zabraňování podvodům si přejí respondenti s nejnižším formálně dosaženým vzděláním. I to lze dobře pochopit, vždyť některé podvody jsou prováděny tak sofistikovaně, že na jejich odhalení je třeba dostatečného vzdělanostního rozhledu. Na druhou stranu lidé s vyšším vzděláním si uvědomují, že hlavní roli při odhalování podvodů musí mít ten, který má být podveden. Největší přesvědčení o odpovědnosti individua za oblast obrany proti podvodu (viz tab. č. 9)

signalizují respondenti z kraje Olomouckého (index 67 bodů), Zlínského (index 42,7 bodu) a Libereckého (index 39,2 bodu), naopak respondenti z Jihomoravského kraje vykazují mírně záporný index (index -2,3 bodu) a jsou následováni respondenty z kraje Karlovarského (index 5 bodů) a Královehradeckého (index 6,3 bodu).

Zbývá pojednat ještě o názoru respondentů na tři oblasti odpovědnosti státu resp. občana, a to za oblast ochrany auta, bytu a ochrany před dopravní nehodou (nebyt obětí). Respondenti shodně soudí, že ochrana vlastního majetku je převážně starostí majitele, což se projevuje na indexu v hodnotě necelých 87 bodů. 30,8 % respondentů soudí, že ochrana vlastního příbytku je jednoznačně povinností majitele a dokonce 31,9 % sděluje, že obdobná situace platí u „střežení“ vlastního dopravního prostředku. Jestliže sečteme u těchto dvou otázek odpovědi na škále zařazené do možností „odpovědnost spočívá jenom na mně“ s odpovědí „odpovědnost spočívá spíše na mně než na státu“ musíme konstatovat, že se do těchto dvou možností umístily přibližně dvě třetiny dotázaných (ochrana bytu 65,1 %, ochrana auta 64,1 %). Zdá se, že většina respondentů v těchto oblastech od státu mnoho neočekává.

Poněkud jiná je situace u otázky ochrany před tím, abych se nestal obětí dopravní nehody. I zde sice převládají respondenti, kteří i tuto oblast považují za převážně záležitost jednotlivce, nicméně toto přesvědčení – v porovnání s rolí individua při ochraně vlastního bytu či auta - není tak velké (index 54,6 bodu). Odpovědnost individua za bezpečí v dopravě nejvíce zdůrazňují respondenti z kraje Litoměřického (index 80,4 bodu), Karlovarského, Středočeského a Zlínského, naopak vyrovnanou odpovědnost za bezpečí v dopravě mezi individuem a státem zdůrazňují respondenti z Královehradeckého kraje (index 5,9 bodu) a kraje Moravskoslezského (index 26,5 bodu). Větší rozdíly nenalzáme ani při třídění podle pohlaví, ani podle věku respondentů, naznačené jsou jisté rozdíly podle nejvyššího dosaženého vzdělání – zde respondenti s nejnižším vzděláním více očekávají pomoc od státu, resp. na něj přenášejí větší díl odpovědnosti.

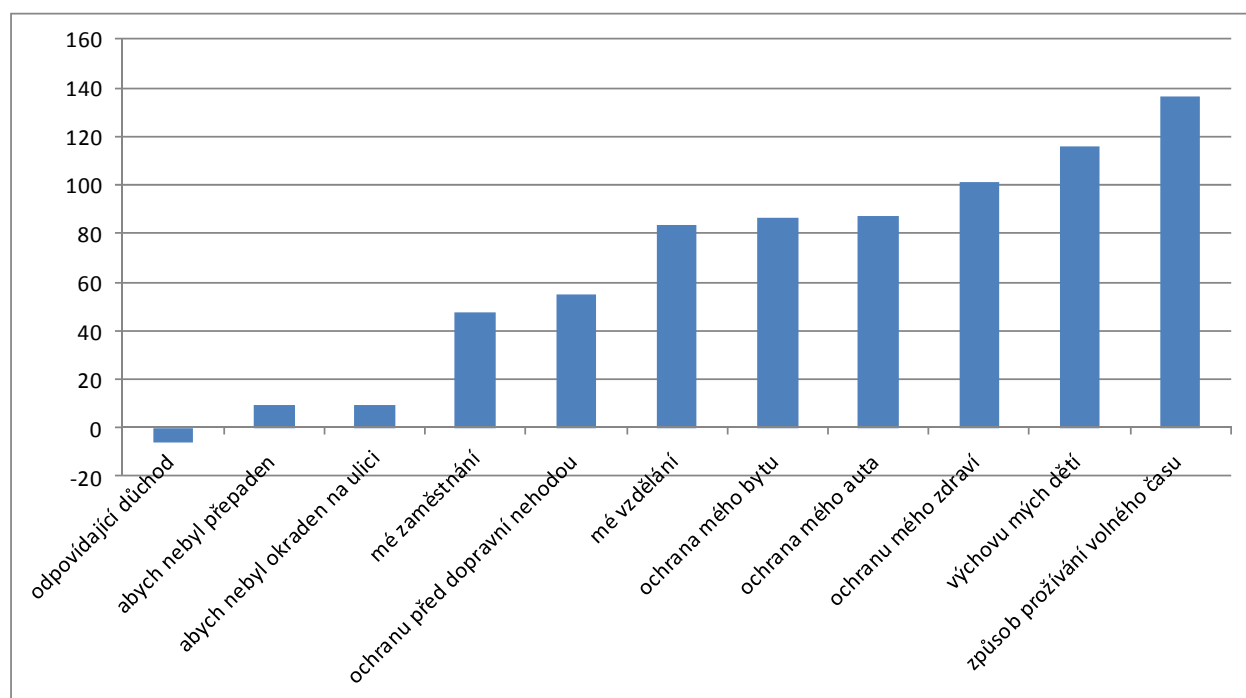
Tabulka 12: Index odpovědnosti individua versus státu u vybraných bezpečnostních situací podle pohlaví, věku a nejvyššího vzdělání respondentů (body)

Odpovědnost	M	Ž	do 30	31-50	50+	ZŠ	SŠ	VŠ	všichni
za ochranu mého auta	87,4	86,2	86,8	89,7	84,5	79,4	93,4	94,4	86,8
za ochranu mého bytu	86,8	84,5	82,2	88,8	85,0	76,1	93,9	93,6	86,7
za ochranu před dopr. nehodou	57,1	52,3	57,1	55,0	53,0	50,3	58,5	58,6	54,6

Vysvětlivky bodového výpočtu viz poznámka č.1

Na závěr lze konstatovat, že si respondenti v současnosti v drtivé většině případů uvědomují, že odpovědnost za svůj sociální život nemohou přesunovat na stát, že se musí snažit o osobní předcházení problémům. V tomto přesvědčení neexistují žádné zásadnější rozdíly mezi dotázanými muži a ženami. Obecně lze též konstatovat, že poněkud větší ingerenci státu ve smyslu přebírání zásadnější odpovědnosti požadují respondenti s nižším vzděláním a v některých otázkách lidé starší.

Graf 1: Odpovědnost státu vs. odpovědnost jedince za jednotlivé oblasti života

Obraťme nyní pozornost na srovnání postojů k sledovaným otázkám v průběhu posledních 7 let. V roce 2005 jsme totiž v rámci obdobného výzkumu veřejného mínění² kladli respondentům shodné otázky jako ve výzkumu současném, takže lze nyní posoudit vývoj postojů. Jak ukazuje tabulka bodového přepočtu (viz tab. č. 13), téměř ve všech položkách se sice současní respondenti přiklánějí k osobní odpovědnosti za předložené okruhy sociálního života, nicméně jednoznačnost těchto postojů se vzhledem k údajům z roku 2005 nezdá být tak zásadní. Největší posun lze zaznamenat u posouzení odpovědnosti za ochranu příbytku respondentů, kde dosti významně přibýlo respondentů s váhavým postojem, resp. s názorem, že odpovědnost za tuto oblast leží stejným dílem na jedinci a státu. Zejména zde došlo k odlivu respondentů z krajní polohy jednoznačné osobní odpovědnosti za ochranu vlastního bytu, kterou v roce 2005 manifestovala nadpoloviční většina dotázaných (51,6 %) a v současnosti pouze necelá třetina (30,8 %), což se projevilo i na srovnání bodových přepočtů sledovaných let.

Tabulka 13: Srovnání bodových rozdílů postojů respondentů k otázce po odpovědnosti státu a individua za vybrané oblasti sociálního života v roce 2005 a 2012 (bodové souhrny)

Odpovědnost za:	rok 2005	rok 2012	rozdíl
ochranu mého bytu	133,6	86,7	46,9
abych měl odpovídající důchod	32,1	-5,9	38,0
mé vzdělání	119,4	83,4	36,0
způsob prožívání volného času	168,3	136,5	31,8
ochrana mého auta	115,1	86,8	28,3
abych nebyl okraden na ulici	33,3	9,2	24,1
ochranu před dopravní nehodou (oběť)	76,2	54,6	21,6
výchovu mých dětí	134,5	115,9	18,6
mé zaměstnání	64,4	47,7	16,7
ochranu mého zdraví	110,0	101,4	8,6
abych nebyl přepaden	7,2	9,1	-1,9

Vysvětlivky bodového výpočtu viz poznámka č. 1

² Srovnej publikaci Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Přesličková, H., Blatníková, Š.: Občané o kriminalitě a prevenci. Praha: IKSP 2007.

Obdobný zásadnější posun zaznamenáváme u otázky důchodů, kde se respondenti ve svém celku názorově posunuli z opatrného postoje spíše individuální odpovědnosti k naznačenému přání větší ingerence státu. Lze předpokládat, že tento postoj se - jak u ochrany bytu, tak při péči o zaměstnání - odvíjí z představy, že občané mají nejednou pocit, že ze své strany vyčerpali možnosti své aktivity (tedy zabezpečili své byty a usilovali o patřičné zajištění ve stáří svými prostředky) a nyní očekávají přiměřenou aktivitu státu.

Podobně dochází i k jistému odklonu od jednoznačného názoru, že péče o vzdělání je zcela v kompetenci individua. Jednoznačnost krajního názoru, že oblast vzdělávání je jednoznačně záležitostí jedince, kterou v roce 2005 zastávalo 44,6 % respondentů, byla v současném výzkumu nahrazena hlasy pouhých 27,5 % dotázaných. Respondenti zřejmě v současnosti zvažují více aspektů své volby a na škále dávají najevo svou představu, že vedle nutné aktivní snahy jedince získat odpovídající vzdělání musí být pečováno i o státem sledované podmínky této snahy. Jinými slovy řečeno, stát by měl poněkud více pečovat o kvalitu školství.

Tabulka též ovšem ukazuje, že existují oblasti, ve kterých je názor respondentů na potřebnou ingerenci státu či stupeň odpovědnosti individua dlouhodobě stabilní. Jedná se zejména o péči o vlastní bezpečí („abych nebyl přepaden“), kde se uplatňuje princip individuální péče o vyvarování se kriminogenních situací a příležitostí v kombinaci se státním dohledem ve veřejném prostoru. Podobně respondenti v tomto i minulém průzkumu sdělují, že ochrana vlastního zdraví je v zásadě povinností a zájmem individua a že proto je na něj kladena základní tíže odpovědnosti.

Obecně je tedy možno shrnout, že respondenti stále uznávají podstatnou úlohu individuální aktivity v péči o vybrané aspekty sociálního života, nicméně se v průběhu času objevuje potřeba, aby stát svou adekvátní úlohu nepodceňoval.

3.2 Hodnocení činnosti vybraných orgánů

Součástí našeho dotazníkového šetření byla též otázka na kvalitu činnosti některých organizací, které přicházejí do styku s občany ve chvílích zajišťování jejich bezpečnosti či při preventivních akcích, které jsou zaměřeny proti páchání trestné činnosti či jiných asociálních a antisociálních činů. Zvláštní pozornost jsme zde věnovali zejména vybraným složkám Policie ČR, dále jsme se ptali na vnímání kvality činnosti policie městské či obecní a jejího řídicího orgánu, totiž městského či obecního úřadu („radnice“) a konečně jsme zaměřili pozornost na to, jak respondenti vnímají činnost soudů a státního zastupitelství.

Požádali jsme respondenty, aby hodnotili kvalitu činnosti námi vybraných institucí známkováním, a to tak, jak jsou zvyklí ze školy – 1 = výborné hodnocení a 5 = nedostatečné plnění poslání konkrétní instituce.

Z oblasti činnosti Policie ČR jsme vybrali tři – pro respondenta rozpoznatelné – segmenty policejní práce a nechali jsme posoudit činnost dopravní policie, pořádkové policie a policie, která má na starost vyšetřování trestné činnosti (kriminální policie). Hodnocení policejní práce dopadlo – dle našeho názoru - velmi dobře, průměr hodnocení se u práce policie pohyboval mezi bodem dvě a tři škály, což ukazuje, že více respondentů je s prací policie spokojeno než nespokojeno.

Tabulka 14: Relativní četnosti (%) hodnocení práce dopravní policie podle pohlaví a věku respondentů

	muži	ženy	do 30 let	31 - 50 let	nad 50 let	všichni respondenti
Hodnocení						
výborné	9,4	12,2	9,8	10,7	11,5	10,8
chvalitebné	42,2	44,6	44,4	42,7	43,5	43,5
dobré	37,3	35,0	38,0	36,0	35,2	36,1
dostatečné	8,9	6,9	6,5	9,0	7,7	7,9
nedostatečné	2,2	1,3	1,3	1,6	2,1	1,7

N = 3080

Nejlépe veřejnost vnímá práci dopravní policie (průměrná známka na škále 1 - 5 je 2,45), na druhém místě se umístila pořádková policie s průměrem 2,52 a pouze o něco hůře se na třetím místě umístily policejní skupiny, které vyšetřují trestnou činnost (průměrná známka 2,61).

Tabulka ukazuje, že u hodnocení dopravní policie se respondenti ve více jak dvou pětinach případů uchylují k hodnocení stupněm „chvalitebně“ (43,4 %) a při započítání respondentů, kteří činnost dopravní policie vidí jako výbornou, můžeme konstatovat, že více jak polovina dotázaných je s prací této složky policie spokojena. Toto tvrzení lze doplnit i tím, že pouze necelá 2 % dotázaných se domnívá, že činnost této složky policie je zcela nedostatečná. Z tabulky též vyplývá, že nenalzáme zásadnější rozdíly v hodnocení dopravní policie mezi muži a ženami (ženy pouze o něco více vidí činnost policie jako „výbornou“). Podíváme-li se na činnost dopravní policie očima různých věkových skupin, pak s jistým překvapením zjišťujeme, že ani mladá generace není vůči dopravní policii přehnaně kritická a že se v zásadě shoduje se staršími ročníky. Jedinou malou odlišnost je možno konstatovat u střední generace respondentů, kteří v jedné desetině případů hodnotí činnost dopravní policie známkou „dostatečně“ či „nedostatečně“. To ovšem nemůže zvrátit v zásadě pozitivní hodnocení činnosti dopravní policie ani u této věkové kategorie.

Činnost dopravní policie je také shodně hodnocena respondenty různé úrovně formálního vzdělání, hodnocení u každé z těchto skupin v zásadě kopíruje charakteristiky celého souboru. Oblíbenost dopravní policie se však poněkud liší podle krajů. Největší prestiž – měřeno množstvím hodnocení známkami výborně a chvalitebně – má u respondentů dopravní policie z kraje Olomouckého, kde téměř dva dotázaní ze tří dopravní policii takto hodnotí (64,5 %). Vysoký stupeň pozitivního hodnocení má sledovaný typ policie též v Královehradeckém kraji (64,1 %) a kraji Zlínském (62,7 %), dobře si stojí i Plzeňský kraj (60,9 %), naopak nejnižší (i když i zde vysokou) oblíbenost vykazuje hodnocení respondentů z Moravskoslezského kraje (45,0 %) a kraje Ústeckého (46,8 %).

Na závěr pojednání o hodnocení dopravní policie je třeba konstatovat, že tato složka policie je nejen nejlépe hodnocenou složkou policie, ale i nejlépe hodnocenou institucí mezi všemi, na které jsme se ve výzkumu ptali.

Obraťme nyní pozornost k hodnocení pořádkové policie (viz tab. č. 15). Tato složka policie je nejčastěji hodnocena známkou „chvalitebně“ (44,0 %) a „dobře“ (39,2 %). Je tedy možno říci, že drtivá většina respondentů hodnotí činnost pořádkové policie kolem středu škály s tendencí spíše k pozitivnímu hodnocení. Zcela nespokojeno je s touto službou pouze 1,5 % dotázaných (a to bez ohledu na pohlaví či věk respondentů), naopak 7,3% výzkumného vzorku považují výkony pořádkové služby za „výborné“. V tomto ohledu jsou nepatrněji spokojenější ženy než muži a starší respondenti než mladší. V zásadě nenacházíme v postojích vůči pořádkové policii rozdíly ani u respondentů členěných podle úrovně dosaženého nejvyššího vzdělání, pouze respondenti bez vyššího stupně vzdělání nepatrně častěji vyjadřují nespokojenost se službou pořádkové policie – 4 a 5 stupeň škály tak volí 10,3 % respondentů se základním vzděláním, 8,8 % maturantů a 8,4 % lidí s vysokoškolským diplomem. Pozitivně (tj. známkou výborně či chvalitebně) hodnotí činnost pořádkové policie ve všech jednotlivých krajích v rozsahu od 65,4 % - 40,0 %. Nejlépe je tento druh policejní služby hodnocen v kraji Královohradeckém (65,4 %), Plzeňském (60,9 %), Jihomoravském (59,1 %) a Praze (57,7 %), nejnižší kladné hodnocení pak získala tato služba v Moravskoslezském a Ústeckém kraji (shodně 40 %).

Tabulka 15: Relativní četnosti (%) hodnocení práce pořádkové policie podle pohlaví a věku respondentů

	muži	ženy	do 30 let	31 - 50 let	nad 50 let	všichni respondenti
Hodnocení						
výborné	6,7	7,9	6,4	7,3	7,9	7,3
chvalitebné	44,0	44,0	44,6	43,0	44,4	44,0
dobré	38,9	39,5	39,2	40,3	38,2	39,2
dostatečné	8,5	7,5	8,3	7,9	7,9	8,0
nedostatečné	1,9	1,1	1,5	1,5	1,6	1,5

N = 3080

Obavy z kriminality a jejího zvládnání, jakož i to, že práce vyšetřovatelů není veřejnosti až tak na očích se – dle našeho názoru – promítly do hodnocení spokojenosti s činností Služby kriminální policie a vyšetřování. Přesto i zde je možno konstatovat poměrně značný stupeň spokojenosti občanů s touto policejní složkou. Již výše jsme uvedli, že ačkoliv hodnocení

práce vyšetřovatelů je v porovnání s dopravní a pořádkovou službou horší, přesto dosahuje umístění na pětistupňové škále průměrné známky 2,61. To znamená, že i při tomto hodnocení je tendence spíše k pozitivnímu než negativnímu okraji škály. Medián hodnocení je tentokrát u středového bodu škály, kvalitu činnosti vyšetřovatelů tak označuje známkou „dobře“ přes dvě pětiny dotázaných (40,8 %). Pozitivním zjištěním je, že 46,6 % považuje kvalitu vyšetřovatelské práce za chvalitebnou až výbornou a pouze 12,6 % ji podrobuje výraznější kritice (dostatečné a nedostatečné hodnocení).

Za povšimnutí stojí, že aktivity Služby kriminální policie a vyšetřování vnímají krajně pozitivně („výborně“) více muži než ženy (9,5 % : 8,3 %), nicméně při součtu pozitivních hodnocení (výborné a chvalitebné hodnocení) vykazují opět o něco lepší součet ženy (muži 45,4 % : ženy 47,7%). Obecně lze tedy konstatovat, že se respondenti, členění podle pohlaví, v zásadě neliší v kladném hodnocení práce policejních vyšetřovatelů

Tabulka 16: Relativní četnosti (%) hodnocení práce Služby kriminální policie a vyšetřování podle pohlaví a věku respondentů

	muži	ženy	do 30 let	31 - 50 let	nad 50 let	všichni respondenti
Hodnocení						
výborné	9,5	8,3	6,7	10,7	8,5	8,9
chvalitebné	35,9	39,4	37,7	34,7	40,1	37,7
dobré	41,2	40,3	43,4	43,0	37,5	40,8
dostatečné	9,5	9,6	10,8	8,8	9,6	9,5
nedostatečné	3,9	2,4	1,4	2,8	4,3	3,1

N = 3080

Posuzujeme-li hodnocení práce Služby kriminální policie a vyšetřování u jednotlivých věkových skupin zjišťujeme, že nejvyhraněnější názor má v této oblasti nejstarší věková skupina respondentů. To se projevuje v tom, že jednak zhruba o 5 % méně často volí střední bod škály a své hlasy přesouvají zejména do pozitivního hodnocení, ale zároveň i do mírně četnějšího hodnocení negativního. Respondenti nad 50 let věku tak téměř v polovině případů hodnotí pozitivně činnost policejních vyšetřovatelů (součet hodnocení 1. a 2. bodem škály se rovná 48,6 %), ale zároveň každý sedmý z této věkové skupiny má k činnosti vyšetřovatelů

negativní připomínky (součet 4. a 5. bodu škály je zaznamenán u 13,9 % nejstarších respondentů).

Ani podle nejvyššího dosaženého vzdělání se respondenti významně neliší v posuzování práce policejních vyšetřovatelů, a tak pozitivně či spíše pozitivně hodnotí práci této skupiny policistů 44,3 % respondentů bez maturity, 48,8 % dotázaných s maturitou a 48,2 % vysokoškolsky graduovaných. Přitom je třeba připomenout, že medián voleb u všech třech skupin se nachází u bodu 3 škály (známkou „dobře“ hodnotí vyšetřovatele 41,6 % respondentů bez maturity, respondenti s maturitou pak v 40,3 % a vysokoškolsky vzdělaní v 39,4 %) z čehož zároveň vyplývá poznatek, že respondenti pouze v malém množství hodnotí práci policejních vyšetřovatelů negativně.

Z regionálního pohledu nacházíme nejpozitivnější hodnocení práce vyšetřovatelů (součet hodnocení výborně a chvalitebně) v Plzeňském kraji (61,4 %), který je následován Prahou (58,1 %) a Jihomoravským krajem (52,3 %), naopak nejmenší množství pozitivních hodnocení se objevuje v kraji Středočeském a Pardubickém, kde se pouze zhruba každý třetí dotázaný přiklání k pozitivnímu hodnocení (Středočeský kraj 36,8 %, Pardubický kraj 36,9 %).

Tabulka 17: Porovnání hodnocení vybraných institucí (relativní četnosti voleb % a průměrné známky voleb na škále 1 – 5 za roky 2005 a 2013)

	Policie dopravní	Policie pořádková	Obecní úřad	Kriminální policie	Státní zastup.	Městská policie	Soudy
Hodnocení:							
výborné	10,8	7,3	6,8	8,9	6,3	6,1	3,2
chvalitebné	43,4	44,0	43,6	37,7	35,7	32,7	26,7
dobré	36,2	39,2	40,0	40,8	44,0	40,8	41,7
dostatečné	7,9	8,0	7,9	9,5	11,4	16,3	19,8
nedostatečné	1,7	1,5	1,7	3,1	2,6	4,1	8,6
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Průměrná známka 2012	2,46	2,52	2,54	2,60	2,68	2,80	3,04
Průměrná známka 2005	2,84	.	.	2,97	3,14	3,08	3,44

N = 3080 (s výjimkou respondentů, kteří hodnotili práci městské či obecní policie - N = 2956)

Porovnáme-li hodnocení (viz tab. č. 17) jednotlivých námi vybraných složek policie s hodnocením městské (obecní) policie, státního zastupitelství, soudů či obecního úřadu na základě průměrné známky, zjišťujeme, že respondenti nejlépe hodnotí policii dopravní (průměrná známka 2,46) a pořádkovou (průměr 2,52). Kvalita činnosti poslední jmenované policejní složky je vnímána obdobně jako kvalita činnosti obecních úřadů (průměr 2,54), tyto úřady jsou zase o něco lépe hodnoceny než činnost policejních vyšetřovatelů (průměr 2,60). V tomto srovnání je též poměrně pozitivně hodnocena kvalita činnosti státního zastupitelství (průměr 2,68), horší hodnocení pak získala městská (obecní) policie (průměr 2,80) a zejména soudy, jejich průměrná známka obliby se již pohybuje mírně nad průměrným hodnocením „dobře“ (3,04).

Je do jisté míry překvapivé, že respondenti hodnotí poměrně značně odlišně kvalitu činnosti státních zastupitelství a soudů, tedy dva orgány justičního aparátu, které v laickém pohledu dost často splývají nebo bývají zaměňovány. Rozdílné hodnocení můžeme konstatovat nejen u celkových souborů, ale také podle věku a dokonce podle vzdělání respondentů.

Tabulka 18: Porovnání hodnocení kvality činnosti státních zastupitelství a soudů dle nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů (relativní četnosti v % a průměrná známka)

organizace	respondenti					
	bez maturity		s maturitou		vysokoškoláci	
	SZ	soudy	SZ	soudy	SZ	soudy
hodnocení:						
výborné	6,2	3,3	6,7	3,2	6,0	2,9
chvalitebné	34,6	26,2	36,8	27,2	36,7	26,9
dobré	45,2	40,6	43,2	43,8	42,1	40,7
dostatečné	10,6	21,0	12,0	18,0	12,3	20,0
nedostatečné	3,4	8,9	1,3	7,8	2,9	9,5
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N = 3080						
průměrná známka	2,70	3,03	2,64	3,00	2,69	3,07

Relativní četnosti ukazují, že soudy hodnotí respondenti častěji více kriticky, přičemž relativně nejméně negativních hlasů (součet hodnocení známkami 4 a 5) zaznívá od respondentů s maturitou (25,8 %) a od respondentů nejmladší věkové kategorie (23,2 %). Rozdílné hodnocení činnosti státního zastupitelství a soudů je možno pozorovat i na rozdílných úrovních průměrných známek (viz tab. 18 a 19).

Zatímco důvěra v kvalitu činnosti je v případě státních zastupitelství podle pohlaví respondentů v zásadě vyrovnaná (muži hodnotí jejich činnost známkou výborně nebo chvalitebně v 40,7 % a ženy v 43,4 %), činnost soudů takto hodnocenou považuje za adekvátní přibližně pouze jeden ze čtyř mužů (27,6 %) a přibližně pouze každá třetí žena (32,0 %). Relativně největší důvěře se pak těší soudci v kraji Plzeňském (47,7 %) a Praze (37,7 %), naopak v Moravskoslezském kraji považuje kvalitu činnosti soudů za odpovídající pouze 13,2 % dotázaných a jen o málo lepší situace je v kraji Pardubickém (24,6 %), Ústeckém kraji (26,8 %), kraji Středočeském (27,3 %) a Jihomoravském (28,1 %). Pokles důvěry v soudy je tak nepříjemným zjištěním našeho výzkumu.

Tabulka 19: Porovnání hodnocení kvality činnosti státních zastupitelství a soudů dle věkových kategorií respondentů (relativní četnosti v % a průměrná známka)

	respondenti					
	do 30 let		31 – 50 let		nad 50 let	
organizace	SZ	soudy	SZ	soudy	SZ	soudy
hodnocení						
výborné	5,7	2,5	6,0	3,5	6,9	3,3
chvalitebné	36,0	29,3	35,9	24,3	35,5	27,2
dobré	47,9	45,0	44,1	44,7	41,7	37,5
dostatečné	8,8	16,6	11,1	19,3	13,0	22,0
nedostatečné	1,6	6,6	2,9	8,2	2,9	10,0
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N = 3080						
průměrná známka	2,61	2,96	2,69	3,04	2,69	3,08

3.3 Názory respondentů na Policii ČR

Další baterie otázek se zaměřila podrobně na názory respondentů vzhledem k Policii České republiky, konkrétně na kvalitu policejního sboru, jeho vybavení, ohodnocení, pravomocí, atp., tedy na to, jak kriticky hodnotí občan policejní sbor.

Zásadním tématem tohoto zjišťování se stala problematika početního stavu Policie ČR. 59 % dotázaných sice soudí, že současný početní stav Policie ČR je přiměřený potřebám České republiky, nicméně více jak třetina (36 %) dotázaných soudí, že jsou stavy policie příliš nízké a pouze malé procento (5 %) respondentů naopak soudí, že je personální stav Policie ČR příliš vysoký. Posílení kontingentu policistů by uvítali zejména respondenti z Prahy (47 %) a Středočeského kraje (45 %), dále z Libereckého (41 %) a Plzeňského kraje (40 %). Z hlediska věku chtějí posílení policejního sboru zejména respondenti nad 50 let (39 %), zatímco nejmladší věková kategorie je k posílení sboru daleko opatrnější - příliš nízké stavy policistů pociťuje pouze 29 % dotázaných. Zajímavým a možná i poněkud překvapujícím zjištěním je, že posílení policejního sboru si přejí téměř shodně ženy i muži, z hlediska věku pak respondenti s vysokoškolským diplomem (40 %).

Další otázky byly zaměřeny na vnímání osobnostní kvality policejního sboru. Na třístupňové škále se respondenti nejčastěji obecně uchylovali ke středovému hodnocení, které vyjadřovalo jejich postoj, že konkrétní charakteristika není u sboru „ani příliš dobrá, ani příliš špatná“. Tab. č. 20 ukazuje, že tuto „středovou pozici“ zastávají respondenti nejčastěji při posuzování úrovně komunikačních schopností policistů vůči občanům, nicméně každý pátý dotázaný (20 %) si na nedostatek této schopnosti u policistů stěžuje. Toto hodnocení v zásadě prostupuje shodně všemi věkovými i vzdělanostními kategoriemi členění, podstatnější rozdíl neshledáváme ani v třídění podle pohlaví respondentů. Největší stížnosti na nedostatečnou schopnost některých policistů vhodně komunikovat s občany si nejvíce stěžují respondenti Moravskoslezského kraje, kde tuto výtku směřuje vůči policii každý třetí dotázaný (33 %). O moc lepší není názor na tuto problematiku ani u respondentů z kraje Středočeského (27 %), Libereckého (26 %) a Karlovarského (22 %). V této souvislosti by bylo jistě zajímavé, jak by si respondenti představovali vhodnou úroveň komunikace s občany, na to se však náš výzkum nezaměřil.

Tabulka 20: Vnímání některých osobnostních vlastností policistů (v %)

Charakteristika	Tato charakteristika je v policejním sboru			celkem
	nadprůměrná	průměrná	podprůměrná	
úroveň komunikace policistů s občany	7,8	71,7	20,5	100,0
dobré povahové vlastnosti policistů	13,8	70,3	15,9	100,0
statečnost policistů při zásazích	20,9	66,2	12,9	100,0
snaha policistů aktivně čelit zločinu	14,2	65,4	20,4	100,0

N = 3080

Pozitivně vyzněl názor respondentů na hodnocení statečnosti policistů při služebních zákrocích. Pouze 13 % dotázaných se domnívá, že policisté neprokazují dostatečnou statečnost při svých zásazích, silně však převažují respondenti s názorem, že statečnost policistů je na standardní úrovni a dokonce každý pátý sděluje, že statečnost příslušníků policejního sboru je nadprůměrná (21 %). Lze tedy konstatovat, že respondenti hodnotí statečnost zásahů policie velmi dobře.

O této pozitivní vlastnosti jsou nejvíce přesvědčeni respondenti nejstarší věkové kategorie nad 50 let (23 %) a respondenti s nejvyšším vzděláním (23 %), z hlediska pohlaví se v zásadě respondenti v názoru na statečnost policistů neliší. Za povšimnutí ovšem stojí, že je o nadprůměrné statečnosti přesvědčeno více jak 30 % respondentů z Jihočeského kraje a 28 % dotázaných z kraje Moravskoslezského a téměř každý čtvrtý dotázaný z Prahy (24 %).

Ve srovnání s pozitivním názorem na statečnost Policie ČR při zásazích proti zločinu vyznívá negativně přesvědčení respondentů o nedostatečné aktivitě policie v oblasti aktivního vyhledávání zločinu. I zde jsou sice dvě třetiny dotázaných přesvědčeny, že výkony policie jsou „standardní“ či „průměrné“, nicméně každý čtvrtý soudí (20 %), že se policie nesnaží aktivně vyhledávat nezákonné jednání pachatelů.

Ptali jsme se též na názor respondentů, do jaké míry je policie úplatná. Zvýšenou míru korupce u Policie ČR předpokládá v celém vzorku 30 % dotázaných, častěji jsou to muži (33

%) než ženy (28 %). Z hlediska věku se neobjevily žádné zásadnější rozdíly v posuzování této otázky, respondenti s vysokoškolským vzděláním však předpokládají u policistů korupční jednání častěji (33 %) než maturanti (28 %) nebo respondenti se základním vzděláním (31 %). Nejvyšší úroveň zvýšeného korupčního jednání předpokládají respondenti u policistů z kraje Moravskoslezského a Libereckého, kde se dva z pěti dotázaných domnívají, že mezi policisty je korupční jednání velmi časté. Obdobná situace je pak ještě signalizována z kraje Karlovarského (37 %) a Středočeského (36 %). Na okraj této problematiky je třeba ještě sdělit, že pouze 7 % dotázaných soudí, že korupční jednání je v policejním sboru zcela výjimečné. Toto zjištění stojí jistě za zamyšlení a analytickou úvahu nad tím, zda není obraz Policie ČR v této oblasti nějak u veřejnosti deformován, resp. na jakých indiciích je tento pocit občanů založen. Rozhodně by bylo třeba vzít vážně tuto negativní charakteristiku policejního sboru a ověřit (respektive věrohodně vyvrátit) tuto domněnku obyvatelstva nejlépe zvýšenou kontrolní činností.

K tomu, aby profesionální výkony Policii ČR mohly být na dobré úrovni, je třeba splnit celou řadu podmínek. Zajímalo nás proto, jak respondenti našeho vzorku vnímají podmínky práce policejního sboru. Především jsme se ptali, jaký je názor respondentů na pravomoci a zákonnou ochranu policisty. Téměř tři čtvrtiny dotázaných (73 %) se domnívá, že policisté jsou chráněni zákonem na úrovni odpovídajícího standardu (tedy „tak akorát“), zbývající názory byly distribuovány v tom směru, že jsou policisté chráněni nedostatečně (v 17 %) a naopak 9 % dotázaných soudí, že jsou chráněni příliš. Též současné pravomoci policistů hodnotí většina dotázaných (68 %) jako přiměřené s tím, že ovšem každý pátý (20 %) respondent by uvítal posílení pravomocí a naopak 12 % je považuje za příliš velké. Zdá se tedy, že dotázaní respondenti výzkumného vzorku v zásadě považují rozsah zákonné ochrany policistů i jejich pravomocí k výkonu služby za správné a vyvážené.

Dotázaní občané ze všech posuzovaných názorů na situaci u Policie ČR vykazovali největší nespokojenost s početnými stavy policistů. I když i zde nadpoloviční většina dotázaných svou odpovědí konstatovala, že množství policistů je přiměřené potřebě, více jak třetina dotazovaného vzorku (36 %) soudila, že počty policistů jsou příliš malé. Toto zjištění je v soulase s předchozími výzkumnými poznatky z této oblasti, které ukazují, že si občané myslí, že jejich bezpečnost se zvýší navýšením policistů – pochůzkářů v ulicích měst. Naše

současná data ukazují, že si zvýšení množství policistů přejí zejména respondenti nad 50 let věku (39 %) a podobně respondenti mezi 30 – 50 rokem věku (38 %), čímž se poměrně značně odlišují od nejmladší skupiny dotázaných (29 %). Na druhou stranu si na nedostatek policistů stěžují téměř shodně muži i ženy.

Největší nedostatek policistů pociťují respondenti z Prahy (47 %) a Středočeského kraje (45 %). Na okraj lze též zmínit, že 20 % respondentů se domnívá, že výzbroj a výstroj policistů je na velmi dobré úrovni, naopak za špatnou ji považuje 13 % dotázaných.

Poslední skupina dotazů v této oblasti směřovala k názoru respondentů na finanční a sociální zabezpečení příslušníků Policie ČR. Zde je poměrně zajímavým zjištěním, že téměř čtvrtina (23 %) respondentů sdělila názor, že se domnívá, že je finanční ohodnocení policistů podprůměrné, tedy že by si činnost policistů zasloužila většího finančního ohodnocení. Muži a ženy se v názoru na tuto otázku v zásadě neliší, z hlediska věku zvýšení platů policie nejvíce akcentuje střední věková skupina mezi 31 a 50 rokem věku (26 %) a zastánci tohoto postupu by se nejčastěji našli mezi vysokoškoláky (28 %) – maturanti kritizují nepřiměřeně nízké platy policistů v 24 % případů a respondenti se základním vzděláním pak ve 20 %. Nicméně převažující většina dotázaných (69 %) se domnívá, že platy policistů jsou v současnosti na odpovídající úrovni.

Zhruba tři čtvrtiny respondentů (74 %) mají za to, že je sociální zabezpečení policistů na vyhovující úrovni, pouze 15 % soudí, že je toto zabezpečení nedostatečné a naopak 11 %, že je vyšší, než si policisté zaslouží. Celkově tedy můžeme konstatovat, že převažující většina dotázaných považuje současné sociální zabezpečení policistů i jejich finanční ohodnocení v zásadě za vyhovující.

Podívejme se nyní na vývojové tendence v oblasti názorů veřejnosti na policii, na posun v názorech, který nastal od roku 2005.

Nejdříve se podívejme na názory respondentů jednak na zákonnou ochranu policistů při výkonu služby, jednak na adekvátnost policejních pravomocí. Jak ukazuje tab. č. 22 , posouzení podmínek policejní práce zejména ukázalo, že si současní respondenti častěji myslí, že zákony chrání policisty při výkonu jejich služby přiměřeně a že jejich pravomoci pro

tuto činnost jsou adekvátně pojaté. Posílení kategorie „přiměřenosti“ bylo dosaženo v zásadě shodným odlivem dotázaných z obou kategorií „moc“ a „málo“, což znamená, že větší část respondentů má v současnosti názor, že je situace ve sledovaných oblastech odpovídající.

Tabulka 21: Hodnocení právní situace při výkonu služby policie ČR v roce 2005 a 2012 (%)

	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Zákon chrání policisty při výkonu služby	moc		přiměřeně		málo	
	13,9	9,2	61,8	73,4	24,3	17,4
Pravomoci policie jsou	moc velké		odpovídající		moc malé	
	15,2	11,5	51,3	68,1	33,5	20,4

N (2012) = 3080 respondentů N (2005) = 1100 respondentů

Občané si vytvářejí určitý názor na policii na základě celé řady fragmentárních postojů. V obou výzkumných akcích jsme se ptali respondentů na názor na povahové vlastnosti policistů obecně, na jejich snahu čelit aktivně zločinu, na statečnost při zásazích a též na to, do jaké míry jsou schopni přiměřeně komunikovat s veřejností. Tab. č. 22 ukazuje, že nejmenšího kladného posunu mezi jednotlivými sledovanými roky bylo dosaženo v myslích lidí v oblasti úrovně statečnosti policistů při zásazích – v současnosti i v minulém šetření předpokládá u policistů zhruba každý pátý dotázaný. Názor na snahu policistů čelit zločinu vyzněl v tom smyslu, že ji v současnosti za standartní považují dvě třetiny dotázaných (oproti těsně nadpoloviční většině v roce 2005) a zároveň došlo k masivnějšímu odlivu názorů respondentů (více jak 12 %) z kategorie „malá snaha“.

Pro pracovníky policejního sboru bude jistě potěšitelné, že klesl počet těch, kteří se domnívají, že povahové vlastnosti policistů jsou špatné. Porovnání roku 2005 a 2012 naznačuje, že se nejen posílila kategorie „povahové vlastnosti průměrné“, ale že dochází – i když nikoliv masivně - k posílení kategorie „výborné povahové vlastnosti“. Zejména výrazný posun nastal v posuzování komunikačních schopností policistů. V roce 2005 tvrdila značná část dotázaných (43 %), že úroveň komunikace policistů s veřejností je nízká, v současném výzkumu pak data svědčí o tom, že takto smýšlí pouze pětina dotázaných, přičemž téměř tři

čtvrtiny respondentů považují současné komunikační schopnosti policie za přijatelné, resp. za odpovídající potřebám.

Tabulka 22: Některé vybrané vlastnosti policejního sboru ve výpovědích respondentů v roce 2005 a 2012 (%)

	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Povahové vlastnosti policistů jsou	výborné		průměrné		špatné	
	8,5	13,7	66,9	70,3	24,6	15,9
Snaha čelit zločinu je	vysoká		průměrná		malá	
	10,9	14,2	54,6	65,4	32,0	20,4
Statečnost při zásazích je	velká		průměrná		malá	
	18,9	20,9	65,0	66,2	16,1	12,9
Úroveň komunikace s veřejností je	vysoká		střední		nízká	
	3,2	7,8	52,0	71,7	43,0	20,5

N (2012) = 3080 respondentů N (2005) = 1100 respondentů

Kvalita policejního sboru je jistě podmíněna i odpovídajícím finančním ohodnocením a vhodnými sociálními jistotami, které jsou spojeny s prací policisty. Proto jsme se jak v současném výzkumu, tak i ve výzkumu v roce 2005 této otázce věnovali. Můžeme konstatovat, že respondenti v současnosti ustoupili masivně z názoru, vyjadřovaného v průzkumu roku 2005, že finanční ohodnocení policistů je nadhodnocené. Tehdy tento názor zastávala více jak pětina dotázaných a pouze každý desátý respondent byl přesvědčen o opaku. Současný výzkum ukazuje, že ačkoliv kategorie odpovědí „finanční ohodnocení práce policistů je odpovídající“ zůstala v obou šetřeních téměř na stejné procentuální úrovni, došlo u občanů k názorovému posunu ve prospěch finančního nedocnění pracovníků policie, tedy k zásadnímu posunu.

Podobnou tendenci můžeme zaznamenat i u otázky po sociálních jistotách policie. V roce 2005 téměř třetina dotázaných (30 %) soudila, že policisté mají příliš velké sociální jistoty, dnes téměř tři čtvrtiny (74 %) respondentů soudí, že jejich úroveň je odpovídající závažnosti významu policie a dokonce 15 procent toto zajištění považuje za podhodnocené. Zdá se, že

z těchto signálů lze vyvodit i prohloubení pozitivního statusu policie – materiální ohodnocení se vždy silně váže k tomuto aspektu.

V tomto oddíle zbývá pojednat ještě o názoru veřejnosti na početní stavy a vybavení policie. Empirické údaje dokládají, že při posuzování početních stavů policie došlo mezi sledovanými roky pouze k malému posunu názorů směrem k představě, že početní stavy policistů jsou nízké. V zásadě se však nadpoloviční většina dotázaných v obou obdobích domnívá, že početní stavy policistů jsou odpovídající potřebám země, jejich posílení pak žádá přibližně třetina dotázaných.

Tabulka 23: Hodnocení právní situace při výkonu služby policie ČR v roce 2005 a 2012 (%)

	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Finanční ohodnocení práce policistů je	nadhodnocené		odpovídající		podhodnocené	
	22,8	8,7	67,5	68,7	9,7	22,7
Sociální jistoty policistů jsou	moc velké		odpovídající		moc malé	
	29,7	11,3	62,8	74,0	7,5	14,7

N (2012) = 3080 respondentů N (2005) = 1100 respondentů

Též výsledky v otázce kvality vybavení policie dochází k mírně pozitivnímu posunu, neboť se ve srovnání s rokem 2005 podstatně (tj. o více jak 14 %) zvýšilo procento respondentů, kteří hovoří o odpovídající úrovni výzbroje a vybavení policie, přičemž se toto posílení kategorie událo na základě oslabení kategorie „špatné vybavení“.

Tabulka 24: Názory na početní stavy Policie ČR a její vybavení v roce 2005 a 2012 (%)

	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Početní stavy policistů jsou	příliš vysoké		odpovídající		příliš nízké	
	10,3	4,9	62,0	58,6	27,7	36,4
Výzbroj a vybavení policistů	dobrá		odpovídající		špatná	
	18,4	20,0	53,1	67,5	28,5	12,6

N (2012) = 3080 respondentů N (2005) = 1100 respondentů

Obecně lze tedy konstatovat, že názory veřejnosti na Policii ČR se v zásadě zlepšují téměř ve všech směrech, což je velmi dobrý signál. Tuto tezi lze ještě specifikovat z jiného pohledu. Jak ukazuje tabulka č. 25, největší rozdíl v hodnocení policie mezi rokem 2005 a současností se projevil v percepci komunikačních schopností policistů. Zde totiž došlo k tomu, že se radikálně zmenšilo procento těch, kteří považovali komunikační dovednosti policistů při jednání s občany za velmi špatné, a zároveň se poněkud zvýšil počet těch respondentů, kteří současné komunikační dovednosti policistů považují za výborné. Ve srovnání s rokem 2005 tak došlo k vysoce pozitivnímu posunu názoru respondentů na tuto oblast, a to v takovém rozsahu, že si nejméně 27 % respondentů vylepšilo názor.

Zdá se, že se skutečně vylepšuje policejní image, neboť došlo též k zásadnímu nárůstu množství respondentů, kteří považují práci policistů v současnosti za nedoceněnou. Tato tendence se projevila v obou krajních oblastech názorového spektra tím, že došlo k současnému odlivu procentuálního zastoupení respondentů v oblasti pocitu finančního nadhodnocení práce policistů a přílivu názorů, že finanční ocenění je podhodnoceno. Celkově tedy vylepšilo názor na tuto otázku 27 % respondentů a výsledkem těchto názorových přesunů pak v zásadě je, že v současnosti 69 % respondentů považuje stávající finanční ohodnocení policistů za vyvážené vzhledem k činnosti, kterou vykonávají.

O lepším pohledu respondentů na policisty v roce 2012 vypovídají i pozitivní posuny v otázce sociálního zabezpečení. Předchozí šetření totiž v této oblasti signalizovalo pocit největší diskrepance - respondenti se totiž v 30 % případů domnívali, že policisté zde požívají nějaká nezasloužená privilegia. Tento názor se v současnosti radikálně snížil zhruba na třetinu původního stavu a naproti tomu se posílil názor, že je sociální zabezpečení nedostatečné. Celkově lze uzavřít tuto otázku s tím, že respondenti v 25 % případů se ve svých názorech – ve srovnání s rokem 2005 - posunuli k přiznání adekvátnosti současného stavu.

Z jiného pohledu je potěšitelné, že respondenti ve svých současných odpovědích došli k názoru, že naše policejní sbory jsou dobře vybaveny, že mají ke své činnosti potřebné prostředky, odpovídající výzbroj a výstroj.

Z opačného pólu tabulky stojí za povšimnutí, že – podle názoru respondentů – nedošlo téměř k žádnému posunu v názoru dotázaných na stupeň statečnosti policistů při zásazích proti zločinu. Nicméně i zde je nutno konstatovat, že hlavní názorový trend zhruba dvou třetin dotázaných v roce 2005 i 2012 soudí, že statečnost policistů není sice „excelentní“ ale je v přijatelné normě.

Tabulka 25: Posuny v názorech respondentů na policisty (v %)

Úroveň komunikace s občany je	velmi dobrá			velmi špatná			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	3,2	7,8	4,6	43,0	20,5	-22,5	27,1
Finanční ohodnocení je	nadhodnocené			podhodnocené			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	22,8	8,7	-14,1	9,7	22,7	13,0	27,1
Sociální zabezpečení policistů je	příliš velké			příliš malé			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	29,7	11,3	-18,4	7,5	14,7	7,2	25,6
Výzbroj a výstroj policistů je	dobrá			špatná			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	18,4	20,0	1,6	28,7	12,6	-16,1	17,7
Aktivní členění zločinu policisty je	velké			malé			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	10,9	14,2	3,3	32,0	20,4	-11,6	14,9
Početní stavy policistů jsou	příliš velké			příliš malé			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	10,3	4,9	-5,4	27,7	36,4	8,7	14,1
Povahové vlastnosti policistů	dobré			špatné			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	8,5	13,7	5,2	24,6	15,9	-8,7	13,9
Pravomoci policistů jsou	příliš velké			příliš malé			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	15,2	11,5	-3,7	33,5	20,4	-13,1	9,4
Statečnost policistů je	velká			malá			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	18,9	20,9	2,0	16,1	12,9	-3,2	5,2
Zákon chrání policisty	příliš mnoho			příliš málo			
	2005	2012	rozdíl	2005	2012	rozdíl	posun
	13,9	9,2	-4,7	24,3	17,4	-6,9	2,2

N (2012) = 3080 respondentů N (2005) = 1100 respondentů

3.4 Prevence a policejní práce

Činnost policie se nezakládá pouze na represii již nastalého asociálního jednání, ale rozšiřuje se – více než v minulosti - i do oblasti prevence. V současnosti je zcela zřejmé, že trvalé snižování kriminality se neobejde bez pečlivé práce při jejím předcházení. Při zamezování hrozícím nebezpečím asociálního vývoje a současném prohlubování dobrých podmínek pro rozvoj prosociálních aktivit hraje policie svou roli, jejíž náplň se postupem času upřesňuje. Policie tak hledá adekvátní podobu své činnosti na tomto poli v rámci kooperace s ostatními preventivními společenskými agens.

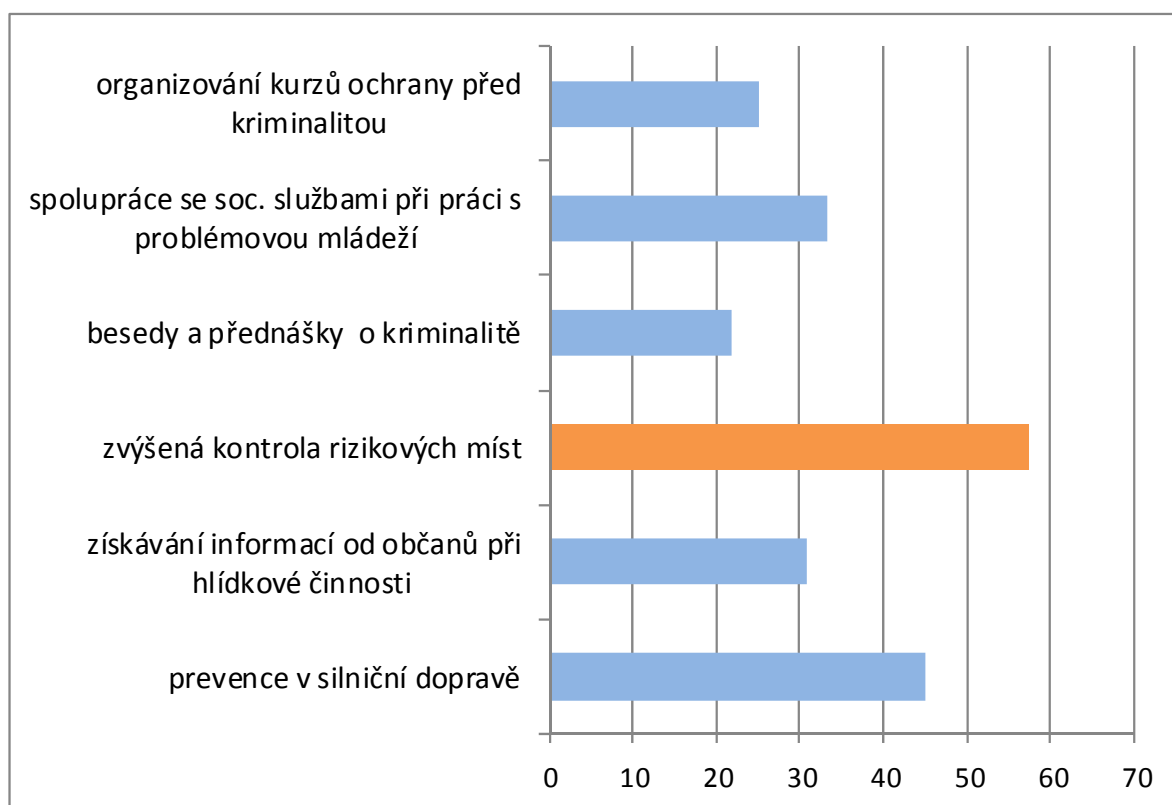
Do našeho zkoumání jsme z tohoto důvodu zařadili i dotaz na to, které oblasti preventivní práce by měla Policie ČR především zabezpečovat, kde je její úloha – dle názoru respondentů – nejpotřebnější. Zvolili jsme 6 okruhů, ve kterých by preventivní činnost policie mohla být pro respondenty více či méně zjevná, a to a) organizování kurzů ochrany před kriminalitou, b) spolupráce se sociálními službami při práci s problémovou mládeží, c) besedy a přednášky o kriminalitě, d) zvýšená kontrola rizikových míst, e) získávání informací od občanů při hlídkové činnosti a f) prevence v silniční dopravě. Každý z těchto okruhů jsme nechali respondenty samostatně posoudit.

Téměř všichni dotázaní (93 %) usuzují, že nejpodstatnější preventivní činností PČR je zvýšená kontrola rizikových míst. Přitom ovšem tento druh preventivní práce požaduje od policie jednoznačně více jak polovina dotázaných (58 %) a další více jak třetina dotázaných soudí, že by se touto činností měla policie zabývat „pravděpodobně“ (spíše ano = 35 %). Z opačného pohledu se pak ukazuje, že pouze 7 % dotázaných z celkového množství 3 080 respondentů nepovažuje zvýšenou kontrolu rizikových míst za preventivní práci policie. V tomto obecném názoru se shodují respondenti napříč všemi sledovanými skupinami, tedy neliší se ani podle pohlaví, věku, vzdělání či krajské příslušnosti. Zdá se, že tento požadavek na zvýšenou kontrolu rizikových míst můžeme dát do souvislosti s požadavkem respondentů na navýšení počtu policistů.

Druhou preventivní oblastí, ve které by měla hrát Policie ČR podstatnou úlohu je prevence v oblasti silniční dopravy. O tom, že tato preventivní práce přísluší policii je jednoznačně

přesvědčeno 45 % dotázaných a dalších 46 % konstatuje, že tato činnost policii „spíše přísluší, než nepřísluší“. Prevence v silniční dopravě je tak občany vnímána jako jedna z hlavních činností, a to hned po monitorování kontroly rizikových míst na území republiky. Preventivní roli v této oblasti zdůrazňují zejména vysokoškolsky vzdělaní respondenti, u nichž je více jak každý druhý přesvědčen o tom, že je to jedna z hlavních funkcí policie ve které by měla projevovat preventivní činnost (odpověď ano, určitě = 52 % dotázaných). Z hlediska lokalit vyzdvihují preventivní práci v oblasti dopravy zejména respondenti z Prahy, což zjevně souvisí s hustotou provozu v hlavním městě a s pocitem latentního ohrožení z neregulované a nekontrolované dopravy.

Graf 2: Preventivní činnosti, které by PČR určitě měla vykonávat (v %)

Třetí nejvíce akceptovatelnou preventivní činností policie je – dle názoru respondentů – aktivní spolupráce se sociálními službami při práci s problémovou mládeží. Na rozdíl od předchozích dvou oblastí preventivní činnosti, kde pouze nepatrné množství dotázaných nevyjádřilo kompetentnost policie, se k uskutečňování této preventivní aktivity projevuje větší zdrženlivost. Jednak 17 % dotázaných se nedomnívá, že kooperace se sociálními službami na úseku práce s problémovou mládeží by měla patřit do preventivních činností

policie (takto smýšlí každý pátý respondent do 30 let), jednak pouze třetina dotázaných (33 %) tuto činnost považuje jednoznačně za možnou náplň práce policie. A tak celá polovina dotázaných se názorově zařadila do kategorie „spíše ano“, tedy že policie se má i touto preventivní aktivitou zabývat, avšak není to jejím prioritním posláním. Distribuce podle pohlaví ani vzdělání respondentů se v této otázce v zásadě neliší, jisté rozdíly však můžeme zaznamenat podle krajského členění. Nejvíce příznivců názoru, že policie má v rámci prevence určitě spolupracovat se sociálními službami při práci s problémovou mládeží zastávají respondenti z Pardubického (43 %), Středočeského (41 %) a Ústeckého (38 %) kraje, naopak nejnižší zásadní souhlas s touto preventivní aktivitou zaznamenáváme u respondentů z kraje Olomouckého (25 %), Jihočeského (26 %) a Zlínského (28 %).

Z pojetí policejní práce jako Community Policing³ vyplývá i snaha o průběžné získávání informací od občanů při hlídkové činnosti. Vychází se zde z myšlenky, že se občané dobře orientují v lokalitách, ve kterých bydlí nebo pracují, že dobře znají jejich problematiku a mohou tak policejní sbory směřovat a podněcovat k efektivní činnosti. Naopak policie může občany vhodným způsobem informovat o bezpečnostních rizicích lokalit a může uskutečňovat řadu potřebných opatření, které ve svých důsledcích mohou vést k předcházení vážnějším druhům kriminality a ke zvýšení bezpečnosti a životního komfortu v různých územních celcích. Tato správná myšlenka, která již našla mohutnou odezvu ve světě západních demokracií, má u nás stále přidech stínu totalitního státu. Spolupráci policie a občanů někteří respondenti spojují s představou určitého „fízlování“, s nadměrnou kontrolou a udavačstvím. A tak celá čtvrtina dotázaných se domnívá, že by policie neměla usilovat v rámci hlídkové činnosti o průběžné získávání informací o stavu kriminality a kriminogenních situacích. V této souvislosti je však zajímavé, že největší odpor k tomuto druhu preventivní policejní práce vykazují respondenti nejmladší věkové kategorie (29 %) a naopak jako velmi důležitou činnost policejní práce ji bere (kategorie ano, určitě se touto preventivní činností zabývat) celá třetina lidí nad 50 let (34 %). Při třídění podle pohlaví a vzdělání zde nenacházíme žádných podstatných rozdílů. Nicméně je třeba dodat, že převažující většina respondentů (44 %) se opatrně domnívá, že by policie měla tímto způsobem – za jistých okolností – pracovat a nezanedbatelných 31 % míní, že by to měla být důležitá preventivní aktivita.

³ Odborný termín pro profesionální a zároveň k veřejnosti vstřícný výkon policejní práce.

Mezi možné preventivní aktivity policie by mohlo patřit též organizování kurzů ochrany před kriminalitou. Není sporu o tom, že značná část kriminality je umožňována nevhodným chováním obětí, které se zbytečně dostávají do kriminogenních situací, či nevědomky vytvářejí vhodné podmínky pro pachatele při tvorbě tzv. kognitivních map⁴, neboli usnadňují svým chováním možným pachatelům trestné činnosti naplánovat a uskutečnit asociální jednání, ať již majetkového či násilného charakteru.

Respondenti se ve čtvrtině případů domnívají, že organizování kurzů obrany proti kriminalitě patří určitě do preventivních aktivit policie, na druhou stranu 26 % dotázaných se s různým akcentem (součet názorů „ne“ a „spíše ne“ organizování kurzů) domnívá, že tato aktivita je mimo rámec policejní činnosti. A tak opět největší skupina respondentů (44 %) volí opatrný názor, že i tato činnost by za určitých okolností mohla být náplní preventivní práce Policie ČR.

Organizování kurzů podporují jako důležitou preventivní činnost Policie ČR zejména respondenti nejstarší věkové kategorie nad 50 let (29 %), naopak respondenti do 30 let takto soudí pouze v 18 % případů. Toto zjištění můžeme snad interpretovat tak, že nejmladší věková kategorie si na jedné straně věří, že si (vzhledem ke svému věku a silám) bude vědět rady s případnými kriminogenními situacemi, na druhé straně nemá ještě dostatek zkušeností s různými nebezpečími, které číhají ve veřejném prostoru. Lze se ovšem zamyslet i nad tím, zda tento vztah ke kurzům není též odrazem jistého rozčarování, které mohou mít frekventanti z kurzů, které absolvovali. Možná by stálo za to zamyslet se nad novými formami tohoto druhu preventivně zaměřené osvěty.

Z hlediska pohlaví se pro pořádání policejních kurzů ochrany před kriminalitou vyslovilo přibližně stejné množství žen (26 %) jako mužů (24 %), z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů kurzy podporují nejvíce vysokoškoláci (29 %). Z pohledu regionů by aktivitu policie v této oblasti nejvíce ocenili respondenti hlavního města Prahy, kteří by ve

⁴ Teorie „kognitivních map“ vychází z předpokladu, že pachatelé trestných činů racionálně zvažují míru nebezpečí, která jsou spojena s uskutečněním kriminálních aktivit a porovnávají přínosy spáchání deliktu s riziky, které jsou s touto činností spojeny. Možný pachatel tak jednak zvažuje např. typ zabezpečení oken a dveří, přítomnost kamerového systému, úroveň osvětlení, možnosti toho, že nebude při činu vyrušen, pravidelnosti přítomnosti obyvatel v bytě apod., jednak se chová dle svých předchozích zkušeností s obdobnými situacemi. Vytváření kognitivní mapy je určitou globální vyhodnocovací mentální operací, která je součástí rozhodnutí čín spáchat, nebo se jeho provedení zdržet, a to tehdy, jestliže subjektivně pocíťovaná rizika provedení převažují nad možným (předpokládaným) ziskem.

více jak třetině případů pořádání takových kurzů uvítali (34 %), značný pozitivní ohlas pak zjišťujeme též v kraji Jihomoravském (31 %) a Ústeckém (30 %).

Ze šesti námi nabídnutých preventivních aktivit, u kterých jsme se ptali, zda by v nich Policie ČR měla být aktivní, získala nejnižší podporu oblast „informování občanů o kriminalitě na besedách a přednáškách“. O této aktivitě se 31 % dotázaných vyslovilo v tom smyslu, že je nad rámec činnosti policie, respektive, že by v této oblasti neměla být Policie ČR aktivní. Na druhé straně 22 % dotázaných má za to, že by i tato činnost měla být určitě v rejstříku preventivní policejní práce a další 47 % dotázaných připouští, že by tato činnost mohla být pravděpodobně též potřebná při prevenci kriminality.

Obecně lze tedy uzavřít, že všechny námi nabídnuté možné preventivní aktivity Policie ČR jsou respondenty v zásadě akceptovány a všechny mají alespoň dvoutřetinovou (i když různě silnou) podporu dotázaných subjektů. Respondenti především akcentují ty preventivní úlohy policie, které bezprostředně působí v terénu (zejména hmatatelnou policejní přítomnost v kriminálně rizikových oblastech) a kooperují s občany, méně vnímají jako potřebné ty preventivní aktivity, které mají spíše informativní ráz.

3.5 Aktivity Policie ČR z hlediska doporučené podpory

Na výše probíranou problematiku navazuje úvaha o tom, které aktivity Policie ČR považují občané za tak důležité, že by je považovali za správné posílit, a to i za cenu oslabení jiných policejních složek. Otázka jsme položili tak, aby se respondent vcítil do pozice kompetentní osoby, která může rozhodovat o situaci v policii a z tohoto pohledu vybral z nabízeného seznamu policejních činností ty, které považuje za nejdůležitější.⁵

Respondenti vybrali jako nejdůležitější sektor činnosti policie pořádkovou policii v ulicích měst a navrhují podpořit počet policistů v této oblasti. Celkově se pro posílení tohoto druhu

⁵ Otázka byla formulována takto: „Představte si, že jste policejním prezidentem a máte rozhodnout, které činnosti policie máte zvláště podpořit, aby využití prostředků bylo efektivní. Vyberte z následujícího seznamu pět nejdůležitějších“

práce policie vyslovilo více jak dvě třetiny dotázaných (67 %). Volba této aktivity byla zcela stejně příznačná jak pro ženy, tak pro muže, zcela zanedbatelně se odlišovali respondenti podle nejvyššího vzdělání (bez maturity 67 %, s maturitou 66 %, vysokoškolské 69 %) a jednoznačnou preferencí této aktivity policie neatřese ani třídění podle věku (respondenti do 30 let 65 %, do 50 let 69 % a nejstarší 66 %). Také ve všech krajích – s výjimkou kraje Středočeského a Pardubického - kladou respondenti tuto aktivitu na první místo. Nejvíce je zmiňována v Plzeňském kraji, kde ji volilo mezi pěti nejdůležitějšími oblastmi 80 % dotázaných, dále pak ve Zlínském kraji (78 %) a kraji Moravskoslezském (74 %). Zdá se tak, že pochůzková činnost policie je občany jednoznačně považovaná za podceněnou oblast činnosti policie a její posílení se považuje obecně za zlepšení bezpečnostní situace. V této činnosti tak vidí respondenti pravý význam policejního hesla „Pomáhat a chránit“, přejí si mít v dosahu někoho, kdo jim v krizových situacích přijde na pomoc.

Tab. č. 26 ukazuje mimo požadavek posílení množství policistů zařazených v pořádkové službě další 2 oblasti, které respondenti hojně uváděli ve svých odpovědích (tyto policejní služby získaly více jak polovinu hlasů dotázaných pro posílení). Jak je z tohoto přehledu zřejmé, druhou nejdůležitější oblastí, která je navrhována k posílení, je oblast kontrolující výskyt násilné kriminality. Tu by posílili zejména respondenti ze Středočeského kraje (79 % hlasů) a respondenti z Prahy, kteří tuto oblast kladou na stejnou úroveň jako činnost pořádkové policie (65 %). Posílení policejních složek, která mají na starost boj s násilnou kriminalitou, požadují však respondenti všech krajů – v žádném z nich tato činnost nechybí mezi 3 nejžádanějšími.

Zajímavým zjištěním je, že posílení sboru policistů v oblasti boje s násilnou kriminalitou požadují stejně intenzivně muži i ženy, jakož i všechny sledované věkové skupiny, nepatrné rozdíly se ukazují u třídění dat podle nejvyššího vzdělání respondentů (respondenti s vysokoškolským vzděláním žádají posílení této služby v 59 % případů, respondenti se základním vzděláním pak v 55 %).

Tabulka 26: Které druhy policejních služeb by respondenti považovali za vhodné posílit

POŘADÍ	Podpořit počet policistů	%
1.	pořádkové policie v ulicích	67,0
2.	u násilné kriminality	56,7
3.	u majetkové kriminality	50,1
4.	u pouliční kriminality	47,7
5.	u drogové kriminality	44,9
6.	u hospodářské kriminality	35,5
7.	u mravnostní kriminality	34,9
8.	dopravní policie – obecná bezpečnost silničního provozu	34,5
9.	pořádkové policie na sportovních utkáních	27,3
10.	dopravní policie na dálnicích	26,7
11.	cizinecké policie	22,1
12.	u dopravních nehod	18,5
13.	chránících důležité objekty	14,6
14.	pořádkové železniční policie	10,5
15.	pořádkové pořádkové policie	9,0
16.	jiné	0,1

Poznámka: respondenti vybírali z předloženého seznamu maximálně 5 oblastí, které by bylo vhodné podpořit. Uváděná procenta tak vyjadřují zastoupení respondentů, kteří některou z nabízených oblastí zahrnuli do svého výběru.

Neutěšená bilance trvale zvýšené majetkové kriminality pak zřejmě vede polovinu respondentů k požadavku na posílení počtu policistů, kteří se touto oblastí kriminality profesionálně zabývají. Největší síla požadavku na zvýšení počtu policistů v této oblasti byla výzkumem zaznamenána v krajích Středočeském (57 %), Pardubickém (56 %) a Ústeckém (54 %), naopak nejmenší důraz ze všech krajů kladou na navýšení této služby v kraji Jihočeském (38 %), kde se tento požadavek dostal až na 6. místo. I v názoru na navýšení této služby se neliší postoje žen od postojů mužů, respondenti nad 50 let se pouze nevýznamně méně vyslovují pro posílení této policejní služby než respondenti do 50 let (48 % : 52 %) a též členění dle nejvyššího dosaženého vzdělání nevykazuje zásadnější rozdíly.

Blízko těmto třem dominantním policejním službám, jejichž posílení podporuje většina dotázaných, se projevuje značný zájem respondentů o posílení počtu policistů v boji s pouliční kriminalitou a kriminalitou, která je spojena se zneužíváním drog. Zdá se, že řadový občan vnímá bezpečnostní diskomfort především z obav, jaké nebezpečí na něj číhá ve veřejném prostoru, touží být na ulici bezpečný před jakýmkoliv možným, ale i nenadálým nebezpečím. Z ne zcela zjevných ohrožení se pak občan obává problémů, které by pro něj či jeho blízké mohly vzniknout od intoxikovaných osob či v souvislosti s intoxikací. Toto nebezpečí si v současnosti značná část populace demonizuje a žádá důslednou ochranu.

3.6 Policie ČR a využití dobrovolníků z řad občanů

Vhodnost využívání činnosti dobrovolníků pro součinnost s policejním sborem je v ČR již řadu let diskutovaným tématem. Na jedné straně stojí fakt, že vyspělé demokracie západního světa používají při své činnosti běžně dobrovolníky z řad občanů. Ti odbřemeňují policii od nenáročných rutinních činností a tím jí umožňují soustřeďovat své síly na specializované úkoly, při kterých je činnost profesionálního policejního sboru nezastupitelná. Na druhé straně nad spoluprací policejního sboru a dobrovolníků visí neblahý stín tzv. Pomocné strážě veřejné bezpečnosti, která byla za komunistického režimu vnímána jako prodloužená ruka totality a občanské nesvobody. Rozhodli jsme se proto do výzkumu zařadit i otázky, které se tohoto problému dotýkají⁶.

První dotaz směřoval k tomu, zda respondenti považují za vhodné, aby policie při své činnosti používala dobrovolníky z řad občanů. Odpověď na tuto otázku ukázala, že i zhruba po čtvrt století od sametové revoluce si téměř dvě třetiny občanů nepřejí, aby byl k běžné policejní práci přibrán laický dobrovolnický prvek. Využívání dobrovolníků k této činnosti schvaluje pouze 36,9 % dotázaných, zhruba stejně mužů (37,4 %) jako žen (36,4 %), obdobně zhruba stejně osob mladých i starších (respondenti do 30 let = 34,3 %, mezi 31 – 50 lety = 36,4 % a dotazovaní nad 50 let = 38,6 %), více či méně vzdělaných (bez maturity = 37,2 %, s maturitou = 37,1 %, vysokoškoláci = 35,5 %). Jinými slovy řečeno, názorové rozvrstvení na tuto otázku

⁶ Za cenné podněty k této problematice děkujeme pplk. Mgr. Václavu Pelikánovi z Analyticko – legislativního oddělení Kanceláře policejního prezidenta.

prochází shodně celou dotazovanou populací občanů ČR. Snad bychom mohli zaznamenat pouze určité odlišnosti z hlediska regionu, ve kterém naši respondenti bydlí a to v tom smyslu, že největší akceptaci dobrovolníků při kooperaci s P ČR nalzáme u respondentů z kraje Královehradeckého, kde by s touto spoluprací souhlasila mírně nadpoloviční většina občanů (53,6 %), dále pak obyvatelé Středočeského (46,8 %), Karlovarského (42,3 %) a Jihočeského kraje (41,8 %), naopak nejméně přijatelná by byla tato spolupráce pro občany z kraje Olomouckého a kraje Vysočina (oba shodně 24, 1 % souhlasících).

Tabulka 27: Které činnosti by měli dobrovolníci při spolupráci s policií zajišťovat

Možnosti odpovědí:	Abs. č.	%
Bezpečnost v okolí škol	790	69,5
Preventivní hlídky v ulicích či policií vybraných lokalitách	615	54,1
Ochrana životního prostředí	345	30,4
Asistence při sportovních utkáních	344	30,3
Asistence při jiných významných shromážděních či kulturních akcích	316	27,8
Asistence obětem trestné činnosti	286	25,2
Asistence při práci s cizinci nebo etnickými menšinami	268	23,6
Bezpečnost a plynulost silničního provozu	263	23,2
Jiné	6	0,5

N = 1136

Poznámka: respondenti vybírali z předloženého seznamu maximálně 3 oblasti spolupráce. Uváděná procenta tak vyjadřují zastoupení respondentů, kteří některou z nabízených oblastí zahrnuli do svého výběru.

Respondentů, kteří vyjádřili pochopení pro hlubší součinnost dobrovolníků s policejním sborem (N = 1136 dotázaných), jsme se dále ptali, do jakých aktivit by měli být spolupracující laici zapojováni.⁷ Jak ukazuje tab. č. 27, v nadpolovičním množství případů vybrali respondenti jako ideální způsob angažování se dobrovolníků „zajišťování bezpečnosti kolem škol“ (69,5 %) a „preventivní hlídkování v ulicích či jiných, policií vybraných lokalitách“ (54,1 %).

⁷ K výběru jsme nabídli seznam 9 možných aktivit a požádali jsme respondenty o výběr tří – dle jejich názoru - nejvhodnějších činností.

Bezpečnost v okolí škol považuje za vhodnou činnost stejné množství mužů i žen (cca 70 %). Tento druh aktivity dobrovolníků je poněkud častěji volen respondenty ve věku 31 – 50 let (71,3 %), naopak poněkud zdrženlivější postoj mají v této oblasti respondenti do 30 let (66,0 %). Nejvíce tento druh angažovanosti doporučují respondenti s vysokoškolským vzděláním, čtyři z pěti by viděli rádi dobrovolníky pracovat v okolí škol a pečovat o bezpečí školáků. Nejvíce podporují aktivitu dobrovolníků v okolí škol respondenti z kraje Moravskoslezského (80 %) a Středočeského (79,6 %) a též respondenti z Prahy, nejméně - i zde však každý druhý - z kraje Vysočina (50,9 %) a kraje Jihočeského (51,1 %).

Rovněž preventivní hlídky v ulicích měst či jiných vybraných lokalitách doporučují procentuálně téměř shodně muži i ženy (53 – 55 %), dochází však k poněkud větší diferenciaci v této problematice podle věku. Hlídkovou činnost podporují zejména nejstarší respondenti (61,2 %), naopak mladší respondenti zhruba pouze v polovině případů (věková kategorie 31 až 50 let - 47,5 %, respondenti do 30 let – 50,3 %). Preventivní hlídky podporují nejméně respondenti s maturitou (49 %), vysokoškoláci a dotázaní se základním vzděláním by uvítali tuto činnost v 57 % případů.

Z pohledu bydliště respondentů by pomoc dobrovolníků při hlídkové činnosti uvítali respondenti z kraje Ústeckého (66,7 %) a Karlovarského (65,6 %), naopak nejrezervovanější jsou v tomto směru dotázaní v kraji Královehradeckém (37,3 %).

3.7 Předpokládaný postoj ke svědecké výpovědi

Omezování kriminality závisí na mnoha faktorech, z nichž jedním z výrazně důležitých je postoj veřejnosti k předcházení trestné činnosti. Správná angažovanost veřejnosti totiž napomáhá orgánům činným v trestním řízení prohlubovat schopnost čelit kriminalitě. V našem výzkumu jsme se pokusili zjistit, jak by se respondenti zachovali, kdyby se stali svědky krádeže, která se jich bezprostředně netýká. Samozřejmě, verbální vyjádření v rámci výzkumné akce se v reálu může lišit od případné skutečné reakce, nicméně – na druhé straně

– lze z odpovědí na takto položenou otázku usoudit, jak respondenti o této teoretické situaci případně uvažují.

Zjišťovali jsme dva aspekty této situace, a to jak by se respondenti zachovali ve chvíli, kdy by byli bezprostředními svědky krádeže a následně, zda a jak by byli ochotni napomoci při procesu vyšetřování tohoto trestného činu.

Základní poznatkem ve zkoumané otázce je, že 14,6 % dotázaných sdělilo, že by si krádeže, která by se jich bezprostředně netýkala, nevšímalo. Častěji by nevšímavost projevil ženy (16,3 %) než muži (12,8 %) a mladší respondenti než starší (do 30 let – 17,4 %, do 50 let - 16,5 % a nad 50 let – 15,4 %). Výrazné rozdíly nacházíme v této odpovědi u respondentů členěných podle nejvyššího dosaženého vzdělání – téměř každý pátý (19,4 %) dotázaný se základním vzděláním sdělil, že by si krádeže, které byl svědkem, vůbec nevšímал. To je výrazně více než ve vyšších vzdělanostních skupinách (respondenti s maturitou 13,3 % a vysokoškoláci pouze 7,9 %).

Největší nevšímavost vůči krádeži byla zaznamenána u respondentů z Karlovarského kraje, kde by si tohoto delikventního chování nevšímalo 22,3 % dotázaných, na dalších místech se pak objevuje kraj Středočeský (20,9 %) a Praha (19,1 %). Naopak pouze malé procento respondentů by si krádeže nevšímalo v Olomouckém (7,3 %), Pardubickém (9,1 %) a Zlínském (9,5 %) kraji.

Tabulka č. 28 ukazuje, jaké by byly další reakce respondentů. Zde je potěšitelné zjištění, že téměř dvě pětiny (37,4 %) dotázaných sděluje, že by trestnou činnost ohlásilo neanonymně na tísňovou linku 158 a dalších 30 % by tuto linku využilo anonymně. Mezi respondenty, kteří by trestnou činnost oznámili na tísňovou linku včetně sdělení své identity, jsou častěji muži (40,7 %) než ženy (34,6 %), poněkud častěji pak lidé středního věku, z nichž dva z pěti by takto postupovali (respondenti do 30 let – 34,4 %, do 50 let 39,6 % a respondenti nad 50 let 37,6 %). U této problematiky se však velmi výrazně projevil faktor nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů v tom smyslu, že čím vyšší vzdělání, tím vyšší ochota oznámit trestnou činnost na tísňovou linku P ČR současně s vystoupením z anonymity. Takto by jednal – podle svého vyjádření - více jak každý druhý respondent s vysokoškolským vzděláním (51,9 %), ale

pouze 30,8 % respondentů s vzděláním základním a 39,9 % s vzděláním středoškolským. V tomto smyslu jsou nejvíce spolupracující s P ČR respondenti z Moravskoslezského kraje (52,7 %), dále z kraje Královéhradeckého (50,5 %) a Pardubického (49,5 %), naopak nejnižší úroveň neanonymního oznámení trestné činnosti na tísňovou linku zaznamenáváme u respondentů z kraje Jihočeského (26,8 %), Středočeského (26,7 %), Karlovarského (28,2 %) a Libereckého (30,0 %).

Tabulka 28: Jak se zachováte, stanete-li se svědkem krádeže, která se vás bezprostředně netýká? (v %)

nebudu si krádeže všímat	14,6
zavolám anonymně tísňovou linku Policie ČR 158	30,8
zavolám tísňovou linku Policie ČR 158 a představím se	37,4
zavolám linku městské policie 156 a oznámím krádež	16,2
budu se snažit na zloděje křikem upozornit okolí	16,9
zloděje vyfotografuji pro pozdější svědectví	9,0
podle okolností se pokusím pachatele zadržet	11,6
sdělím poznatky o pachateli okradenému	0,7

N= 3080 (respondenti mohli označit více možností)

Údaje získané z výzkumu ukazují, že zhruba každý třetí respondent by sice trestnou činností (krádež) na tísňovou linku oznámil, nicméně by se nepředstavil, tedy pouze by informaci předal policii, s následným řešením případu by však nechtěl mít nic společného. Vycházíme-li tedy z toho, že se v zásadě vzájemně doplňují alternativy nahlásit krádež na linku 158 s představením se a bez představení, pak můžeme konstatovat, že zhruba jedna třetina dotázaných by krádež, které byli svědky, nenahlásila z různých důvodů na telefonní linku Policie ČR.

Za povšimnutí stojí, že více jak každý desátý respondent uvedl, že – vedle možných dalších způsobů reakce na krádež, která se jej bezprostředně netýká – by se pokusil podle okolností pachatele zadržet. Podle očekávání se takto podstatně častěji vyjádřili muži (20 %) než ženy (4,6 %), méně často respondenti nejstarší věkové kategorie nad 50 let (9,8 %) a zadržet

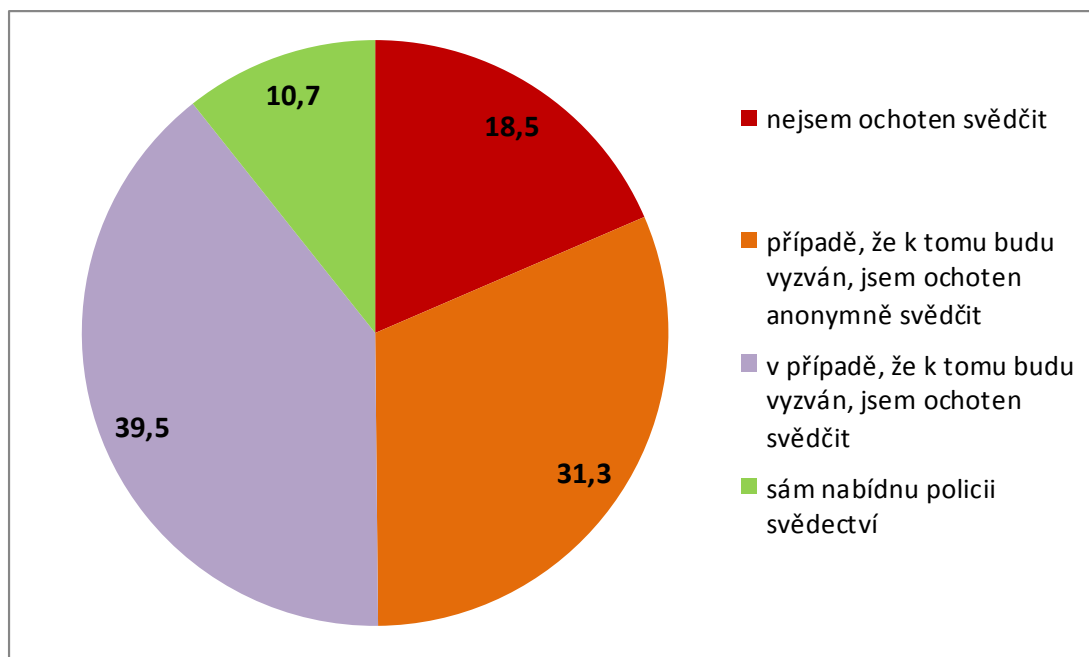
pachatele by se pokusili více respondenti s vysokoškolským vzděláním (15 % odpovědělo v tomto smyslu.).

Na okraj způsobů zásahů proti zloději lze uvést, že 16,9 % respondentů by se snažilo zloděje vyrušit a od úmyslu něco ukrást odradit křikem. V této souvislosti je zajímavé, že tohoto prostředku by použili – i když nepatrně častěji – muži (19,2 %) než ženy (16,8 %) a pětina vysokoškoláků.

Následující otázka, která byla umístěna v dotazníku po dotazu na způsob reakce na krádež, které nebyl respondent obětí, se zaměřila na **postoj respondentů při vyšetřování této krádeže**. Z této otázky vyplynulo, že zhruba každý desátý občan (10,7 %) by Policii ČR sám nabídl svědectví při vyšetřování krádeže. Svědectví by samo nabídlo zhruba stejné procento respondentů různých věkových kategorií, muži by tak jednali dvakrát častěji než ženy (muži 14,3 %, ženy 7,2 %) a nejaktivnější by v tomto směru byli respondenti nejstarší věkové kategorie. Naopak zcela zásadně se proti poskytnutí svědectví staví téměř pětina dotázaných (18,5 %). Někteří lidé se bojí pomsty pachatele a domnívají se, že podáním svědecké výpovědi výrazně riskují.

Podíváme-li se na to, kteří respondenti se staví proti svému využití k svědectví, zjišťujeme, že jsou to zejména dotázaní s nejnižším formálním vzděláním – téměř čtvrtina těchto respondentů by odmítla podat svědectví o krádeži, které byla svědkem (respondenti se základním vzděláním – 24,5 %, středoškoláci 14,4 % a vysokoškoláci 8,8 %). Relativně nejméně by připustili své využití ke svědectví respondenti střední věkové kategorie – každý pátý by nepodal svědectví, z hlediska pohlaví by pak častěji odmítly svědectví ženy (20,9 %), muži by takto jednali v 15,7 % případů. Svědectví by odmítli dát nejčastěji respondenti z Karlovarského kraje (23,2 %), stejně pak v kraji Středočeském, Ústeckém a Jihočeském (21,4 %), naopak svědectví by odmítlo podat pouze 11,4 % respondentů z kraje Moravskoslezského, 13,2 % z kraje Vysočina a 14,1 % z Pardubického kraje.

Graf 3: Ochota podat svědectví o krádeži (v %)

Téměř dvě pětiny respondentů (39,5 %) – tedy nejvíce z celku - tvrdí, že by svědectví podaly, jestliže by ovšem byly k podání svědectví vyzvány. Jinými slovy řečeno, tito respondenti nebudou v nabízení svědectví aktivní, nicméně jejich právní vědomí je na takové úrovni, že se nezaleknou podat svědectví i přes nebezpečí možných životních komplikací. Tento postoj k poskytnutí svědectví mají nejčastěji respondenti z Pardubického kraje (47,3 %), kraje Vysočina a Moravskoslezského kraje (45,0 %), vyznávají jej nejčastěji respondenti s vysokoškolskou kvalifikací (46,6 %). Z hlediska věku a pohlaví respondentů nenacházíme v tomto postoji závažnější rozdíly.

Za zamyšlení stojí zjištění, že 31,3 % dotázaných by poskytlo svědectví, ale pouze za předpokladu, že by svědectví mohlo být učiněno anonymně. Tato podmínka je nejvíce zdůrazňována ženami (34,0 %) a středoškoláky (34,2 %.)

Lze uzavřít, že respondenti našeho výzkumu jsou ve své výrazné většině sice ochotni podat orgánům činným v trestním řízení v případě krádeže, které se stali svědky, svědeckou výpověď, většinou však teprve tehdy, když k takovému aktu budou vyzváni (celkem v 70,8 %). Téměř dva respondenti z pěti by však podali svědectví pouze za toho – většinou nesplnitelného - předpokladu, že by tak mohli učinit anonymně. Z jiného pohledu lze tedy

pak konstatovat, že téměř polovina dotázaných občanů odmítá svědčit, a to buď zjevně (jednoznačně) nebo fakticky, když si klade – z hlediska požadavků našeho trestního práva – nesplnitelné podmínky. A to jsme se ptali na kriminalitu majetkové povahy, nikoliv například na závažnou násilnou kriminalitu, kde by se nebezpečí pomsty pachatele mohlo jevit ještě podstatně větší. V takové situaci lze ovšem pochopit, proč je odhalování a dokazování kriminality orgány policie velmi obtížným úkolem.

4. KRIMINALITA A JEJÍ PREVENCE

4.1. Příčiny kriminality v ČR dle respondentů

Dotazníková akce se zaměřila též na zkoumání, které aspekty sociálního života mají – dle názoru respondentů – negativní vliv na kriminalitu. Dotazované jsme vybídli, aby posoudili na pětistupňové škále stupeň negativního vlivu vybraných sociálních skutečností, tedy aby sdělili, zda konkrétní jevy jsou či nejsou kriminogenními faktory. Celkově jsme k posouzení předložili 25 položek. Posuzovací škála byla pětistupňová, přičemž podobně jako při školním hodnocení 1 znamenala, že příslušná položka nemá v zásadě žádný negativní vliv a naopak číslice 5 znamenala velmi velký negativní vliv na úroveň kriminality.

Jak ukazuje tab. č. 29, z nabídnutých možných kriminogenních faktorů považují respondenti za nejdůležitější vliv drog a alkoholu. Zneužívání drog získalo zcela jednoznačné prvenství, index⁸ této položky byl vypočten na hodnotu 4016 bodů, na druhém místě se umístil alkoholismus s indexem 3579 bodů.

Za vysoce kriminogenní považují zneužívání drog muži (index 4027 bodů) i ženy (index 4005 bodů), což znamená, že podstatná část dotázaných má k drogám velmi kritický vztah. Tuto skutečnost lze dokreslit i tím, že 4 a 5 bod škály volí 71 % mužů a 72 % žen. Také dle věkových skupin nacházíme celkem homogenní obraz. Mladí lidé do 30 let se pouze nepatrně liší od starších ročníků (bodový index je u respondentů do 30 let roven 3936, střední věková skupina vykazuje index 4012 bodů a nejstarší skupina nad 50 let pak 4062 bodů). To zároveň ukazuje, že všechny věkové kategorie považují zneužívání drog za výrazný kriminogenní faktor, součet 4 a 5 bodu škály zahrnuje cca 70 % dotázaných.

⁸ Bodová hodnota indexu byla stanovena dle vzorce: $i = (a+2b+3c+4d+5e) \times 10$, přičemž písmena a – e znamenají relativní četnosti bodů škály (krajní bod a – žádný či velmi malý negativní vliv, krajní bod e – velmi velký negativní vliv). To znamená, že minimální hodnota indexu může být 1000 bodů a maximální 5000 bodů (= zásadní kriminogenní vliv).

Tabulka 29: Pořadí posuzovaných kriminogenních faktorů dle indexu

pořadí	Posuzovaný kriminogenní faktor	Index (i)
1.	zneužívání drog	4016 bodů
2.	alkoholismus	3579 bodů
3.	korupce v justici	3480 bodů
4.	korupce státních úředníků	3445 bodů
5.	bezdomovectví	3437 bodů
6.	korupce v policii	3433 bodů
7.	vznik ghett	3435 bodů
8.	nezaměstnanost	3426 bodů
9.	špatný příklad politiků	3397 bodů
10.	chudoba	3369 bodů
11.	lhostejnost ve společnosti	3328 bodů
12.	výkon trestního soudnictví	3301 bodů
13.	příchiv cizinců	3262 bodů
14.	ukazování násilí v médiích	3111 bodů
15.	systém sociálních dávek	3066 bodů
16.	uvolněná výchova v rodině	3014 bodů
17.	neúcta k právním normám	2998 bodů
18.	prostituce	2905 bodů
19.	malá kontrola chování lidí, každý si dělá, co chce	2893 bodů
20.	konzumní životní styl	2750 bodů
21.	agresivní reklama	2747 bodů
22.	způsob výchovy ve školách	2613 bodů
23.	bezvěrectví	2157 bodů
24.	velký počet žen ve školství	2091 bodů
25.	rozvodovost	2077 bodů

Obdobný obraz skýtá též třídění kriminogenního významu zneužívání drog dle nejvyššího vzdělání respondentů. I zde zaznamenáváme pouze nepatrné odchylky v indexu (bez maturity 3936 bodů, s maturitou 4012 a vysokoškoláci 4062) a cca 70 % všech těchto tři vzdělanostní skupiny hodnotí zneužívání drog jako výrazný kriminogenní faktor (bod 4 a 5 škály).

Zajímavější obraz přináší třídění významu zneužívání drog z regionálního pohledu. Kriminogenost zneužívání narkotik akcentují nejčastěji respondenti z krajů, kde se častější výskyt drog projevuje na výši spáchané kriminality. Na prvním místě projevují tak obavy z kriminogenosti zneužívání drog respondenti z kraje Ústeckého, Moravskoslezského, Středočeského a Prahy.

Obecně je možno tedy uzavřít, že si respondenti v převažující většině uvědomují nebezpečnost drog z hlediska páčání nejrůznější kriminality. Žádný nebo zanedbatelný vliv na stupeň kriminality přisuzují drogám pouhá 2 % dotázaných.

Také alkoholu přiznávají respondenti významný podíl na kriminalitě, jeho vnímání v tomto směru sice není tak ostré jako u drog, nicméně je natolik silné, že obsadilo druhé místo v hodnocení námi nabídnutých kriminogenních faktorů. Celkově považuje zneužívání alkoholu za zásadní zdroj kriminálního jednání téměř 55 % dotázaných, přičemž čtvrtina dotázaných respondentů považuje jeho negativní vliv za velmi velký, tj. hodnotí jej krajním negativním bodem škály. Kriminogenost zneužívání alkoholu si uvědomují téměř shodně muži i ženy, kategorii škály „velký vliv“ a „velmi velký vliv“ volilo 54 % mužů a 56 % žen. Podobně si nebezpečnost zneužívání alkoholu uvědomují všechny věkové skupiny respondentů (obě věkové kategorie do 50 let věku vnímají jeho negativní vliv v 53 % případů), určitý větší akcent je možno zaznamenat u nejstarší věkové kategorie dotázaných nad 50 let (57 %). Nejvyšší důraz na vliv zneužívání alkoholu kladou tak respondenti s vysokoškolským vzděláním, kteří téměř ve třech pětinach hodnocení (59 %) považují vliv alkoholu na kriminalitu za velký až velmi velký.

Tabulka 30: Předpokládaný vliv drog a alkoholu na úroveň kriminality (v %)

	nemá celkem žádný negativní vliv 1	2	3	4	má velmi velký negativní vliv 5
drogy	2,2	8,1	18,6	28,1	43,0
alkohol	4,4	13,3	27,5	29,6	25,2

Z regionálního pohledu považují zneužívání alkoholu z hlediska kriminality za závažné nebezpečí (kategorie škály 4 a 5) v kraji Moravskoslezském (78 %), Ústeckém (69 %) a Praze (61 %), naopak považuje vliv alkoholu za závažný pouze 37 % respondentů v kraji Olomouckém a kraji Vysočina a 41 % v Jihočeském kraji.

Jak ukazuje tabulka 31, respondenti ve svých odpovědích zdůrazňují, že na současnou úroveň kriminality má značný vliv populací předpokládané korupční prostředí v justici, u státních úředníků a v policii. Současné atraktivní mediální téma ve sdělovacích prostředcích zřejmě vytváří (pravdivý?) dojem, že kriminalita je umožňována obecnou netransparentností ve státním aparátu, že určití lidé mohou kriminalitu jednak snadněji páchat, jednak se snadněji vyhnou případnému trestu.

Tabulka 31: Předpokládaný vliv korupce ve státním aparátu na úroveň kriminality (v %)

	Korupce				
	nemá celkem žádný negativní vliv 1	2	3	4	má velmi velký negativní vliv 5
v justici	8,3	16,4	22,6	24,4	28,3
u úředníků	7,8	15,8	22,2	25,5	28,7
v policii	9,6	15,4	23,1	25,9	26,0

Největší nebezpečí vlivu korupce spatřují respondenti v oblasti justice. Obavy z tohoto fenoménu vyjadřují shodně respondenti různých věkových, pohlavních i vzdělanostních skupin – vždy zhruba polovina dotázaných má zato, že korupce v této oblasti má velký až velmi velký negativní vliv. Obdobná situace vnímání nebezpečí korupčního jednání je i u kategorie „úředníků“ a „policie“.

Například korupce u policie je považována za závažný až velmi závažný kriminogenní faktor 52 % mužů i žen, 49 % mladých lidí do 30 let a 53 % respondentů na 50 let, 47 % vysokoškolsky vzdělaných dotázaných a shodně 53 % respondentů se základním nebo středoškolským vzděláním. Na korupční jednání v rámci policie jsou nejcitlivější respondenti z kraje Moravskoslezského (67 %), Pardubického (65 %) a Ústeckého (60 %), naopak nejméně pociťují korupci v policii jako kriminogenní faktor respondenti z Jihočeského kraje (37 %), Olomouckého a Karlovarského kraje (shodně 42 %).

Zdá se, že ani tak nezáleží na tom, kde je korupční jednání uplatňováno, jako na tom, že principiálně korupce obecně narušuje rovné příležitosti v různých segmentech společenského života, vytváří neoprávněné výhody a umožňuje jistý druh klientelismu a beztrestné páchaní asociálních činů. Tuto interpretaci nám respondenti nabízejí i svým postojem ke špatnému příkladu politiků (viz dále) či pociťovanému nefungování trestního soudnictví (12 pozice výběru). I zde se totiž projevuje obava z nápodoby příkladů, které jsou stále na očích a které určují společenské hranice mravnosti.

K problematice korupce jako zdroje podmínek pro rozvoj kriminality je možno přiřadit i „špatný příklad politiků“. Dle indexového výpočtu se tento faktor dostal na 9. místo (index 3397) a to zejména díky tomu, že téměř polovina (48 %) respondentů spatřuje v této záležitosti velký až velmi velký zdroj rozvoje asociálního jednání ve společnosti. Z hlediska věku zdůrazňují závažnost špatného příkladu politiků zejména respondenti nad 50 let věku (52 %), respondenti v podsouboru 31 – 50 let takto smýšlí jen o něco méně často (47 %), porovnání podsouboru nejstarších a nejmladších respondentů pak ukazuje, že nejmladší dotázaní přisuzují této záležitosti zhruba o 10 % nižší význam (42 %). Třídění respondentů podle dosaženého nejvyššího vzdělání ukázalo, že mezi soubory neexistují zásadnější rozdíly v nazírání tohoto jevu – relativně nejvíc jej akcentují vysokoškoláci (51 %), středoškoláci a respondenti se základním vzděláním se pohybují v rozmezí 46 – 48 %.

Zajímavá data však přineslo třídění dle krajů. Ukázalo se (viz tab. č. 32), že špatný příklad politiků považují za enormně důležitý prvek rozvoje kriminality respondenti z kraje Ústeckého, kteří téměř v třech čtvrtinách odpovědí (72 %) zdůrazňují jeho velký až velmi velký negativní vliv na kriminalitu. Tomuto soudu se pouze vzdáleně přibližují respondenti

z Plzeňského (56 %) a Královohradeckého (51 %) kraje a respondenti z Prahy (51 %), naproti tomu pouze třetinovou podporu má tento rozebíraný jev dle názoru respondentů z Jihočeského (34 %) a Olomouckého (36 %) kraje a z kraje Vysočina (37 %).

Tabulka 32: Souhlas s názorem, že „špatný příklad politiků má velký až velmi velký negativní vliv na kriminalitu (součet 4 a 5 bodu škály) dle krajů (%)

KRAJ							
Praha	Středočes.	Jihočes.	Plzeňský	Karlovar.	Ústecký	Liberecký	Královehr.
51,3	41,3	33,7	56,4	44,6	71,8	45,0	50,9
KRAJ						ČR	
Pardub.	Vysočina	Jihomor.	Olomouc.	Zlínský	Moravskosl.		
45,9	37,3	50,5	36,4	42,7	46,4	47,9	

Další skupinou fenoménu, které nahrávají páchání kriminality, jsou jevy, které souvisí s určitým vyloučením asociálních osob ze společnosti. Dle umístění odpovědí na škále lze soudit, že si respondenti uvědomují úzkou souvislost kriminality se sociálním vyloučením, které se pojí např. s bezdomovectvím, vznikem ghett, nezaměstnaností či chudobou (všechny tyto jevy se umístily v první desítce výběru fenoménů z 25 možností) – viz tab. 29.

Tabulka 33: Předpokládaný vliv vybraných fenoménů sociálního vyloučení na úroveň kriminality (v %)

	Stupeň vlivu				
	nemá celkem žádný negativní vliv 1	2	3	4	má velmi velký negativní vliv 5
bezdomovectví	4,4	14,4	34,0	27,5	19,7
vznik ghett	6,8	19,4	23,9	23,3	26,6
nezaměstnanost	7,8	15,4	26,6	26,8	23,4
chudoba	7,8	16,4	28,9	24,9	22,0

Podívejme se z tohoto bloku blíže na problematiku nezaměstnanosti. Tu považuje za jev s velkým či velmi velkým negativním vlivem na kriminalitu 48 % mužů 52 % žen. Respondenti do 30 let považují nezaměstnanost poněkud méně často za fenomén, spojený úzce s kriminalitou (46 %) a to zvláště při porovnání se skupinou respondentů nad 50 let (53 %).

Z hlediska dosaženého nejvyššího vzdělání nebyly nalezeny žádné zásadnější rozdíly – hodnocení nezaměstnanosti jako negativního fenoménu se vyskytovalo zhruba podobně (na úrovni cca 50 %). Podstatnější rozdíly však nalézáme při třídění závažnosti nezaměstnanosti podle krajů. Nejvíce spojují nezaměstnanost s výší kriminality respondenti z kraje Ústeckého (71 %), Královohradeckého (65 %), Moravskoslezského (64 %), naopak takto hodnotí nezaměstnanost nejméně v Jihočeském kraji (28 %), v Olomouckém kraji (37 %) a kraji Vysočina (40 %). Pro zajímavost můžeme též uvést, že nezaměstnanost (podobně jako chudoba) nepovažuje v zásadě za jev podporující kriminalitu 8 % dotázaných, žádnou spojitost mezi bezdomovectvím a kriminalitou nespatřují 4 % respondentů a život v ghettu takto vidí 7 % dotázaných.

Zdá se, že si respondenti uvědomují známý fakt, že – zvláště dlouhodobější - nezakotvenost člověka ve sféře pracovní činnosti přináší s sebou (kromě materiálního nedostatku) celou řadu sociálních a psychických problémů a traumat, které mohou při určité konstelaci podmínek přerůst do kriminální aktivity. Kriminologické studie ukazují, že dlouhodobá nezaměstnanost se často pojí s bezdomovectvím, extrémní chudobou a sociálním vyloučením. Ztráta perspektivy a beznadějí jsou živnou půdou asociality nejrůznější podoby.

Podle vypočítaného indexu (viz tab. 29) se na 11 místě umístila „lhostejnost ve společnosti“. Respondenti zde téměř v polovině případů (bod 4 a 5 škály = 44 %) naznačili, že v jisté společenské netečnosti mohou tkvít určité zárodky rozvoje delikvence (muži 43 %, ženy 44 %). Moderní člověk má nejednou pocit odcizení, osamocení života uprostřed davu, davu, kterému je lhostejný a který o něj neprojevuje zájem. Delikvence se pak v tomto pojetí projevuje jako snaha na sebe upozornit, vyjít z anonymnosti, být vidět. 24 % respondentů (součet bodů škály 1 a 2) však nemá pocit, že kriminalita má v současnosti tyto kořeny, přičemž stejného názoru jsou v zásadě opět muži i ženy. Z hlediska věku věří na lhostejnost ve společnosti jako zdroj kriminality poněkud více respondenti nejstarší věkové kategorie, kteří se pro tuto hypotézu vyslovili v 49 % případů oproti respondentům do 30 let, kteří tento fakt zdůrazňují v 38 % případů a střední věková kategorie v 41 % případů. Z hlediska vzdělanostních skupin pak nenacházíme žádné rozdíly.

Mohlo by se zdát, že respondenti budou v zásadě shodně hodnotit lhostejnost ve společnosti a konzumní životní styl. Vždyť v obou těchto jevech je skryto určité uzavření se do sebe, určitá sebestřednost přístupu k životu. Empirická data však vypovídají o tom, že zatímco respondenti vnímají lhostejnost ve společnosti jako jev, který by mohl negativně ovlivňovat úroveň kriminality, tuto možnost u konzumního životního stylu očekávají v daleko menší míře. Každý pátý dotázaný tak v konzumním způsobu prožívání života nevidí ve vztahu ke kriminalitě v zásadě žádné ohrožení, a součet 1. a 2. bodu škály dosahuje dokonce téměř poloviny názorů respondentů (44 %). Ani zde se v zásadě neliší názory mužů od názoru žen, žádný větší vztah mezi konzumním životním stylem a kriminalitou nespatřuje 45 % mužů a 44 % žen. Menší jistotu o neexistenci tohoto vztahu mají tak starší a vzdělanější respondenti. Konzumní životní styl jako jeden ze zdrojů kriminality nejvíce akcentují respondenti z Moravskoslezského, Ústeckého a Královehradeckého kraje, kteří shodně v 35 % případů volí 4 a 5 bod škály, což znamená, že má tento faktor velký až velmi velký negativní vliv na kriminalitu, naopak tímto způsobem soudí pouze 17 % respondentů z kraje Olomouckého.

Tabulka 34: Předpokládaný vliv vybraných fenoménů sociálního života na úroveň kriminality (v %)

	Stupeň vlivu				
	nemá celkem žádný negativní vliv				má velmi velký negativní vliv
	1	2	3	4	5
lhostejnost ve společnosti	6,5	17,3	32,6	24,1	19,5
konzumní životní styl	20,0	24,2	27,4	17,6	10,8
příchů cizinců	13,0	17,9	24,3	19,5	25,3
násilí v médiích	13,0	20,9	26,2	21,8	18,1
agresivní reklama	18,8	26,2	27,6	16,3	11,1

Do výběru jevů, které by mohly mít negativní vliv na současnou úroveň kriminality v zemi, jsme zařadili i položku „příchů cizinců“. Jak ukazuje tab. č. 29, tato možnost se – dle vypočteného indexu - umístila na 13 pozici. Xenofobně laděné vysvětlení příčin kriminality tak zastává poměrně značné množství dotázaných. Názor, že příchů cizinců má velký či velmi

velký negativní vliv na kriminalitu zastává 45 % dotázaných, o něco více mužů (47 %) než žen (43 %). Tuto představu zastávají zejména nejstarší respondenti (48 %), či dotázaní střední věkové kategorie 31 – 50 let (45 %), nejmladší věková kategorie do 30 let je v této oblasti zdrženlivější, nicméně i v ní manifestují xenofobní postoj dva dotázaní z pěti. Respondenti se v této otázce překvapivě neliší ani podle dosaženého nejvyššího vzdělání, všechny podsoubory se pohybují kolem průměrné hodnoty 45 %.

Zdá se, že regionální akcentace souvislosti mezi přílivem cizinců a kriminalitou je spojena i se subjektivní představou respondenta o tom, kdo je to cizinec. Zdá se, že můžeme oprávněně tvrdit, že někteří respondenti chápou pod pojmem cizinec i ty občany, kteří žijí dlouhodobě či trvale na území republiky, ale kteří se vzhledově či způsobem života odlišují od majoritní populace. Tento předpoklad nám pak umožňuje lépe pochopit, proč v některých krajích je enormně zdůrazňován vliv cizinců. V této souvislosti se od průměru všech krajů významně liší kraj Ústecký, ve kterém se 71 % dotázaných shoduje v názoru, že příliv cizinců má velký nebo velmi velký negativní vliv na kriminalitu. Obdobný, i když přece jenom nižší negativní postoj mají respondenti z kraje Plzeňského (58 %), Moravskoslezského (53 %) a hlavního města Prahy (57 %). Naproti tomu dotázaní respondenti z Olomouckého kraje a kraje Vysočina takto smýšlí shodně pouze v 29 % případů a podobně se relativně málo respondentů tohoto názoru nachází v kraji Jihočeském (32 %), Jihomoravském (33 %) a Královéhradeckém (34 %).

Mezi laickou i odbornou veřejností se vedou stálé diskuse na téma, do jaké míry napomáhá ukazování násilí v médiích k nárůstu kriminality. Zastánci teorie, že zobrazované a neregulované násilí ve virtuálním světě se přenáší do reálného světa, vidí velmi úzké propojení mezi touto produkcí a nárůstem agresivních trestných činů. Poukazují na to, že moderní prostředky masové kultury nejednou přinášejí vzory, které do značné míry určují způsoby chování a jednání, vytvářejí normy akceptovatelného či neakceptovatelného a nepřímou povzbuzují k následování či napodobování. Patologické jednání se tak může stávat (zejména pro osobnostně disponované jedince) převzatým způsobem chování. Naopak zastánci teorie opačné hovoří o tom, že násilí ve virtuálním světě může člověku, který má osobnostní dispozice k používání násilí, pomoci k relativně neškodnému odreagování se ve virtuálním světě. Agrese se tak přenáší z reálného světa do světa představ, hrdina virtuálního světa dělá zástupně to, po čem touží divák ve světě reálném.

Náš výzkum se pokusil zjistit, do jaké míry respondenti běžné populace sdílí názor, že ukazování násilí v médiích má či nemá negativní vliv na úroveň kriminality. Ukázalo se, že velký až velmi velký vliv na úroveň kriminality předpokládá 40 % dotázaných, přičemž se opět názor žen a mužů na tuto otázku neliší a též nedochází k významnému názorovému posunu ani mezi skupinami respondentů s rozdílným stupněm vzdělání. Zhruba 45 % respondentů nad 50 let je přesvědčeno o kriminogenním vlivu virtuální produkce s agresivním nábojem, což je o 10 % více než tentýž údaj u nejmladší věkové kategorie respondentů. Nejmenší vliv násilí ukazovaného v médiích na kriminalitu předpokládají respondenti z Jihočeského a Libereckého kraje, kde se pouze 30 % dotázaných hlásí k této myšlence, naopak v kraji Ústí nad Labem tuto ideu sdílí téměř tři pětiny dotázaných (59 %). Na okraj je možno ještě uvést, že ukazování násilí v médiích se mezi 25 posuzovanými možnými příčinami současné úrovně kriminality u nás objevilo na 14 místě.

Podívejme se nyní na některé jevy, jejichž souvislost se stavem kriminality respondenti v zásadě odmítli. Bylo možno očekávat, že respondenti ze země, která je považována za jednu z nejvíce ateistických, odmítnou představu, že by úroveň kriminalita mohla souviset s nepřijetím norem a hodnot, které jsou v evropském kontextu spojovány s křesťanstvím. O tom, že bezvěrectví nemá žádný či pouze malý (bod 1 a 2 škály) význam pro stav kriminality v zemi, je přesvědčeno 65 % dotázaných respondentů. Tento názor je stejně zastáván muži i ženami, navíc jsou respondenti třídění podle pohlaví homogenní i v minoritním názoru, že bezvěrectví má velký či velmi velký vliv na rozsah kriminality (obě skupiny po 16 %).

O nevýznamnosti bezvěrectví z hlediska vývoje kriminality je přesvědčeno poněkud více respondentů do 30 let (69 %), a to zejména při porovnání s podsouborem respondentů nad 50 let (61 %). V zásadě v této otázce nehraje roli ani nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, všechny podsoubory se ve svém odmítnutí bezvěrectví jako zdroje kriminality pohybují v rozmezí 64 – 68 %. O nesouvztažnosti mezi absencí náboženské víry a kriminalitou jsou nejvíce přesvědčeni respondenti z Libereckého kraje, tento postoj zastává téměř čtyři pětiny tamních respondentů (78 %). Podobný postoj pak zauímají na dalších místech respondenti ze Zlínského a Olomouckého kraje (oba shodně 71 %) a respondenti z Prahy a Pardubického kraje (67 %). Naopak největší procento respondentů, kteří věří v nějaký příčinný vztah mezi

bezvěrectvím a kriminalitou, je v kraji Moravskoslezském (25 %), Středočeském (21 %), Zlínském (19 %) a Jihomoravském (18 %).

Tabulka 35: Předpokládaný vliv vybraných fenoménů sociálního života na úroveň kriminality (v %)

	Stupeň vlivu				
	nemá celkem žádný negativní vliv 1	2	3	4	má velmi velký negativní vliv 5
bezvěrectví	42,1	22,5	18,6	10,9	5,9
neúcta k právním normám	11,1	23,6	32,5	20,0	12,8
malá kontrola chování lidí	19,3	20,3	26,5	19,6	14,3

Zatímco nedostatek náboženské víry nepovažují respondenti ve své většině za záležitost, která by mohla zásadnějším způsobem ovlivňovat úroveň kriminality v zemi, jsou poněkud opatrnější při posuzování vlivu „neúcty k právním normám“. Jak ukazuje tab. č. 29, tato položka se z hlediska indexu umístila na 17 místě. Za povšimnutí stojí, že při součtu 4 a 5 bodu škály si celá třetina dotázaných (33 %) myslí, že neúcta k právním normám může stát za výskytem kriminality, resp. že tato okolnost ve vědomí lidí způsobuje rozkolísanost při hodnocení chování lidí ve společnosti. Tento názor zastávají výrazněji respondenti nad 50 let věku (38 %), což vynikne zejména při porovnání s podskupinou respondentů do 30 let, kteří takto soudí v necelé čtvrtině případů (24 %). Z hlediska krajů tento názor hojně zdůrazňují respondenti z Ústeckého (46 %) a Moravskoslezského (41 %) kraje, též je blízky 40 % respondentů z kraje Královéhradeckého.

K tomuto rozboru je možno dodat, že se 34 % dotázaných domnívá, že úroveň kriminality v zemi souvisí s malou kontrolou chování lidí, což – dle jejich názoru - způsobuje to, že si každý „dělá, co chce“. I v této otázce se neliší názory mužů od názorů žen, rozdíl nacházíme pouze u mezigeneračního pohledu – mladí do 30 let tak soudí v 30 % případů, zatímco respondenti nad 50 let vidí toto nebezpečí pro růst kriminality v 39 % případů.

Zajímavým zjištěním je, že respondenti v zásadě ve své většině odmítli názor, že kriminalita má nějakou závažnější souvislost s rozvodovostí. Takto soudí dvě třetiny dotázaných (67 %), a to bez ohledu na fakt, zda se jedná o muže (68 %) či ženy (66 %). Je pozoruhodné, že o naprosté nesouvislosti (volba krajního bodu škály) rozvodovosti a kriminality je přesvědčeno 43 % dotázaných. Zdá se, že respondenti svou volbou dávají najevo, že dle jejich názoru není ani tak důležitý fakt rozvodu, rozchodu či narušení integrity rodiny, jako spíše způsob zvládnání rozvodové a porozvodové situace - ať již ve sféře osobnostního vyrovnání s tímto faktem, či ve sféře adekvátního plnění či neplnění sociálních nebo výchovných funkcí. To je jistě pravda, nicméně kriminologické studie naznačují, že strukturálně narušená rodina bývá nejednou vhodným prostorem pro asociální vývoj svých členů. Určité podceňování významu rozvodu pak možná pramení i z toho, že značná část populace (tedy i respondentů) je v současnosti rozvedená (nebo pochází z rozvedené rodiny), a je schopna si proto pouze obtížně přiznat, že tato okolnost může mít vliv na nějaký druh rozvoje asociality v jejich sociálním okolí.

Tabulka 36: Předpokládaný vliv vybraných fenoménů sociálního života na úroveň kriminality (v %)

	Stupeň vlivu				
	nemá celkem žádný negativní vliv 1	2	3	4	má velmi velký negativní vliv 5
rozvodovost	43,0	24,1	19,4	9,2	4,3
uvolněná výchova v rodině	14,1	22,2	27,1	21,4	15,2
feminizace školství	45,8	20,4	18,5	9,5	5,8
způsob výchovy ve školách	23,9	26,7	23,6	15,8	10,0

O nesouvislosti fenoménu rozvodovosti s kriminalitou jsou nejvíce přesvědčeni respondenti nejmladší věkové kategorie do 30 let (73 %), respondenti do 50 let takto soudí v 68 % případů a nejstarší věková kategorie pak v 63 %. Vzdělání respondentů téměř názorově nerozděluje postoj k rozvodovosti, všechny podsoubory soudí (v rozmezí 64 – 68 %), že kriminalita a rozvodovost spolu nesouvisí. A tak nejvíce zastánců myšlenky, že zde nějaká závažnější souvislost existuje, se nachází u respondentů kraje Jihomoravského, kde tuto

domněnku vyslovila více jak pětina dotázaných (21 %), dále pak v kraji Pardubickém (17 %) a Moravskoslezském (16 %). Jak ukazuje tab. č. 29, rozvodovost jako příčina kriminality se dostala mezi 25 nabídnutými možnostmi na zcela poslední místo.

Zatímco rozvodovost považují naši respondenti za jeden ze zdrojů delikventního vývoje zcela sporadicky, uvolněnou výchovu v rodině berou někteří respondenti ve vztahu k rozvoji kriminality vážněji. Velký nebo velmi velký vliv na kriminalitu přisuzuje neadekvátní výchově v rodině více než třetina dotázaných (36 %). Nezaznamenáváme v tomto ohledu žádné podstatnější rozdíly mezi muži a ženami, z hlediska věku se však projevily relativně zásadnější rozdíly mezi podskupinou respondentů do 30 let (30 %), resp. respondenty střední věkové kategorie do 50 let (33 %) a respondenty ve věku nad 50 let (43 %). Zdá se tedy, že nejstarší generace spatřuje ve výchovných postupech moderních rodin nebezpečí z hlediska rozvoje kriminálního jednání, mladší generace však liberální výchovný styl považuje za samozřejmý a neohrožující. Předpoklad vlivu uvolněné výchovy v rodině na stav kriminality vyslovují nejčastěji respondenti z kraje Moravskoslezského (49 %), Královohradeckého (47 %) a Ústeckého (46 %), naopak nejmenší obavy z velkého či velmi velkého vlivu tohoto fenoménu mají respondenti z Libereckého a Karlovarského kraje (27 %) a také z kraje Plzeňského, Jihočeského a Olomouckého (30 %).

Podobně jako názor na vliv rozvodovosti na kriminalitu si vedly i nabídnuté možnosti, že za kriminálním chováním členů naší společnosti by mohla stát feminizace školství, případně obecněji způsob výchovy ve školách. O nevhodném vlivu absence mužů ve výchově a edukaci se vedly (a dosud vedou) diskuse na odborné i laické úrovni a podobně se diskutují otázky výchovy a vzdělávání ve školách nejrůznějších stupňů a forem.

Naši respondenti jsou dle empirických výsledků většinou přesvědčeni, že kladení faktu feminizace školství do souvislosti s rozsahem kriminality postrádá reálný základ. Takto (součet bodu 1 a 2 škály) soudí 66 % dotázaných, téměř stejně mužů jako žen a rozdíly nenacházíme ani při třídění otázky dle věku či vzdělání respondentů. Lze tak konstatovat, že je vzorek respondentů v této otázce zcela homogenní a že v určitou souvislost věří pouze přibližně 15 % dotázaných.

I způsob výchovy ve školách nevyvolává u většiny respondentů pocit, že by zakládal nějaký vztah k asociálnímu jednání či přímo kriminalitě. Určitou možnou souvislost mezi těmito proměnnými sice signalizuje 26 % dotázaných (součet bodu škály 4 a 5), nicméně přes polovinu dotázaných tuto domněnku zpochybňuje, a to bez ohledu na stupeň vzdělání, věk nebo pohlaví.

Zajímavé informace o setrvalém stavu i o určitých změnách v čase v hodnocení vybraných fenoménů na kriminalitu lze získat z porovnání současných výsledků s obdobnými daty z roku 2005. Porovnáme-li pořadí voleb jednotlivých nabídnutých možných příčin, které mohou mít negativní vliv na kriminalitu (viz tab. 37), zjišťujeme, že v roce 2005, jakož i v roce 2012, se na předních místech umístilo zneužívání drog, alkoholismus, korupce u státních úředníků a policie. Naopak v obou posuzovaných obdobích spojovali dotázaní kriminalitu nejméně s rozvodovostí, se způsobem výchovy ve škole (včetně vlivu feminismu) a s bezvěrectvím.

Lze si povšimnout, že největší posuny vzhůru mezi zařazením závažnosti jevů v roce 2005 a 2012 můžeme zaznamenat u fenoménů bezdomovectví (z osmé pozice na čtvrtou), chudoby (z šestnácté pozice na osmou) a neadekvátního vyplácení sociálních dávek (z devatenácté pozice na třináctou) i u narůstajícího dojmu respondentů, že u nás dobře nefunguje výkon trestního soudnictví (posun ze sedmnáctého místa na desáté). Bohužel, ani v roce 2005 ani v současnosti jsme se neptali na základě čeho tak respondenti soudí.

Dalším obecným poznatkem je (viz tab. č. 38), že respondenti v současnosti hodnotí všechny nabídnuté a posuzované zdroje kriminality jako méně závažně než tomu bylo v roce 2005. Lze tak usuzovat z toho, že v obou případech obdobně vypočítané indexy jsou v roce 2012 vždy nižší, než tomu bylo v roce 2005 – rozdíl indexů je tak ve všech případech záporný.

Tabulka 37: Porovnání pořadí závažnosti nabídnutých příčin vzniku kriminality v letech 2005 a 2012

	Pořadí závažnosti v roce	
	2012 ⁹	2005
zneužívání drog	1.	1.
alkoholismus	2.	3.
korupce státních úředníků	3.	4.
bezdomovectví	4.	8.
korupce v policii	5.	5. - 6.
nezaměstnanost	6.	5. – 6.
špatný příklad politiků	7.	9.
chudoba	8.	16.
lhostejnost ve společnosti	9.	7.
výkon trestního soudnictví	10.	17.
příliv cizinců	11.	11.
ukazování násilí v médiích	12.	2.
systém sociálních dávek	13.	19.
uvolněná výchova v rodině	14.	10.
neúcta k právním normám	15.	13.
prostituce	16.	12.
malá kontrola chování lidí	17.	15.
konzumní životní styl	18.	18.
agresivní reklama	19.	14.
způsob výchovy ve školách	20.	21.
bezvěrectví	21.	22.
feminismus ve školství	22.	23.
rozvodovost	23.	20.

⁹ V této tabulce byl počet nabídnutých možných příčin kriminality v roce 2012 snížen na srovnatelný stav v roce 2005.

Tabulka 38: Porovnání pořadí závažnosti nabídnutých příčin vzniku kriminality v letech 2005 a 2012

	Index 2005	Index 2012	Rozdíl
rozvodovost	3103	2077	-1026
ukazování násilí v médiích	4070	3111	-959
agresivní reklama	3596	2747	-849
prostituce	3642	2905	-737
uvolněná výchova v rodině	3678	3014	-664
malá kontrola chování lidí	3545	2893	-652
neúcta k právním normám	3632	2998	-634
lhostejnost ve společnosti	3913	3328	-585
konzumní životní styl	3285	2750	-535
bezvěrectví	2657	2157	-500
nezaměstnanost	3925	3426	-499
korupce státních úředníků	3943	3445	-498
korupce v policii	3925	3433	-492
alkoholismus	4017	3579	-438
příliv cizinců	3673	3262	-411
špatný příklad politiků	3717	3397	-320
bezdomovectví	3724	3437	-287
zneužívání drog	4275	4016	-259
způsob výchovy ve školách	2874	2613	-261
feminismus ve školství	2278	2091	-187
systém sociálních dávek	3172	3066	-106
výkon trestního soudnictví	3362	3301	-61
chudoba	3419	3369	-50

Největší rozdíl v hodnocení nacházíme u nabídnutého faktoru „rozvodovost“, kde došlo oproti situaci v roce 2005 k poklesu o 1026 bodů. To znamená, že – ačkoliv i v roce 2005 nevěřili respondenti v zásadní kriminogenní vliv tohoto faktoru – se v současnosti možný význam negativního působení rozvodu ještě podstatně snížil. Podobně dochází k závažnějšímu zpochybnění myšlenky, že předváděné násilí ve sdělovacích prostředcích má svůj indukční potenciál vzhledem k nárůstu kriminálního jednání a že v tomto smyslu hraje významnou roli též agresivní reklama. Možná, že na tomto posunu má svůj podíl i zjevný fakt, že v současnosti jsou – zejména mládež ale i dospělí – konfrontováni s různými novými mediálními agens, násilí se stává běžnou součástí virtuálního světa a svou všudypřítomností ztrácí na své reálné síle. Totéž platí o reklamě, která se stává mnohdy pouze nevnímanou zvukovou či obrazovou kulisou.

Větší pokles významu z hlediska vlivu na kriminalitu zaznamenáváme též u takových jevů jako je prostituce. Zdá se, že respondenti si již na tento fenomén zvykli, že v nich již nevyvolává averzivní reakci jako v roce 2005, že fakt prostituce zařazují mezi jevy, se kterými se nedá nic zásadnějšího dělat. Státním orgánům se podařilo vymýtiti nejkřiklavější projevy pouliční prostituce, téma do značné míry vyčpělo a zůstává na okraji společnosti v tom smyslu, že má své úžeji vymezené konzumenty i aktéry.

Tabulka č. 37 nám také ukazuje, že respondenti v současnosti již méně volají po zpřísnění výchovy v rodině a po obecně větší kontrole chování lidí, že méně často hledají důvody kriminality v neúctě občanů vůči právním normám. Také lhostejnost ve společnosti, kterou bychom mohli přeložit či interpretovat jako větší důraz na individuální prožívání, má v očích respondentů menší kriminogenní náboj. Jak bylo výše konstatováno, při hodnocení vybraných možných kriminogenních jevů se naši současní respondenti ve svých soudech jen velmi málo lišili, jejich hodnocení byla homogenní, ať již šlo o třídění podle věku, pohlaví či vzdělání.

Podíváme-li se na druhý konec tabulky č. 37, zjišťujeme, že se při srovnání let 2005 a 2012 v zásadě nezměnil absolutní názor dotazovaných na vliv chudoby z hlediska motivů kriminality (došlo pouze k jejímu relativnímu posunu v rámci pořadí závažnosti). Došlo totiž sice k tomu, že se z hlediska indexu posunul tento jev z 16. místa v roce 2005 na 8. místo

v pořadí jevů, které mají podle respondentů vliv na rozvoj kriminality, nicméně index bodového hodnocení se mezi zkoumanými roky v zásadě nezměnil. Podobně zůstal v zásadě stejný bodový index vnímání výkonu trestního soudnictví.

4.1.1 Sociální skupiny s výraznějším podílem na kriminalitě

V souvislosti s kriminalitou jsme se též respondentů ptali, zda se – dle jejich názoru – na kriminalitě v ČR výrazněji podílejí nějaké skupiny lidí. Na tuto otázku odpověděla kladně přibližně polovina dotázaných, která následně specifikovala své mínění. Respondenti označili v této souvislosti nejčastěji za kriminogenní skupinu Romy, z celého souboru je tohoto přesvědčení více jak čtvrtina dotázaných (27,7 %). Z jedné strany můžeme tedy konstatovat, že Romové mají mezi občany stále špatnou pověst, nicméně z druhé strany - z hlediska vývojových tendencí - dochází k nepatrnému zlepšení. V obdobném výzkumu v roce 2005 totiž byli sice též Romové nejčastěji jmenováni v souvislosti s výrazným podílem na kriminalitě, nicméně tehdy spontánně uvedlo tento negativní etnický stereotyp 43,2 % respondentů. Zdá se, že společnost současnosti se ve vztahu k Romům výrazně polarizuje, což znamená, že na jedné straně dochází k radikalizaci a manifestním nenávisným projevům pravicově extremistických seskupení vůči Romům, na druhé straně se mírně zvětšuje podíl těch občanů, kteří dovedou rozlišovat a nespojují otázky kriminálních tendencí s pouhou příslušností či nepříslušností lidí k určité etnické skupině. Jak ale uvedeme dále, názor občanů na například preventivní programy pro Romy je stále velmi negativní.

Citování Romů v souvislosti s tendencí páchat kriminalitu je poněkud příznačnější pro nejmladší věkovou kategorii do 30 let, která tuto skupinu občanů jmenuje v 56 % případů a pro respondenty s nejnižším stupněm dosaženého vzdělání 55 %. Porovnání situace mezi muži a ženami v této záležitosti je zhruba obdobná (muži 49 %, ženy 53 %). Nejméně Romy v této roli uvádějí respondenti z Pardubického kraje a kraje Vysočina (31 %), naopak celých 65 % respondentů z kraje Ústeckého a 60 % z kraje Plzeňského a Jihomoravského.

Další výraznou skupinou, která je respondenty v současnosti označována za nositele kriminálních tendencí, je skupina lidí, která se projevuje závislostí na nějaké psychotropní látce či podléhá nějaké další závažné závislosti (např. gambling). Projevuje se zde tendence

lidí být na pozoru před jedinci, jejichž psychika je výrazně pozměňována psychedelickou látkou, a jejichž činy pak bývají často nevyzpytatelné a dobře nepředvídatelné, a to zvláště vzhledem k excesům, které mohou z tohoto důvodu nastat. Respondenti si též (alespoň latentně) uvědomují, že závislost může vyvolávat takové potřeby, které vyžadují uspokojení za každou cenu, tedy i za cenu kriminality. Nelze se proto divit, že právě závislé označují respondenti za možné nositele kriminálních tendencí. V současném šetření označuje závislé za osoby podílející se zvýšenou mírou na kriminalitě necelá pětina dotázaných (18 %), což je poněkud méně než tomu bylo v roce 2005, kdy závislé s kriminalitou spojovala více než čtvrtina dotázaných (26,3 %).

Tabulka 39: Skupiny s výraznějším kriminogenním potenciálem

	2012		2005	
	Abs.č.	%	Abs.č.	%
Romové	854	27,7	476	43,2
závislí (drogy, alkohol, gambling)	553	18,0	289	26,3
cizinci	458	14,9	333	30,3
zločinci, recidivisté	287	9,3	201	18,3
politici	197	6,4	30	2,7
problémová mládež	173	5,6	148	13,5
bezdomovci	162	5,3	171	15,5
lidé nehledající práci	99	3,2	146	13,3
organizovaný zločin	67	2,2	95	8,6
skinheadi, rasisti	24	0,8	57	5,2
podnikatelé (zbohatlíci)	15	0,5	49	4,5
sociálně slabí, chudí	36	1,2	66	6,0
N	3080		1100	

Poznámka: Respondenti mohli označit až tři - dle jejich názoru kriminogenní - skupiny. Proto součet procentních podílů nečiní 100 %. Ve výzkumu 2005 využilo možnosti pojmenovat takovou skupinu cca devět respondentů z deseti, ve výzkumu aktuálním jen polovina.

Třetí výrazně citovanou skupinou osob, která se – dle názoru respondentů – výrazně podílí na kriminalitě v ČR, jsou cizinci. I zde se odráží určitá mentalita části obyvatelstva spatřovat hlavní zdroj kriminality mimo chování či jednání majoritního domácího obyvatelstva a

traktovat asocialitu jako převážně importovaný jev. Ve výzkumu v roce 2005 hledal jednu z hlavních příčin kriminality v ČR v přítomnosti cizinců přibližně každý třetí respondent (30,3 %). Současná zjištění ukazují, že toto xenofobní pojetí kriminality je přece jenom na ústupu, cizince jako závažný zdroj kriminality už označuje necelých 15 % dotázaných.

4.2. Preventivní programy a jejich podpora

Po celém světě jsou dnes realizovány tisíce programů, jejichž cílem je právě prevence kriminality nebo jiných forem deviantního chování. Tyto programy se zaměřují na různé typy kriminality jak ze strany jejich aktérů (typicky prevence kriminality dětí a mládeže), tak konkrétních deliktů (například prevence krádeží aut, loupežných přepadení atd. Způsoby a metody, jimiž se snaží dosáhnout cíle, rozdělují prevenci do tří základních, notoricky známých kategorií – na prevenci sociální, situační a viktimologickou¹⁰. O efektivitě jednotlivých typů se přitom vedou spory mezi experty i realizátory na všech úrovních. Výzkumy a studie, zabývající se měřením skutečné účinnosti jednotlivých programů – tedy jejich evaluací - jsou v posledních letech “hitem”¹¹; platí však, že zobecnitelných závěrů se zde přesto nedočkáme. Sociální terén, ve kterém se pohybujeme, je natolik mnohotvárný a unikátní, že měření účinku jakékoli intervence nutně naráží na neopakovatelnost vstupních podmínek i intervenujících faktorů. Výsledky evaluačních studií pak mohou mít pouze orientační charakter „příkladů úspěšné praxe“. To jistě neznamená, že by každý preventivní (ale i například nebo terapeutický) program neměl být průběžně vyhodnocován z hlediska dosahování cílů, stanovených v jeho projektu, a na základě toho případně modifikován.

Lidé, kteří jsou zodpovědní za výběr a realizaci jednotlivých preventivních programů, se za této situace často rozhodují spíše podle vlastního přesvědčení o tom, co může být v předcházení kriminalitě účinné, než na základě skutečných empirických důkazů. Lze předpokládat, že podobně jako názory odborníků na účinnost jednotlivých typů programů se

¹⁰ Více viz Novotný, Zapletal a kol.: Kriminologie.

¹¹ Více k tématu např. Gill M., Spriggs A.: Vyhodnocení účinku kamerových systémů (IKSP, Praha 2007); Smutek M.: Evaluace sociálních programů (Gaudeamus, Hradec Králové 2005).

liší i názory veřejnosti. Otázka, kterým programům lidé věří, a které naopak pokládají za neefektivní či dokonce za zcela zbytečné, je přitom velmi důležitá; mají-li být do prevence transparentně investovány prostředky z veřejných financí, je podstatné, aby občané sami pokládali tyto investice v zásadě za smysluplné. Zároveň je ovšem nutné pamatovat i na to, že sympatie veřejnosti ve vztahu k určitému typu programu se nemusí vždy shodovat se skutečnou efektivitou takového programu, a tak by názory občanů nikdy neměly být převažujícím argumentem, proč některé programy finančně podpořit, zatímco jiné nikoli. Úkolem politiků i odborníků by pak přirozeně mělo být informace o empiricky ověřené účinnosti různých typů programů veřejnosti soustavně a vhodnou formou předkládat. V souvislosti s tím je také nutno ujasnit - jako občanům, tak jejich voleným zástupcům – rozdíly mezi projekty s bezprostředním efektem (vesměs náležitými do oblasti situační, technickými prostředky zajišťované prevence), a projekty dlouhodobými. Zde je - i u těch nejkvalitněji vedených projektů - výsledek zřetelný až s časovým odstupem a je rovněž mnohem obtížněji měřitelný (typicky např. u projektů, zabývajících se volnočasovými aktivitami pro mládež).

V našem výzkumu jsme respondenty v souvislosti s tímto problémem oslovili způsobem, který se osvědčil již v některých dřívějších studiích Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Postavili jsme je před úkol, aby se vžili do role osoby, která má v této oblasti pravomoc rozhodnout. Otázka tak zněla: „Představte si, že jste předsedkyní (předsedou) vlády a máte rozhodnout, které preventivní programy omezování kriminality máte zvláště podpořit, aby využití prostředků bylo efektivní. Vyberte z následujícího seznamu pět nejdůležitějších“. Nutno poznamenat, že ve výběru jsou úmyslně i takové strategie, které nemají primárně preventivní charakter, kupříkladu rozšiřování věznic.

Na prvních dvou místech jsou za nejpřínosnější vybrány programy, směřující k nápravě nějakého „sociálního handicapu“. Nezaměstnanost a drogová závislost jsou veřejností obecně považovány za zásadní příčiny deviantního jednání (viz kapitola 4.1); snahy o nápravu těchto jevů proto mají vysokou prioritu (poznamenejme, že očekávatelně mají nejvyšší podporu projekty související s nezaměstnaností na severu Čech a ve Slezsku, zatímco nejnižší v Praze). Je potěšující, že v poslední době stouplo přesvědčení občanů o tom, že léčba závislostí významně přispívá i k prevenci kriminality. Od posledního výzkumu prestiž

takových programů velmi stoupla, stejně jako dalšího podstatného směru preventivních opatření – rozvoji nízkoprahových klubů pro mládež.

Nasazení většího počtu policistů do ulic je stálým zájmem a požadavkem občanů v nejrůznějších průzkumech – mezi pěti nej důležitějšími opatřeními je trvale řazeno zhruba 40 % respondentů. Podobný podíl příznivců má i jedna z nejtypičtějších strategií situační prevence – zavádění kamerových systémů. Přes veškeré debaty o možném narušování soukromí všudypřítomnými kamerami množství jejich přívrženců oproti minulé dekádě spíše stoupla. Osvětlování ulic jako další velmi rozšířená aktivita zaznamenala největší vzestup - do osobního „top 5“ ji zařadil dvojnásobný podíl dotázaných a z původně dosti nízkého umístění se propracovala na šesté místo v popularitě.

Něco přes pětinu oslovených občanů setrvale považuje za významné budování pouličních sportovišť pro mládež; podobný podíl je naladěn represivněji a podpořil by zvyšování kapacity věznic. Poněkud překvapivý je – u naší převážně punitivně naladěné veřejnosti¹² - propad podpory většího postihu rodičů za delikty svých potomků; tato idea se v polovině minulého desetiletí umístila jako čtvrtá. Zároveň ale občané méně nežli dříve věří ve včasné vyhledání dětí, které zasluhují nějakou intervenci. Rovněž podpora mládežnických organizací silně poklesla z dříve favoritního postavení, a s ní i související hledání pracovníků pro takové programy. Můžeme to přičítat ekonomickým problémům státu a stálým proklamacím o nutnosti hledat úspory v sociálním systému, tomuto výkladu však ne zcela odpovídá silná podpora léčby závislostí.

Kde lze ale jasně postřehnout největší propad, je podpora programů pro romskou minoritu. Ačkoli byla položka úmyslně nazvána „kulturní a vzdělávací programy“ (aby byla vyloučena interpretace, že jde o podporu sociální, budování ubytoven apod.), mezi nej důležitějšími pět ji umístilo jen 8 % dotázaných. Ani ve srovnávacím výzkumu 2005 nebylo postavení takových aktivit příliš vysoké – volila je asi pětina respondentů – dnešní situace je však tristní. Je to plně v trendu posledních let, kdy se hodnocení romské menšiny majoritou stále zhoršuje a zdá se, že propast mezi oběma etniky setrvale narůstá¹³. Je poněkud paradoxní, že občané

¹² Viz Tomášek J.: Roste punitivita českých občanů? Trestněprávní revue 9/2012.

¹³ Viz např. hodnocení romské minority českými středoškoláky, in: Holas J.: Politický radikalismus a mládež, IKSP 2013.

houfně označují Romy za jednu z hlavních kriminogenních skupin obyvatel (jak se o tom zmiňujeme i v této publikaci), na druhé straně se však brání jakýmkoli investicím do zvýšení vzdělanostní úrovně této menšiny.

Tabulka 40: Programy prevence, které se mají podporovat*

Podpořit:	2012		2005		tendence
	pořadí	%	pořadí	%	
programy pro snižování nezaměstnanosti	1	68	1	56	↔
programy vedoucí k úspěšnému léčení drogových závislostí	2	44	5-6	28	↑
zvýšení množství policistů na ulicích	3	39	2	43	↔
programy zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic	4	38	3	30	↔
rozvoj specializovaných klubů pro mládež na „šikmé ploše“	5	29	11-12	20	↑
programy lepšího osvětlování ulic	6	26	19	13	↑
stavby sportovišť a pouličních sportovních plácků	7	22	8-10	21	↔
rozšiřování množství a kapacity věznic	8	20	14-15	18	↑
system důraznějšího postihu rodičů za nezvládnutí výchovy svých dětí	9	19	4	29	↓
podpořit úsilí občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit svůj majetek	10-12	17	17	15	↑
programy plošného vyhledání a pomoci dětem s výchov. problémy	10-12	17	7	26	↓
otevírání azylových domů pro občany v tísni	10-12	17	14-15	18	↔
aktivity dětských a mládežnických organizací	13	16	5-6	28	↓
přednáškovou činnost na školách	14-15	15	18	14	↔

právní a etickou výchovu ve školách	14-15	15	8-10	21	↓
podpořit programy proti šikaně na internetu (tzv. kyberšikana)		14	-----	-----	-----
zlepšení technického vybavení policie	16	13	16	16	↔
poradenskou činnost a linky důvěry	17-18	12	21-22	10	↔
zabezpečení více profesionálních i dobrovolných pracovníků pro práci s mládeží	17-18	12	8-10	21	↓
programy zaměřené na výchovu mladých lidí k partnerství a rodičovství	19-20	11	13	19	↓
vytváření občanských hlídek (domobrany) v místě bydliště, zvýšit dohled	19-20	11	20	11	↔
kulturní a vzdělávací programy pro Romy	21	8	11-12	20	↓
aktivity církví	22-23	6	23	6	↔
vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality	22-23	6	21-22	10	↔
osvětu o obraně proti kriminalitě tiskem letáků, informačních brožur apod.	24	5	24	4	↔

**) respondent mohl vybrat až 5 programů z předloženého seznamu*

O názorech respondentů na účinnost, respektive neúčinnost jednotlivých preventivních opatření, v jistém smyslu více vypovídají jejich odpovědi na tutéž otázku, leč zrcadlově otočenou. Z totožného seznamu 24 typů programů či opatření (z něhož v otázce předcházející vybírali pět nejúčinnějších), měli ukázat na takové, u nichž mají pocit, že pro možné snížení kriminality žádný význam nemají, a tudíž peníze na ně vynakládané jsou z pohledu respondentů v zásadě zbytečným výdajem.

Je třeba si uvědomit, že předchozí požadavek, totiž aby respondenti zvolili (pouze) pět typů programů, které považují z hlediska prevence za nejefektivnější, byl do jisté míry zkreslující. Mohlo se totiž stát, že ačkoli se některé z uvedených opatření v konečném pořadí ocitlo až mezi posledními, neznamenalo to, že by ho respondenti obecně považovali za opatření

z hlediska předcházení kriminalitě zcela neúčinné – pouze dali při omezené volbě přednost opatřením či programům jiným, z jejich pohledu zásadnějším. Opačný požadavek - vybrat z našeho seznamu ty typy programů, které z jejich hlediska představují víceméně mrhání finančními prostředky - nám tak mohl ukázat, zda se najde takový program, v němž respondenti skutečně nevěří a který považují za zbytečný.

Srovnání s předchozím výzkumem zde považujeme za spíše orientační, přesto ale vyplynou zajímavé momenty. Především se nijak neliší pořadí těch „nejzbytečnějších“ – tedy v očích respondentů. Lze to pochopitelně odvodit již z předchozí tabulky programů favorizovaných. Círky mají zvláště dnes díky restitucím statut bohatých institucí, kterým netřeba přispívat; informační brožury jsou zcela zprofanované nevyžádanou reklamou, domobrana u nás nemá – a nikdy neměla – dobrý zvuk. Co zbývá, jsou – opět - romské programy. Celá pětina dotázaných je zařadila mezi zcela zbytečné činnosti, které jsou jen plýtváním peněz... co dodat?

Zajímavé jsou případy programů, které mají největší rozptyl odpovědí, tedy které skórují poměrně vysoko jak mezi těmi oblíbenými, tak se zároveň objevují mezi nejméně žádanými¹⁴. Typickým příkladem jsou opatření proti kyberšikaně (v původním výzkumu položka nebyla zastoupena). Ačkoli v oblíbenosti tato oblast rozhodně nepropadla, zároveň je čtvrtá mezi „nejméně důležitými“. Jde zřejmě o specifickou oblast, u které jen část dotázaných chápe její závažnost. Ještě výraznější jsou rozdíly v náhledu na rozšiřování kapacity věznic (což je nevysloveně spojeno se zpřísněním sankcí, vedoucím k vyššímu počtu uvězněných). Tato strategie se umístila na osmém místě „popularity“, zároveň ale i mezi nepříliš dobře hodnocenými. Zřetelně existuje skupina občanů, uvědomujících si nereálnost představy, že častější nepodmíněné tresty povedou ke snížení kriminality. Zajímavým úkazem je i výskyt kamerového dohledu – jinak vysoce populárního prostředku prevence – „mezi nejméně důležitými“. Zatímco v roce 2005 měli kritický postoj jen velmi nemnozí respondenti, dnes je každý devátý přesvědčen, že rozšiřování jejich počtu není vhodnou cestou. Nemusí však jít o nějaké zásadní odpůrce - lze to vysvětlit i prostým faktem, že „nasyčenost“ či „penetrace“ našich veřejných prostranství kamerovými systémy je již

¹⁴ V polovině minulého desetiletí panovala takováto nejednoznačnost také v případě programů pro romskou menšinu. V současném výzkumu již jsou názory jednoznačně proti podobným aktivitám.

dostatečná a není nutno jít v tom dále. V analyzované otázce není možno vystopovat téměř žádné závislosti na sociodemografických proměnných; výjimku tvoří právě postoj ke kamerám, k jejichž rozvoji se staví kritičtěji vysokoškoláci. Podobně také k plošnému vyhledávání dětí s výchovnými problémy; v pozadí může být v obou případech strach z přílišných pravomocí „Velkého bratra“.

Tabulka 41: Nejméně důležité programy dle respondentů* (volby zastoupené v r. 2012 více než 10 %)

	2012 %	2005 %
podpořit charitativní aktivity církví	25,1	20,0
podpořit osvětu o obraně proti kriminalitě tiskem letáků, informačních brožur apod.	25,0	14,3
podpořit vzdělávací programy pro Romy	19,5	12,0
podpořit programy proti šikaně na internetu (tzv. kyberšikana)	16,5	-----
podpořit vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality	15,8	7,9
rozšířit množství a kapacitu věznic, aby bylo možno uvěznit více pachatelů	15,6	13,5
podpořit úsilí těch občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit svůj majetek	14,9	5,6
podpořit vytváření občanských hlídek, tzv. domobrany v místě bydliště, zvýšit dohled	14,6	13,0
podpořit programy zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic	11,6	1,5
podpořit zlepšení technického vybavení policie	10,6	2,5
podpořit poradenskou činnost a linky důvěry	10,0	3,8

**respondent mohl vybrat nejvýše 3 položky*

Na okraj poznamenejme, že respondenti měli možnost volnou formou sdělit, na jaké preventivní akce ve svém okolí narazili.

4.3. Preventivní opatření uskutečněná respondentem

Zabývali jsme se doposud názory občanů na preventivní strategie, které vyvíjí ke snížení kriminálního ohrožení stát. Není však třeba zdůrazňovat, že sebepracovanější státní politika, sebelépe financovaný systém nemůže nahradit individuální aktivitu obyvatel našich měst a vesnic. Zodpovědnost za to, nestát se obětí protiprávního jednání, bude vždy v rozhodující míře ležet na konkrétním člověku, rodině či sousedské komunitě.

V souvislosti s přístupem občanů k zajištění vlastní bezpečnosti a ochrany majetku nás tedy zajímalo, jak hodnotí kvalitu zabezpečení svého majetku a zda v posledních dvou letech uskutečnili ve své domácnosti k ochraně svého majetku nějaká nová bezpečnostní opatření.

Oslovení občané považují zabezpečení své domácnosti v drtivé většině za průměrné. Hodnotí jej tak rovné dvě třetiny dotázaných. Celková průměrná známka při hodnocení na škále od 1- velmi dobrá úroveň do 5 – velmi špatná úroveň zabezpečení domácnosti činí 2,87 (v roce 2005 to bylo 2,80). Za dobrou (1 a 2 na škále) považuje úroveň zabezpečení své domácnosti, resp. majetku 22 % dotázaných, což je pokles, neboť v minulém výzkumu byl takto optimistický každý třetí. Na druhé straně však jen mizivé procento soudí, že je jejich domácnost zabezpečena velmi špatně.

Tabulka 42: Zabezpečení majetku Vaší domácnosti je v současné době na:

	2012 %	2005 %
1 - velmi dobré úrovni	3,2	6,1
2	18,8	26,8
3 - průměrné úrovni	66,5	50,9
4	10,2	13,3
5 - velmi špatné úrovni	1,3	2,9

Jestliže má jen necelá čtvrtina svou domácnost za dobře zabezpečenou, bylo by možno předpokládat, že budou mít snahu takový stav zlepšit. Odpovědi na tuto otázku ale ukázaly, že ačkoli respondenti kvalitu zabezpečení svého majetku nehodnotí příliš příznivě, jen 26 % z

nich uvádí, že za poslední dva roky učinili nějaká nová opatření k jeho ochraně (v roce 2005 to bylo 36 %). Zdá se tedy, že „průměrná“ úroveň zabezpečení je vnímána jako postačující. Posílení preventivních opatření častěji uvádějí obyvatelé ve středním věku (31 – 50 let), jichž se takto chovalo 30 %; tato tendence rovněž stoupá se vzděláním: oproti 22 % lidí se základním vzděláním klade důraz na ochranu majetku 35 % vysokoškoláků. Tato fakta plynou z toho, že vzdělaní lidé středního věku disponují obvykle nejsilnějším materiálním zázemím.

Podívejme se teď, jaká konkrétní opatření jsou občany používána – ať k ochraně majetku, či fyzické bezpečnosti svojí a svých blízkých.

Tabulka 43: K ochraně své domácnosti používána opatření nebo prostředky

	2012 (%)	2005 (%)
máte svůj počítač zabezpečen běžným antivirovým programem	72,9	-----
důsledně uzamykáte vchod do domu	61,1	88,3
znáte bezpečně telefonní čísla krizové linky policie ČR	58,1	80,2
nevpouštíte neznámé lidi do bytu (resp. do domu)	55,9	76,8
víte, kde je nejbližší stanice policie	52,0	91,9
máte pojištění proti majetkové škodě	50,0	69,6
vyhýbáte se hloučkům podezřelých osob	47,5	84,2
vyhýbáte se nebezpečným místům v místě bydliště	42,3	73,6
máte autoalarm (imobilizér, defend lock) ¹⁵	41,3	32,6
informujete se navzájem o místě pobytu mimo domov	40,2	75,9
máte pojištění proti úrazu	36,6	62,3
máte hlídacího psa	28,0	38,5
se sousedy si vzájemně dohlížíte na byt	27,6	67,7
chodíte si ve večerních hodinách naproti	22,7	41,0
jiný obranný prostředek (např. obranný sprej, boxer)	19,6	25,3

¹⁵ Počítáno pouze z respondentů, kteří uvedli, že vlastní automobil.

večer či v noci více užíváte auto nebo taxi	19,4	41,5
ve večerních hodinách nevyhází z bytu	19,3	41,3
používáte v autě mechanický zámek na	19,3	37,0
máte na oknech auta vyryto bezpečnostní číslo	18,9	15,2
z důvodu bezpečnosti platíte raději bezhotovostně	17,4	33,6
máte svůj počítač zabezpečen nadstandardním způsobem	16,7	-----
nainstalovali jste poplašné zařízení	13,7	8,8
máte trezor	11,2	10,0
máte na oknech mříže či jiná zabezpečovací zařízení	10,4	8,5
máte vyfotografovány své cennosti pro případ odcizení (identifikace)	10,2	8,0
monitorujete okolí svého bytu (domu) bezpečnostní kamerou	6,8	1,9
navštěvujete (navštěvovali jste) kursy sebeobran	6,7	10,0
máte střelnou zbraň	3,8	5,5
najali jste si bezpečnostní agenturu	3,3	2,0
učinili jste ještě jiná opatření	0,4	1,9

Zaměřme se nejprve na **aktuální výzkum**. Jako základní opatření se objevuje zabezpečení osobního počítače antivirovým programem, což je ovšem dáno tím, že tento je obvykle již předinstalován. Jinak platí, že nejfrekventovanější odpovědi se týkají opatření, která odpovídají nezbytné míře opatrnosti, možno říci standardní provozní minimum. Zhruba šest lidí z deseti tedy zamyká vchod domu, nepouští do něj neznámé lidi a zná číslo krizové policejní linky (konstatujeme zde, že to není dostatečný podíl). Něco přes polovinu lidí si vzpomene, kde je nejbližší policejní stanice, vyhýbá se hloučkům podezřelých osob (48 %) a nebezpečným místům v místě bydliště (42 %). Vzájemné dohlížení na byt v rámci sousedství praktikuje podle své výpovědi asi 28 % domácností. Relativně rozšířeným prostředkem

k ochraně majetku a bezpečnosti je pojištěn. Pojištění proti majetkové škodě má sjednáno 50 % a proti úrazu 37 % respondentů.

Až následně se objevují prostředky spíše mechanického či technického charakteru, jako jsou specificky u majitelů vozidel prostředky k zajištění ochrany auta před odcizením či poškozením (autoalarm, imobilizér). Méně často užívaným opatřením je bezpečnostní číslo vyryté na okně auta, které si pořídila asi pětina jejich majitelů. Stejný podíl respondentů se ozbrojuje obranným prostředkem, ale jen necelých sedm procent prošlo nějakou formou kurzu sebeobrany. Ještě méně je držitelů střelné zbraně.

Poměrně mnoho respondentů (okolo 20 %) také předchází riziku viktimizace tím, že buď používají v noci raději automobil či taxi, nebo si chodí v noci naproti, případně raději v nočních hodinách nevycházejí. Typicky tuto posledně zmíněnou variantu častěji uvádějí lidé nad 60 let.

Necelá třetina respondentů (28 %) má hlídacího psa. Nejčastěji vlastnictví hlídacího psa (logicky) uvádějí lidé bydlící v malých obcích, kde je dominantní formou bydlení rodinný dům. Poměrně málokdy respondenti investují do bezpečnostních prostředků, jako je trezor, poplašné zařízení, mříže na oknech. Také fotografie cenností nejsou příliš rozšířeným opatřením. Mezi nejméně běžné zajišťovací prostředky patří využití bezpečnostní agentury či monitorování okolí domu či bytu bezpečnostní kamerou (7 %).

Je ale jasně patrný trend – a tím se dostáváme ke **druhé části analýzy** této položky – že v porovnání s polovinou minulého desetiletí zastoupení těchto preventivních opatření stoupá. Technické prostředky prevence stoupají u občanů (resp. jejich části) v oblibě. Vidíme to u strategií proti odcizení vozidla nebo instalace poplašných zařízení na dům; snazší dostupnost elektronických systémů zde jistě hraje svou roli, což platí zejména pro rozmach hlídacích kamer. U všech dalších typů preventivního jednání, tedy těch „systémových“, vidíme však oproti roku 2005 pokles, někdy velmi příkrý. Část rozdílů nepochybně jde na vrub odlišného výzkumného designu, těžko je tak vysvětlit bezezbytku. Nejmasivnější pokles pozorujeme například u znalosti umístění policejní stanice či vzájemného dohledu na byt se sousedy. Tyto na první pohled nesouvisející kategorie by mohly mít společného jmenovatele

ve zvýšené mobilitě obyvatel posledních deseti let. Pokud výzkumná agentura operovala ve vyšší míře v nově osidlovaných lokalitách, není překvapením, že zde lidé příliš neznají ani okolí, ani své sousedy, a dokonce ani potenciálně nebezpečná místa (vyhýbá se jim jen 42 % oproti 76 % minule dotázaných). Optimistická hypotéza by také mohla znít, že mnohem méně lidí má za to, že se nějaká nebezpečí (třeba v podobě závadových skupin osob) v okolí jejich bydliště vůbec skrývají. Lze tedy shrnout, že bdělost občanů spíše poklesla; proč tomu tak je, by bylo tématem na samostatný výzkum. Jak se zmiňujeme na jiném místě, vysvětlením může být obecné uklidnění morální paniky ve společnosti. Od devadesátých let byla naše realita ve stavu přerodu, který trval minimálně 15 let a byl provázen jevy, podporujícími společenskou anomii. V posledním desetiletí však tyto doprovodné jevy dílem odezněly (typicky pády bank), dílem si na ně společnost zvykla (již zmíněná prostituce), některé začaly být šetřeny (např. korupce při státních zakázkách).

Z hlediska věku se v této otázce projevují některé charakteristické tendence odpovídající určitým fázím životního cyklu člověka. Nejvýraznější jsou tyto poznatky u osob v důchodovém věku – ti častěji uvádějí, že ve večerních hodinách nevycházejí z bytu, tudíž se jich do té míry netýkají opatření, jako jsou chození si ve večerních hodinách naproti, či používání automobilu (taxi) ve večerních hodinách. Mnoho z nich zřejmě vychází z bytu obecně velmi málo, o čemž svědčí skutečnost, že respondenti v tomto věku častěji uvádějí, že se jich netýká ani vyhýbání se nebezpečným místům v místě bydliště či hloučkům podezřelých osob. Častěji také starší lidé uvádějí, že se jich netýkají opatření směřující k prevenci krádeže automobilů, z čehož lze vyvodit, že nemají vlastní automobil, na rozdíl od jiných věkových kategorií.

Z hlediska vzdělání platí poměrně přímočará závislost: výrazněji používají preventivní opatření – především technické prostředky - respondenti s vysokoškolským vzděláním. Bezpečnostní vstupní dveře si v posledních letech pořídila polovina respondentů s vysokou školou (celek v necelých 40 %), rovněž mříže na oknech, poplašná zařízení, bezpečnostní kamery i fotografie cenností (ty má zdokumentována desetina vzorku, vysokoškoláků 22 %) ve vyšší míře používají vysokoškolsky vzdělaní lidé; stejně to platí u autoalarmů. U těchto respondentů je také výrazněji rozšířenou záležitostí pojištění proti úrazu i škodě, jakož i

používání automobilu či taxi v nočních hodinách. Naproti tomu dotázaní se základním vzděláním bez vyučení vykazovali téměř ve všech oblastech nejnižší aktivitu. Výjimku tvoří nevycházení z bytu, což je ovšem zapříčiněno vyšším zastoupením důchodců mezi méně vzdělanými respondenty. Rozdíly v názorech mezi muži a ženami v těchto otázkách nebyly nikterak statisticky významné.

Z analýzy postojů respondentů k vlastní bezpečnosti v této části vyplývá, že vysokoškoláci věnují zvýšenou pozornost zabezpečení svého majetku, jsou ochotni věnovat své vlastní bezpečnosti i zabezpečení majetku větší úsilí, energii a prostředky, než je tomu u jiných kategorií. To zřejmě souvisí jednoduše s tím, že tito lidé mají v průměru vyšší životní standard, než zbytek vzorku, a tudíž mají jednak motivaci, jednak prostředky na to, aby se chránili proti kriminalitě. Souvisí to ale i se skutečností, že lidé vysokoškolsky vzdělaní se více cítí být odpovědní za ochranu svého majetku, za svou bezpečnost i za své záležitosti obecně. Raději rozhodují o svých záležitostech sami a méně se spoléhají na vnější řešení, např. ze strany státu.

4.4. Obavy z vybraných druhů kriminality

Strach z kriminality, obavy z trestné činnosti, pocit ohrožení protiprávním jednáním... to vše jsou pojmenování evergreenu kriminologických výzkumů po celém světě. Liší se samozřejmě používané metody i terminologie, rozsah a typy protiprávních jednání, jejichž „obávanost“ měříme, atd. Filozofické pozadí však zůstává stejné: podle řady pramenů¹⁶ je pro pocit životní pohody zásadně podstatné, zda se občan cítí alespoň „přiměřeně bezpečně“, a to především v místě svého bydliště. Z výsledků podobných výzkumů, které jsou dnes praktikovány často (či především) na lokální úrovni, pak mohou rezultovat opatření ke snížení výskytu konkrétního faktoru, který je obyvateli vnímán jako ohrožující. To platí pochopitelně především pro drobnou pouliční kriminalitu, vandalismus a podobně.

¹⁶ Viz. např. Lee, M., Farrall, S.: Fear of Crime. Abingdon, 2009.

IKSP podobné průzkumy provádí již od poloviny devadesátých let¹⁷. Do baterie otázek, zjišťujících obavy z kriminálních deliktů, bylo v roce 2005 zařazeno následujících třináct typů protiprávního jednání (jejich výběr vycházel především z dříve prováděných průzkumů na toto téma): kapesní krádeže, vydírání, krádež auta, pomluva, vandalismus, vloupání do bytu, ublížení na zdraví, loupežné přepadení, vražda, podvod, organizovaný zločin, teroristický útok, znásilnění. Stupeň obav byl zjišťován zařazením konkrétního činu respondentem na šestistupňové škále (tedy neobsahující střední „neutrální“ pozici), kde „1“ = „vůbec se necítím ohrožen“ a „6“ = „cítím se velmi ohrožen“. U trestného činu „krádež auta“ jsou do průměru zahrnuti pouze ti dotázaní, kteří tento dopravní prostředek vlastní. K metodice je na místě uvést, že jsme úmyslně kladli otázky jak k běžným „pouličním“ deliktům, tak k nejzávažnějším typům kriminality. Zatímco u prvně jmenovaných lze předpokládat, že respondent bude vycházet hlavně z osobní zkušenosti vlastní, případně svého sociálního okolí, u zbývajících měříme spíše dopad mediálních obsahů.

Tato položka byla převzata s jedinou změnou: obava ze znásilnění byla zpřesněna jako „svého nebo člena své domácnosti“; díky tomu samozřejmě silně vzrostla deklarovaná obava u mužů oproti roku 2005.

Tabulka č. 44 ukazuje, jak se obavy z jednotlivých deliktů za posledních cca sedm let vyvinuly.

Na prvním místě konstatujeme, že celkově **pocit ohrožení**, měřený průměrnou známkou na škále, v posledních letech **poklesl**¹⁸. Platí to pro valnou většinu zkoumaných činů, u těch zbylých jsou obavy na stejné úrovni. Nezměnil se (resp. snížil se jen nepatrně) strach z kapesních krádeží, které zároveň vystřídaly na pomyslné první příčce obav vloupání do bytu. To lze hodnotit pozitivně, neboť kapesní krádež představuje zcela jistě méně zásadní ohrožení osobní integrity občana, než vniknutí do obydlí¹⁹. Právě strach z něj se snížil poměrně výrazně, což lze interpretovat různými způsoby: buď mají lidé své příbytky lépe zajištěny (což ovšem z výše analyzovaných individuálních preventivních opatření příliš

¹⁷ Viz. např. publikace IKSP „Hodnocení kriminální situace ve městě z pohledu občana“ z roku 1994, kde byly podrobně zkoumány postoje občanů vybraného okresního města.

¹⁸ Tento trend je dlouhodobější, je zmiňován již v publikaci *Prevence kriminality očima občanů* (Holas J., Večerka K. IKSP 2003).

¹⁹ Tento delikt je většinou lidí vnímán jako masivní zásah do nejintimnější sféry každého člověka, jeho soukromého prostoru. Není to jen strach z věcných škod na odcizených nebo poškozených věcech, ale i pocit nevybíravé invaze do prostoru, který by měl sloužit právě jako oáza bezpečí.

neplyne), nebo v nich nepřečovávají tak cenné předměty jako dřív (resp. pořizovací hodnota např. elektroniky je relativně nižší), nebo i mezi běžnou populací pronikl fakt, že takových skutků statisticky ubývá. Případně – což však můžeme použít jako výklad v podstatě vždy – v masmédiích ubylo popisů vykradených domů a bytů.

Tabulka 44: Obavy z kriminality - průměrná známka 2012 / 2005 podle pohlaví

	2012			2005			tendence
	celkem	muž	žena	celkem	muž	žena	
kapesní krádeže	3,72	3,7	3,9	3,80	3,61	3,98	↔
vloupání do bytu	3,52	3,5	3,6	3,92	3,81	4,03	↓
vandalismus	3,23	3,2	3,3	3,56	3,45	3,67	↓
podvod	3,21	3,2	3,3	3,23	3,19	3,27	↔
krádež auta	3,20	3,3	3,1	3,68	3,77	3,58	↓
ublížení na zdraví	3,09	3,1	3,2	3,44	3,29	3,59	↓
znásilnění	3,02	2,9	3,2	2,35	1,55	3,02	
loupežné	3,02	3,0	3,2	3,46	3,31	3,60	↓
pomluva	2,70	2,6	2,8	2,96	2,79	3,12	↓
organizovaný	2,48	2,5	2,5	2,49	2,51	2,46	↔
vydírání	2,39	2,3	2,4	2,34	2,29	2,39	↔
vražda	2,32	2,3	2,4	2,59	2,47	2,71	↓
teroristický útok	2,12	2,1	2,2	2,52	2,45	2,59	↓

*1 – „vůbec se necítím ohrožen/a“; 6 – „cítím se velmi ohrožen/a“

Velké ohrožení vykradením domu či bytu (body 5 a 6 na použité škále) cítí čtvrtina dotázaných (v roce 2005 to byl podstatně vyšší podíl – třetina); obyvatelé velkých měst se však – na rozdíl od předchozího výzkumu – odlišují jen málo. Lze tedy říci, že strach z tohoto deliktu se celkově snížil, přičemž se v zásadě smazaly rozdíly mezi městy a venkovem. Vyšší podíl „velmi ohrožených“ (28 %) nalézáme mezi lidmi v nejstarší věkové kategorii (důchodci); zdá se tedy, že u lidí, kteří tráví mnoho času uvnitř bytu, je strach znásoben představou, že by mohli být pokusem o vloupání přímo fyzicky ohroženi. Polovina vzorku pak pociťuje střední ohrožení; zřetelně bezstarostnější přístup má mládež, tedy věková kategorie do 21 let. Třetina této věkové skupiny pociťuje jen malé ohrožení (body 1 a 2 na škále), v celém

vzorku přitom sdílí tento postoj pouze 24 % respondentů.

Vrátíme-li se ke kapesním krádežím, značně ohrožena se jimi cítí necelá třetina vzorku (31 %). Významně více se jich obávají ženy, které jsou díky častějšímu pohybu v nákupních zařízeních ohroženější, a také obyvatelé velkých měst nad 100 tisíc obyvatel. Polovina z nich signalizuje vysoké obavy z kapsářství. Na dalších příčkách se umístily, se shodnou výší průměrného stupně obav, vandalismus, podvod a krádež auta. Není snadné odhadnout, nakolik se jedná o obavy z vandalských skutků, týkajících se přímo respondenta (např. poškození jeho domu či auta), a nakolik se zde projevuje obecnější obava z vandalismu jako fenoménu (tedy ničení městského inventáře, sprejerství apod.). Každopádně vyšší znepokojení vyjadřují vysokoškoláci. Možnost, stát se obětí podvodu, silně znepokojuje každého pátého respondenta, častěji velkoměstské rezidenty (28 %). To je změnou oproti minulosti, kdy se více ohrožení cítili „vesničané“. Za povšimnutí stojí fakt, že ačkoli jsme stále zásobováni zprávami o podvedených seniorech (ať falešnými výběřčími nejrůznějších poplatků, na prodejních zájezdech a podobně), tito nejeví signifikantně vyšší obavy z toho, být podvedeni.

Nezanedbatelné obavy pociťují respondenti také u krádeže auta, které představuje pro mnoho rodin velkou, někdy obtížně nahraditelnou investici; pojištění proti krádeži přitom zdaleka u nás není samozřejmostí, zvláště u starších vozů. Tento delikt je jediným případem, kdy vyšší míru rizika pociťují muži; jednak je více majitelů automobilu mezi muži, navíc je možné, že mají ke svým „plechovým miláčkům“ hlubší vztah. Je také logické, že největší obavy pociťují „starší dospělí“ (tedy občané mezi 40 a 60 lety věku), kteří pravděpodobně vlastní aut nejvíce, a především těch kvalitnějších. Naproti tomu nejmladší a nejstarší dotázaní jsou o poznání klidnější. Krádeže aut je možno považovat za spíše „městský“ delikt, větší strach z něj mají ve stejné míře obyvatelé velkých i menších měst, vesnice je o poznání klidnější (lze se navíc domnívat, že zvýšené obavy pociťují ti z obyvatel menších obcí, kteří častěji dojíždějí do města).

V těsném sousedství, ve středu tabulky se nacházejí tři delikty, směřující proti tělesné integritě a důstojnosti člověka – znásilnění, loupež a ublížení na zdraví. U všech, nejvíce

pochopitelně u znásilnění²⁰, projevují výrazně vyšší obavy ženy, uvědomující si své ztížené možnosti obrany před násilím (přitom ale do rizikových situací, které mohou skončit násilným jednáním, vstupují častěji muži). Silné obavy z loupeže a ublížení na zdraví má asi 14 % respondentů, což představuje značný (a pozitivní) posun, neboť v minulosti to bylo zhruba o 10 procentních bodů více. U obyvatel různých typů sídel se obavy liší jen mírně, poněkud nižší panují v menších obcích, zatímco silné obavy signalizuje ve městech nad 100 tisíc obyvatel asi 17 % respondentů.

Vražda, jako nejvážnější kriminální čin vůbec, se co do obávanosti umístila až za podvodem a pomluvou. Ohroženo se cítí být asi 7 % dotazovaných (v r. 2005 každý desátý účastník výzkumu), bez rozdílu pohlaví, místa bydliště či vzdělání. Pokud se týče pomluvy: z hlediska věku projevují, byť nesignifikantně, poněkud vyšší míru obav nejmladší dotázaní. Sociální prestiž ve vrstevnické skupině je – zvláště v éře sociálních sítí – snadno a rychle pomluvou zranitelná. Strach z pomluvy také souvisí s bydlištěm v obci od 20 do 100 tisíc obyvatel – zde se „málo ohroženo“ cítí jen 40 % respondentů, zatímco mezi velkoměstskými je tato kategorie 55%. Ve velkoměstě před důsledky pomluvy do značné míry chrání anonymita, na malé obci naopak možnost případné lživé tvrzení osobně vyjasnit.

Rozdíly ve stupni obav z kriminality mezi ženami a muži reálně existují, obecně platí, že ženy se až na výše zmíněný případ odcizení automobilu vždy „bojí“ více. Pořadí deliktů by se ale při jejich seřazení podle pohlaví téměř nezměnilo. U žen je samozřejmě výše umístěno znásilnění, u mužů se hned na druhém místě (za vloupáním do bytu, ale před kapesní krádeží) objevují obavy z krádeže automobilu.

Senioři mají poněkud vyšší průměrné známky obav než celek, především u skutků jako bytové krádeže (nikoli ale krádeže aut), loupež, ublížení na zdraví, nebo vandalismus. Největší strach z krádeže auta má střední generace (a zároveň majitelé vysokoškolského diplomu), vlastníci patrně nejhodnotnější vozidla. Nejmladší respondenti do 21 let jsou nejvíce bezstarostní (většinou také nevládní byt nebo auto); malé obavy mají i z podvodu a vandalismu. Odchytky mezi věkovými skupinami jsou však vesměs poměrně malé (s výjimkou vloupání do bytu, krádeže auta a znásilnění, kde se vymykají respondenti nad 60 let).

²⁰ Rozdíl je však, jak plyne z výše popsané změny znění otázky, podstatně nižší než v předešlém výzkumu.

Z hlediska profesních skupin se neprokázalo, že by se vydírání a podvodů více báli samostatně podnikající jedinci²¹, což je změna oproti minulému desetiletí. I zde můžeme spatřovat jistou známku „normalizace“ dříve poněkud bouřlivých poměrů. Jinak platí, že většiny trestných činů – především násilných, ale i vykradení bytu – se méně bojí příslušníci dělnických profesí. K nim se v některých případech (vandalismus, loupeže, vykradení bytu) přidávají studenti, což je ovšem skupina do značné míry charakterizovaná věkově. Naopak profesní skupina „důchodce“ splývá s věkovou kategorií nad šedesát let, takže se více obávají především loupeže na ublížení na zdraví. „Bílé límečky“²² se spolu se samostatně podnikajícími mnohem masivněji obávají především krádeže auta.

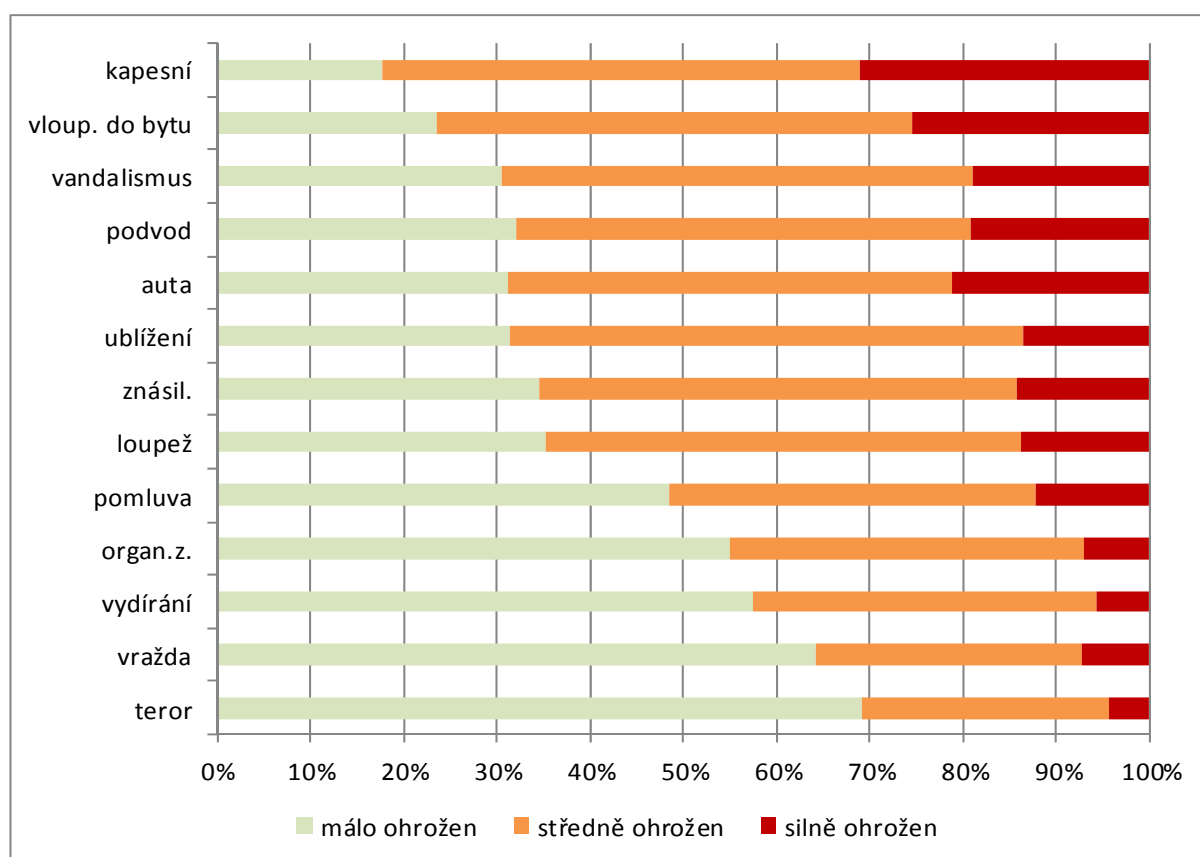
Jsou obavy z určitých druhů kriminality typické pro některé kraje? Kapesních krádeží se nejvíce obávají respondenti z Prahy, vloupání do bytu lidé z Karlovarského a Ústeckého kraje. Z podvodu mají nejvyšší obavu respondenti z Prahy a Ústeckého kraje. Vandalismu a ublížení na zdraví se více bojí respondenti z Ústeckého kraje, stejně jako loupežného přepadení a znásilnění; tento skutek také budí větší obavy mezi respondenty z Prahy. Krádeže auta a pomluvy se nejvíce obávají respondenti z Pardubicka. Také u dalších činů se potvrzuje zvýšená obava z kriminality u respondentů z Ústeckého kraje.

Použijeme-li redukci šestibodové stupnice na tři podskupiny – nízký stupeň ohrožení (součet procentního zastoupení bodů 1 a 2 na škále), střední ohrožení (body 3+4) a vysoké ohrožení (body 5+6) – dostaneme obrázek zachycený v následujícím grafu. Z něj stojí za povšimnutí, kromě již komentovaných skutků s nejvyšší obávaností, i opačný konec postojového kontinua. Především je řeč o riziku teroristického útoku – žijeme v období plném zpráv o teroristických aktech, jejich přípravách, medializaci dalších a dalších skupin zejména islámského terorismu atd. Přesto jsou, zdá se, naši občané poměrně klidní a riziko takovéto události hodnotí jako nepříliš vysoké. Může to být tím, že k události tohoto typu v ČR (nepočítáme-li menší případy z počátku devadesátých let) v podstatě nikdy nedošlo. Také příslušníků minorit, z nichž se často příslušníci militantních skupin rekrutují, je u nás minimální počet.

²¹ Definovaní jako „podnikatel, živnostník“.

²² Úředník, technik, zdravotník, právník apod.

Graf 4: Stupeň obav z vybraných trestných činů

4.5. Viktimizace respondenta a jeho ohrožení do budoucna

Jednou z nejtradičnějších položek kriminologických výzkumů jsou otázky viktimizační. Slouží především jako základní podklad pro odhady latentní kriminality. V případě našeho výzkumu – v roce 2005 i v roce minulém - jsme se zeptali takto: „Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí nějaké majetkové kriminality? Ukradl vám někdo něco nebo vám byla způsobena škoda na majetku, na jehož pořízení jste se finančně podílel nebo na kterém máte majetkový podíl, např. odcizený mobil Vašeho dítěte?“

„Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí násilné kriminality, např. napadl Vás někdo fyzicky, byl jste zraněn?“

Tabulka 45: Viktimizace v průběhu posledního roku – porovnání 2005 a 2012

	2012	2005
Majetková kriminalita	7,9	18,8
Násilná kriminalita	1,3	2,7

Pohled na tabulku č. 45 je velkým překvapením. Odhlédneme-li od dílčích problémů se srovnatelností dat z různých šetření, od devadesátých let se v prováděných viktimologických sondách²³ ukázalo, že obětí nějakého majetkového deliktu se během roku stalo přibližně 15 – 20 % oslovených občanů nebo členů jejich domácností. Protože je otázka z metodologických důvodů kladena v obecné poloze²⁴ (tedy nejde o popis konkrétních deliktů), je zřejmé, že se zde vždy skrývá řada různých typů událostí. Někdy jde pravděpodobně spíše o drobné delikty charakteru přestupků, někdy o činy ve stadiu pokusu, nelze však pochybovat o tom, že často byli respondenti obětmi skutečných dokonaných majetkových trestných činů.

Situace v naší zemi se však, považujeme-li získaná data za validní, pravděpodobně změnila. Podíl respondentů, kteří prohlásili, že jim byla způsobena majetková újma, se snížil o neuvěřitelných deset procentních bodů. Toto zjištění má, podle našeho názoru, dvě komplementární vysvětlení. V první řadě skutečně dochází během posledních let k poměrně výraznému poklesu majetkové kriminality. Jestliže v roce 2004 bylo policejními statistikami evidováno 243 808 majetkových trestných činů, rok 2011 má v této kolonce hodnotu 203 675²⁵. Je zřejmé, že dochází-li k poklesu u kriminality registrované, měl by se snižovat i podíl té latentní, tedy neohlášené. Zdá se však, že respondenty deklarovaný masivní pokles útoků na majetek v porovnání se situací před sedmi lety není vysvětlitelný pouze faktickým poklesem kriminality. Druhou stranou mince je tedy pravděpodobně nižší „kriminální citlivost“ obyvatel. Občané nejenom že drobné incidenty často nehlásí policii (o tom budeme hovořit v následujících pasážích), ale dost možná je i zkrátka vytěsňují. Drobná poškození majetku vandaly, „zmizení“ ovoce ze sadu či pohřešované synovy cvičky – to už nejsou věci,

²³ Např. výzkum názorů občanů na bezpečnostní situaci ve dvanácti městech ČR z roku 2002 – viz. Holas J., Večerka K.: Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst, IKSP 2002.

²⁴ Zdůrazněme, že znění otázky bylo shodné s výzkumem 2005.

²⁵ A. Marešová a kol.: Analýza trendů kriminality v roce 2011. IKSP 2012, str. 9.

keré by paměť uchovala a promítla poté do záznamového archu. Společnost, i přes ekonomické problémy, relativně bohatne. Pod vlivem tohoto trendu je třeba nazírat na (pravděpodobně) vlažnější vztah k malým majetkovým ztrátám.

Častěji byli s touto událostí v našem vzorku konfrontováni o něco častěji obyvatelé velkých měst nad 100 tis. obyvatel – v průběhu 12 měsíců před dotazováním z nich bylo nějakým způsobem okradeno 10 %; obyvatel Prahy dokonce 14 %. Jinak není postižení majetkovou trestnou činností závislé na žádné ze sledovaných socioekonomických proměnných. Na hranici signifikance je 10% zasažení Ústecka tímto typem kriminality.

Činy násilné povahy jsou – jak plyne i z kriminálních statistik – mnohem méně časté. Jejich obětí se podle tohoto šetření stalo v uplynulém období ročně 1,3 procenta obyvatel nad 15 let věku. Na rozdíl od předchozího výzkumu se nezdá, že by obyvatelé větších měst museli snášet větší podíl násilných útoků. Nejstarší občané jsou nejméně vystaveni násilné delikvenci, především oproti nejmladším respondentům, u nichž patří fyzické střety do značné míry k procesu sociálního zrání. Poznamenejme, že přes výrazné snížení násilné viktimizace (především ve věkové kategorii 22-40 let) jsou to právě mladiství a mladí dospělí, kde došlo spíše k mírnému nárůstu; v roce 2005 hlásilo v nejmladší skupině fyzické napadení 2,8 % oslovených.

Jestliže před sedmi lety byla relativně nejčastějším terčem majetkových deliktů skupina mezi čtyřicítkou a šedesátkou, dnes jsou to opět ti nejmladší. Poněkud paradoxní také je, že mezi profesemi již nevyčnívají co do častosti majetkové škody podnikatelé a živnostníci, ale nezaměstnaní a dělnické profese (11 %, resp. 10 % viktimizace). Nahrává to naší předchozí spekulaci, že snížení viktimizačních čísel je způsobeno mimo jiné sníženým prahem citlivosti k majetkové škodě; u nízkopříjmových skupin je tento jev slabší a proto si případné ztráty snáze vybaví.

Tabulka 46: Viktimizace v průběhu posledního roku podle pohlaví a věku (v %)

	celkem	muž	žena	15-21 let	22-40 let	41-59 let	60 a více
obětí majetkové kriminality	7,9	7,9	7,8	11,2	8,7	6,7	6,8
obětí násilné kriminality	1,3	1,9	0,5	3,3	1,2	1,0	0,6

4.5.1 Ohlášení trestného činu, spáchaného na respondentovi

Aby mohl celý trestněprávní aparát plnit svou základní funkci, tedy řešit trestnou činnost, musí se o tom, že nastal potenciálně protiprávní děj nejprve dozvědět. Drtivá většina vyšetřování začíná po ohlášení skutku orgánům Policie ČR. Ohlášená kriminalita, která se po případném objasnění stává předmětem trestněprávního procesu je pak jedním ze základních východisek úvah o stavu a dynamice kriminality v zemi. Je dobře známým faktem (a předmětem řady kriminologických prací²⁶), že velké množství protiprávních činů není nikdy ohlášeno, a tudíž ani není po linii státní moci řešeno. Je proto důležitým (nejen) kriminologickým poznatkem, jaká část kriminality je ohlášena²⁷ a jaká naopak zůstává navždy skryta v oblasti latence.

Tabulka 47: Ohlášení trestného činu orgánům policie – srovnání 2015 a 2012 (v %)*

2012	61,2
2005	59,3

** Procenta vypočítána z těch respondentů, kteří uvedli, že se v průběhu posledních 12 měsíců stali obětí kriminality*

²⁶ Mimo jiné se odborníci snaží vyvíjet matematické modely, které by dokázaly vytvořit realitě se blížící obraz skutečné struktury kriminality. Při této příležitosti připomeňme starší publikaci S. Musila „Skutečná a latentní kriminalita jako problém matematického modelování“, vydanou v IKSP roku 1995.

²⁷ Znění otázky bylo následovné: „Řekl/a jste, že jste se stal/a v průběhu posledních 12 měsíců obětí majetkové či násilné kriminality. Ohlásil/a jste to orgánům policie?“

Tabulka 48: Ohlášení trestného činu Policii ČR podle pohlaví a věku (v %)

	celkem	muž	žena	15-21 let	22-40 let	41-59 let	60 a více
Ohlásil jsem tr. čin orgánům policie	61,2	57,9	64,5	34,5%	65,6%	51,6%	73,6%

Jak ukazuje tabulka, trestný čin proti své osobě nebo domácnosti ohlásilo šest respondentů z deseti, což je stejný, resp. nepatrně lepší výsledek nežli v průzkumu minulém. Tato zjištění nesmíme nikdy pouštět ze zřetele při hodnocení celkové úrovně kriminality (u nás nebo kdekoli jinde), neboť nejméně čtyři zjištěné kriminální útoky z deseti (ať by již byly následně trestným právem posouzeny jakkoli – viz předchozí pasáž o viktimizaci) nejsou vůbec ohlášeny, tudíž se neobjeví ani v žádných kriminálních statistikách a na nich založených úvahách.

Delikty hlásí častěji ženy než muži, což může být způsobeno i tím, že na sebe berou povinnost řešit případné delikty, spáchané na jejich nezletilých dětech. Ohlášení skutku nejčastěji oželeli nejmladší respondenti (celé dvě třetiny z nich); dá se jen dohadovat, zda tomu tak bylo pro malou závažnost skutku, nedůvěru k policii či z jiného důvodu. Nejčastěji věc hlásili senioři a (překvapivě) i mladší dospělí. Velikost bydliště má na četnost ohlašování jen malý vliv – trochu méně často řeší věc oficiální cestou v nejmenších sídlech. To dává smysl, neboť tam, kde se lidé osobně znají, je největší prostor pro neformální urovnání záležitosti. Zajímavé je, že se (dodejme, že stejně jako před sedmi lety) absolutně neprojevil vliv toho, jakou známku přidělil respondent činnosti kriminální policie, státního zastupitelství nebo soudů.

Zásadní roli při (ne)ohlašování trestného činu nepochybně hraje, jaký delikt byl proti člověku spáchán. Platí, že většinou nejsou hlášeny skutky vysloveně bagatelní (i když i zde najdeme řadu výjimek), skutky skončivší ve stadiu pokusu a dále ty, u nichž občan předpokládá nízkou pravděpodobnost jejich úspěšného vyřešení. Dále existují případy, kdy pachatel je oběti znám a dojde tak (především v menších komunitách, jak bylo výše zmíněno) k jinému způsobu vyřešení deliktu, než je cesta zapojení státního aparátu. Specifickou skupinu pak tvoří mravnostní trestné činy, kde roli při případném ohlašování hraje často snaha

zapomenout, ostych, strach ze zveřejnění a následné „ztráty dobré pověsti“ a podobně.

Těmto obecným kriminologickým poznatkům odpovídá i spektrum důvodů, které pro neohlášení udávali naši respondenti. Konkrétně jich viktimizaci v průběhu posledních 12 měsíců reportovalo 258; z toho rovných 100 respondentů událost neohlásilo. Nejčastější příčinou byla, stejně jako v minulém desetiletí, nevíra v úspěšnost policejního pátrání (případně již má respondent z dřívějšího obdobnou zkušenost). Faktem je, že tento postoj je do jisté míry racionální, neboť nejčastější majetkové delikty, jako kapesní krádeže, odcizení výbavy motorových vozidel, vykrádání sklepů, chat apod. mají velmi nízkou míru objasněnosti²⁸. Na druhém místě mezi důvody „laxnosti“ při ohlašování nalézáme různě formulovanou malou závažnost skutku (nestálo za čas, námahu a podobně). V dalších případech, zřejmě především u různých forem poškozování majetku, hraje roli absence pojištění; některé případy si také postižený „vyřešil sám“, přičemž se můžeme jen dohadovat, jakým způsobem.

Společensky nejzávažnější příčinou neohlašování trestného činu je však strach z následné odvety pachatele; jinými slovy, občan v tomto případě nevěří, že ho stát dokáže před dopadeným pachatelem uchránit, a raději vyšetření útoku na své zájmy oželí. Tento závažný důvod uvedlo 13 % z těch dotázaných, kteří pojmenovali příčiny svého neohlášení trestného činu. Oproti minulému výzkumu to znamená nárůst; podobně vzrostl počet těch, kdo se na policii neobrátili ze studu. Na druhou stranu třeba konstatovat, že menší množství odpovědí hovoří o špatných zkušenostech z minulosti.

²⁸ Průměrná objasněnost za ČR u krádeží prostých činů 19 %. Tento ukazatel je však velmi závislý na konkrétním regionu: zatímco v řadě krajů přesahuje 35% hranici, v Praze je objasněnost krádeží prostých jen 7%, ve středních Čechách pak 17%. (zdroj: www.mapakriminality.cz).

Tabulka 49: Důvody neohlášení trestného činu – srovnání 2005 a 2012 (%)

Proč respondent věc neohlásil	2012	2005
nevěří, že by to policie vyřešila	52	45
nestálo to za námahu s tím spojenou	39	32
celá věc, poranění či škoda, nebyla tak závažná	22	34
nemohl škodu uplatnit u pojišťovny (nebyl pojištěn)	19	11
má špatné zkušenosti s obdobnými případy v	17	25
obával se pomsty pachatele	13	8
událost vyřešil sám	9	10
měl moc práce a bylo mu líto času	9	9
trestnou činnost odhalil až za dlouhou dobu	9	4
styděl se	7	2
pachatel byl okamžitě zadržen	4	1
radil se o nastalé situaci u jiné organizace	2	1
jiné důvody	1	3

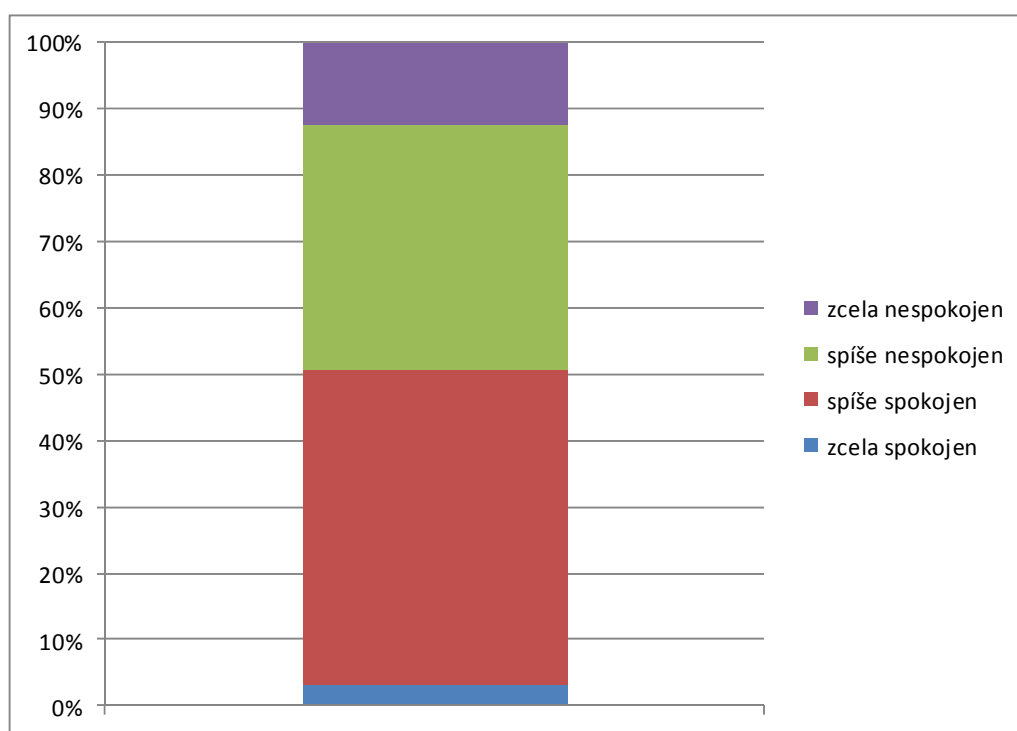
Pozn: Respondent mohl jmenovat více důvodů.

4.5.2 Spokojenost s řešením případu

Ti z respondentů, kteří delikt ohlásili, byli následně dotázáni na spokojenost s tím, jak policie s případem naložila. Tabulka ukazuje, že naprosté uspokojení z výsledku policejní práce cítí jen zlomek dotázaných. Většina (bezmála polovina) vybrala variantu „spíše spokojen“; spokojení a nespokojení se dělí téměř přesně na polovinu. Nepřehlédnutelným faktem ale je, že každý osmý kriminalitou postižený respondent je se způsobem řešení krajně nespokojen. Lze dovozovat, že se jedná především o ty postižené, jejich ohlášení buď nebylo policií vůbec přijato, nebo bylo odloženo bez výsledku. Konkrétním důvodům spokojenosti či nespokojenosti byla věnována v dotazníku volná otázka.

Tabulka 50: Spokojenost se způsobem řešení záležitosti Policií ČR

	Abs. čet.	%
zcela spokojen	5	3,2
spíše spokojen	75	47,5
spíše nespokojen	59	37,0
zcela nespokojen	19	12,3

Graf 5: Spokojenost se způsobem řešení ze strany PČR**Tabulka 51: Příčiny spokojenosti / nespokojenosti s řešením**

	Abs. čet.	%
Pachatel nebyl dopaden, nic se nevyřešilo apod.	54	34,2
Pachatel byl dopaden, úspěšně vyřešeno, věc nalezena apod.	32	20,3
Chování policistů bylo špatné, neochota	25	15,8
Chování policistů bylo vstřícné, pozitivní	20	12,7
Chování policistů - bez upřesnění	15	9,5
Řešení bylo zdlouhavé	12	7,6

Nejčastěji vyslovenou příčinou (ne)spokojenosti je vyřešení či nevyřešení případu, to je vcelku pochopitelné. Téměř 40 % odpovědí se ale zabývalo chováním policistů, tedy nikoli přímo výsledkem jejich činnosti. Objevila se hodnocení jako „ochota“, „zájem“, „vstřícnost“, ale také „arogance“, „neochota“ či „lhostejnost“.

4.5.3 Pravděpodobnost viktimizace

Je zřejmé, že sebelepší práce policie, ani vysoký důraz na předcházení možným ohrožením nemůže člověku zaručit absolutní bezpečí, riziko viktimizace je všudypřítomné. Zajímavou otázkou pak je, jak vysokou vnímají lidé pravděpodobnost, že se stanou obětí trestného činu.

Tabulka 52: Předpoklad respondenta, zda se stane obětí trestného činu v průběhu budoucích 12 měsíců (v %)

To, že se stanu obětí majetkové kriminality je:	2012	2005
málo pravděpodobné	18,5	27,5
středně pravděpodobné	71,7	62,4
velmi pravděpodobné	9,8	10,1

To, že se stanu obětí násilné kriminality je:	2012	2005
málo pravděpodobné	25,3	37,7
středně pravděpodobné	70,2	57,7
velmi pravděpodobné	4,5	4,6

Málo pravděpodobné = součet bodů 1 a 2 škály, středně pravděpodobné = 3+4, velmi pravděpodobné = 5+6

Frekvenci obou základních typů kriminálních útoků odpovídá i hodnocení pravděpodobnosti, že by se v následujícím roce mohl oslovený občan stát jejich terčem. Průměr na šestistupňové škále, kde „1“ = „považuji za vyloučené“ a „6“ = „považuji za téměř jisté“, dosáhl u majetkové kriminality hodnoty 3,14 bodu a u násilné 2,85 bodu. Občan tedy má (nikoli neopodstatněný) pocit, že se násilnému útoku může snáze vyhnout a že k nim prostě nedochází tak často.

Ženy se bojí častěji násilí (zde pravděpodobně sehrávají roli i obavy ze sexuálního motivovaného útoku), ale i majetkové újmy. Muži, přestože jsou mnohem častěji obětí násilného deliktu, se ho bojí signifikantně méně – za „málo pravděpodobné“ považuje napadení 30 % mužů oproti 23 % žen. Totéž platí u majetkových deliktů, kde jsou muži optimističtější – 21 % z nich (oproti 17 % žen) považuje možnost okradení v následujícím roce za nepříliš pravděpodobnou.

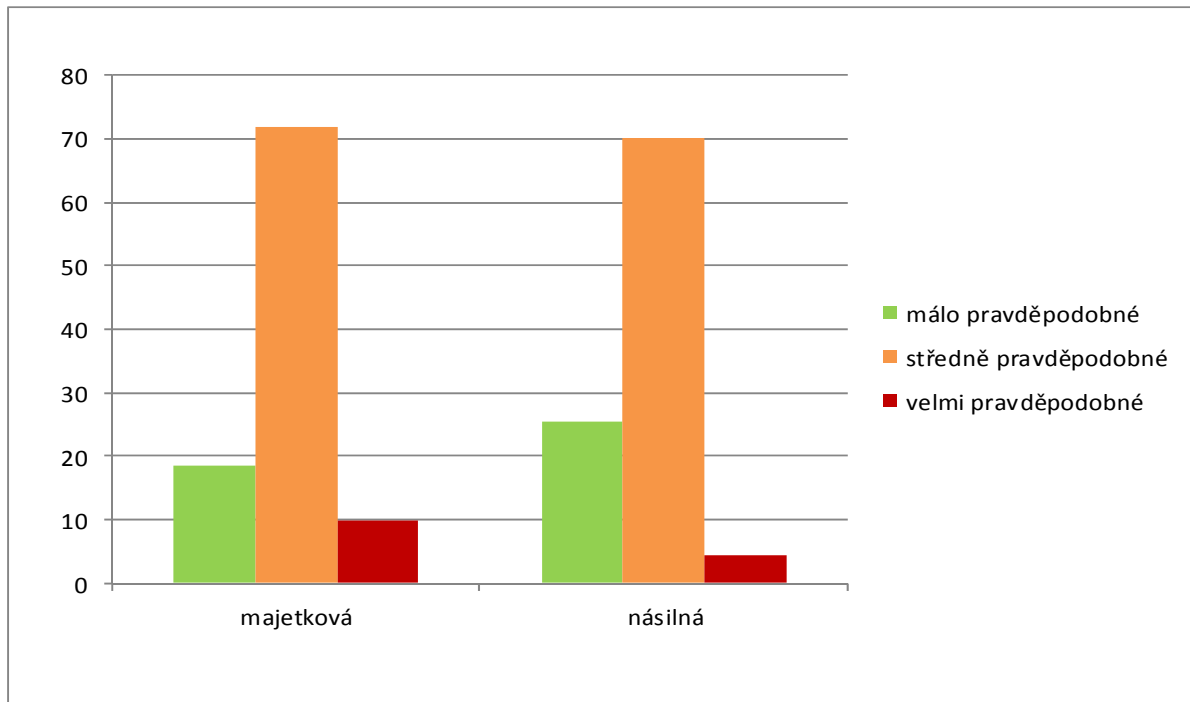
Nejméně se násilné kriminality obávají v městech do 20 tisíc obyvatel (28 % tamních dotázaných to považuje za nepravděpodobné). Přes obecně sdílený názor, že se starší lidé výrazně více bojí násilí, se nám tato skutečnost příliš nepotvrdila. Za vyloučenou nebo nepravděpodobnou (body 1 a 2 na škále) považuje možnost násilného útoku v příštím roce 24 % respondentů nad 60 let – pro zajímavost uvedme, že v roce 2005 to bylo 29 %. Z nejmladších respondentů přikládá vysokou pravděpodobnost (body 5 a 6 na škále) možnosti násilného útoku asi 7 % oslovených (v minulém výzkumu to byla 4 %). Mladí si tedy poměrně reálně uvědomují větší rizikovost svého sociálního života, který zahrnuje návštěvy zábavních podniků, pohyb městem ve večerních hodinách a podobně.

Možnost krádeže považuje – shodně s minulým výzkumem - za vysoce pravděpodobnou každý desátý respondent; v městech nad 100 tis. obyvatel je to trochu více, zhruba 12 %. Velmi skepticky se projevují ti, kdo mají nedávnou zkušenost s trestnou činností: více než polovina okradených předpokládá vysokou pravděpodobnost obdobného skutku proti své osobě v příštím roce. Druh utrpeného deliktu však nehraje příliš velkou roli: pesimisticky se staví k možnosti majetkové újmy i ti, kdo byli napadeni fyzicky (44 % z nich), naopak i oběti „majetkového rázu“ mají pocit, že mohou být reálněji napadeni (14 % z nich). Ti, kdož byli v nedávné minulosti napadeni, se k možnosti zopakování podobné události staví až defetisticky: 60 % z nich má za to, že je to značně reálná možnost. Vidíme zde odraz poznání, že obětí fyzického útoku se může stát kdokoli, velmi nečekaně a „nevyprovokovaně“. Lze říci, že dosažené výsledky (zvláště u majetkových deliktů), svědčí o značně realistickém, tedy rozhodně ne přehnaně optimistickém pohledu respondentů na rizika dnešní doby.

Porovnání s minulým výzkumem jasně ukazuje, že osob, které deklarují vysokou možnost, že se stanou obětí, je stále stejný podíl: zhruba každý desátý dotázaný u majetkové a každý

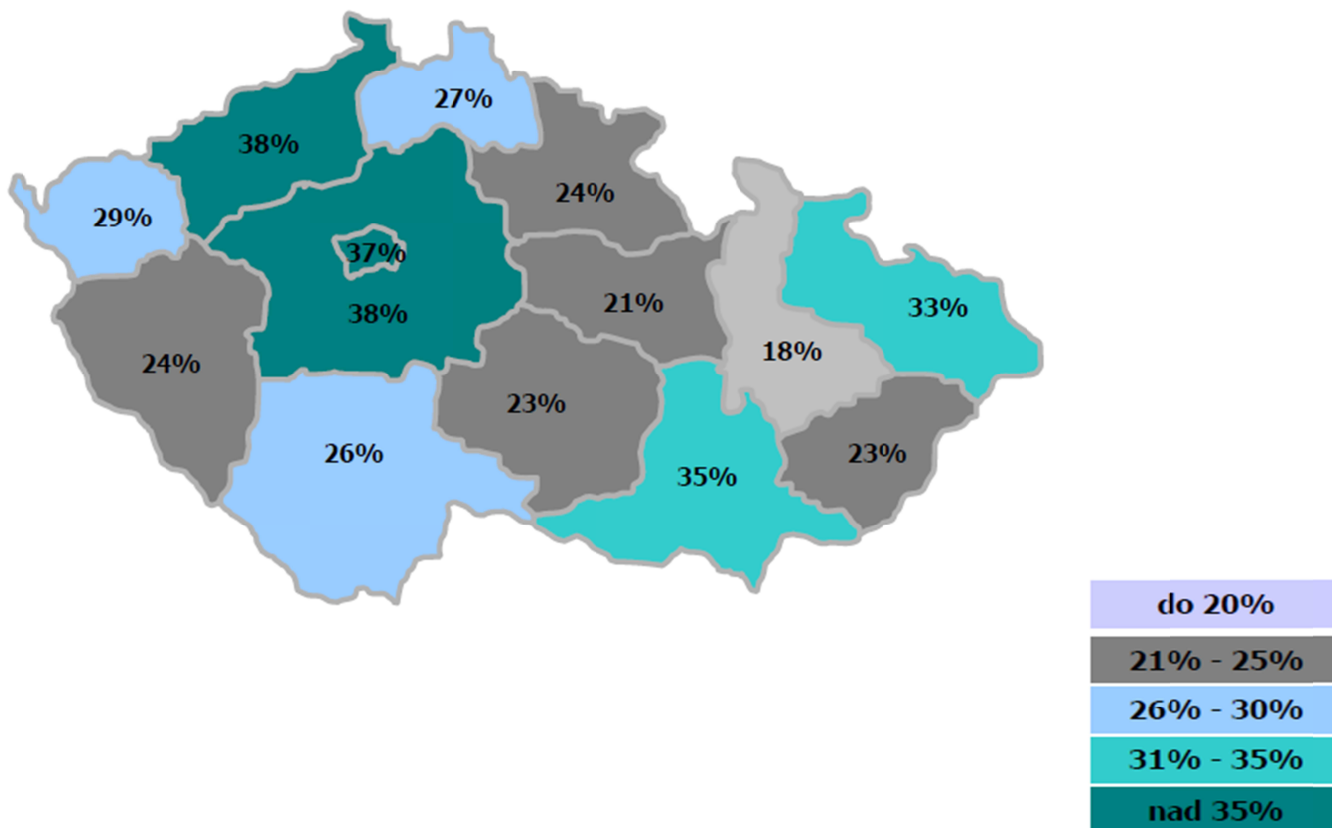
dvaadvacátý u násilné kriminality. Nejčastěji se rekrutují z nedávných obětí trestné činnosti, obyvatel větších měst, u násilí hraje roli i mladý věk. Zmenšila se však (u obou typů kriminality) skupina optimistů, a to o zhruba 10 procentních bodů. Zdá se, že dlouhodobé vystavení rizikům tohoto typu vede u většiny lidí k poznání, že bezstarostnost se nevyplácí a je lépe být připraven na horší možnost.

Graf 6: Pravděpodobnost, že se v příštím roce stanu obětí kriminality

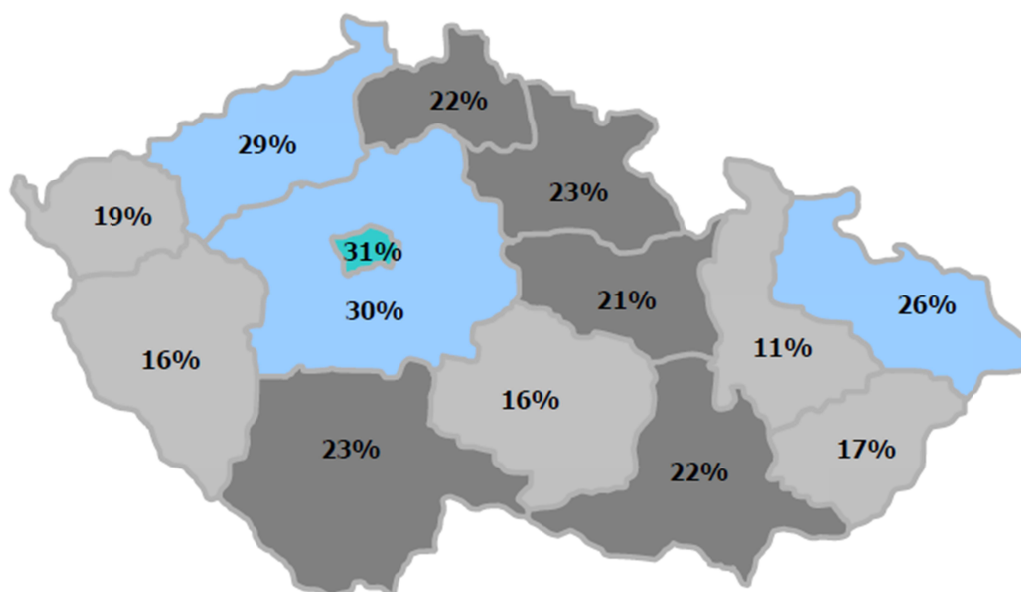

Podíváme-li se na očekávání nějaké kriminálního činu z hlediska krajů, projevuje se u majetkové kriminality „statistická“ úroveň kriminality, neboť největší ohrožení signalizují obyvatelé Prahy, středních Čech a Ústecka. V násilné kriminalitě opět vyčnívá Praha, po ní následují problematické severní regiony – Ústecký a Moravskoslezský kraj.

Graf 7: Ohrožení majetkovou kriminalitou – spíše ohrožení (4+5+6 na škále)

Graf 8: Ohrožení násilnou kriminalitou – spíše ohrožení (4+5+6 na škále)

4.6. Názory na potenciálně problémové instituce

Ve veřejné debatě mnoha posledních let se periodicky objevuje znepokojení občanů z možného umístění nějakého „sociálně prospěšného zařízení“ či instituce v jejich lokalitě. Už mediální spekulace o existenci pouhého plánu na podobnou akci probouzí emoce, podpisové akce a nátlak na místní samosprávy. Plně se zde projevuje efekt, pro který má anglicky mluvící svět sarkastickou zkratku NIMBY²⁹. Tedy přístup „ano, rozhodně je třeba budovat podobná zařízení, je to prospěšné... ALE: nikoli poblíž mého domu“. Otázku na přijatelnost takových institucí v místě bydliště jsme položili již v roce 2002 obyvatelům 12 vybraných měst ČR ve výzkumu pro MV ČR³⁰. Cílem výzkumu bylo zjistit aktuální názory obyvatel dvanácti vybraných měst na bezpečnostní situaci v jejich městě, na úroveň kriminality, míru ohrožení a rozsah viktimizace. S vědomím, že tehdejší výzkum úmyslně nebyl reprezentativní pro ČR (především nezahrnoval obyvatele menších obcí), si dovolíme určité posouzení možného vývoje problematiky za posledních 10 let.

Dotázaní občané se v dotazníku vyslovovali právě k hypotetické výstavbě různých institucí veřejných služeb a provozoven, jejichž chod může obyvatelům z různých důvodů vadit nebo v nich vzbuzovat obavy³¹. Vztah byl zkoumán na stupnici 1 - 6, kde poloha „1“ byla verbalizována jako „vůbec nevadilo“ a „6“ jako „silně vadilo“. Ochota připustit vybudování určité instituce poblíž bydliště ukazuje nepřímo na míru tolerance dotázaného a jeho pochopení potřeb veřejné sféry. Celkové pořadí, porovnání s výsledky za rok 2002 a tendenci v průměrném hodnocení ukazuje tabulka. Pořadí zařízení je určeno stupněm akceptace podle dosažené průměrné známky.

Bylo možno předpokládat – a také se to potvrdilo - že respondenti nejvíce přijímají to, co v podstatě není nositelem žádné zásadní odlišnosti, rizika nebo předsudku: nejméně často by jim proto vadil domov důchodců, policejní stanice a kostel či modlitebna. Naopak nejvíce odporu vyvolává zřízení ubytovny pro bezdomovce, věznice nebo romského kulturního střediska. Poměrně značné výhrady mají lidé také k případnému zřízení protidrogového

²⁹ „Not In My Back Yard“ – tedy volně přeloženo „ne za mým plotem“.

³⁰ Kompletní zpráva z výzkumu vyšla v IKSP v roce 2003 jako publikace „Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst“.

³¹ „Vadilo by vám, kdyby ve vzdálenosti 5 minut chůze od Vašeho domu mělo vzniknout:“

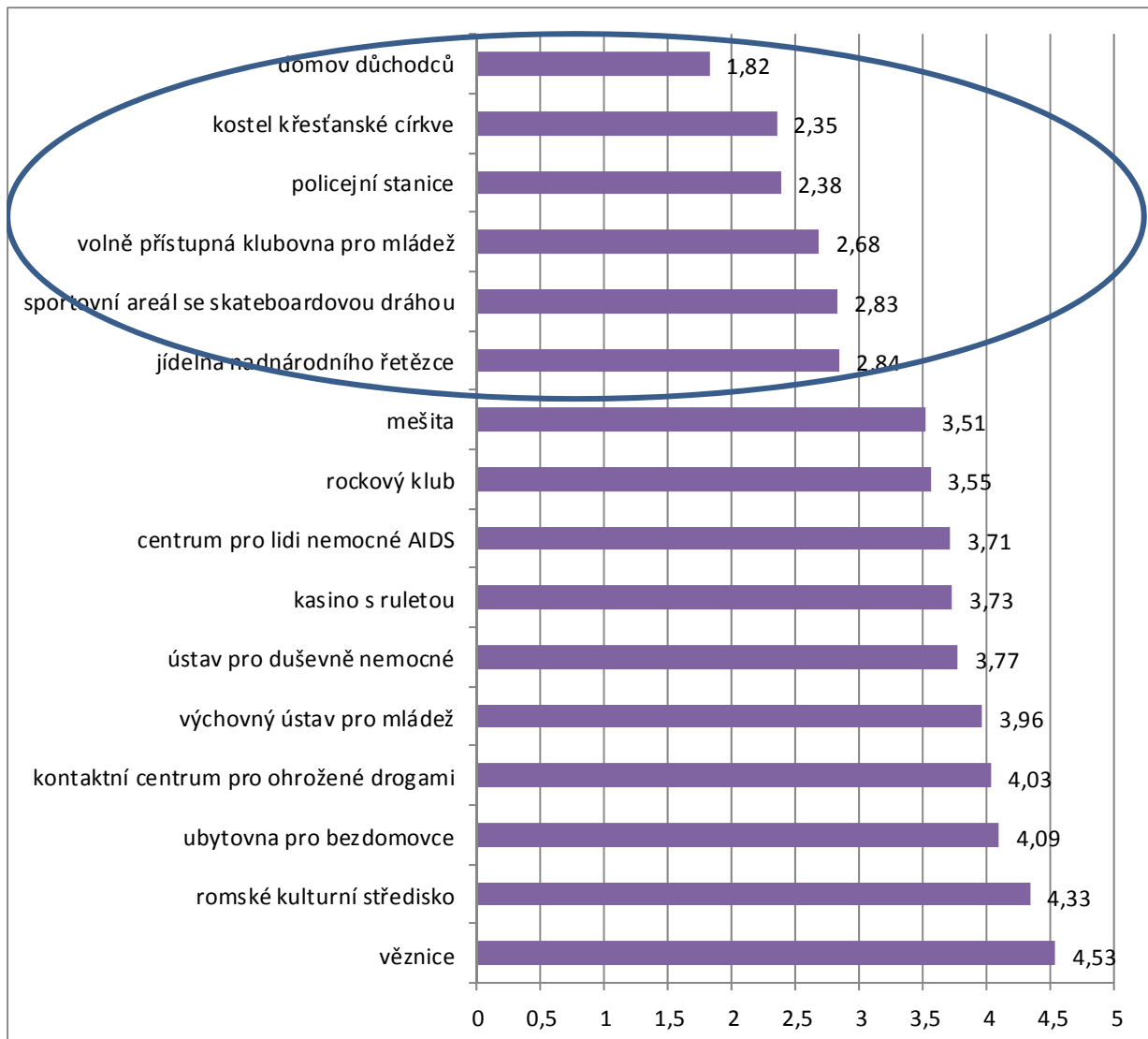
centra nebo výchovného ústavu v blízkosti jejich bydliště. Mezi zařízeními preventivního rázu je nejlépe přijímaná možnost vybudování klubovny pro mládež nebo sportoviště; do skupiny nejvíce tolerovaných zařízení spadá ještě jídelna rychlého občerstvení.

Tabulka 53: Zařízení sociální sféry hypoteticky zřizovaná v bydlišti respondenta

	2012		2002*		tendence
	Průměrná známka	odchylka	Průměrná známka	odchylka	
domov důchodců	1,82	1,098	1,47	0,97	↓
kostel křesťanské církve	2,35	1,363	1,84	1,312	↓
policejní stanice	2,38	1,306	1,74	1,190	↓
volně přístupná klubovna pro mládež	2,68	1,389	-----		
sportovní areál se skateboard. dráhou	2,83	1,395	-----		
jídelna nadnárodního řetězce	2,84	1,307	2,71	1,752	↔
mešita	3,51	1,589	-----		
rockový klub	3,55	1,467	3,96	1,862	↑
centrum pro lidi nemocné AIDS	3,71	1,446	2,53	1,623	↓
kasino s ruletou	3,73	1,476	4,13	1,753	↑
ústav pro duševně nemocné	3,77	1,423	2,78	1,666	↓
výchovný ústav pro mládež	3,96	1,428	3,19	1,699	↓
kontaktní centrum pro ohrožené drogami	4,03	1,411	3,19	1,756	↓
ubytovna pro bezdomovce	4,09	1,306	3,88	1,662	↔
romské kulturní středisko	4,33	1,380	4,27	1,756	↔
věznice	4,53	1,383	-----		

* 12 vybraných měst ČR

Graf 9: Pořadí sociálních institucí dle jejich tolerance v místě bydliště

Z hlediska věku dotazovaných lze říci, že respondenti nejnižší věkové kategorie (15-21 let) mají k zařízením sociální prevence vesměs nejvstřícnější vztah. Výjimku tvoří domov důchodců, kde není třeba zdůrazňovat, že je masivně podporují občané nad 60 let (konkrétně tři čtvrtiny z nich). Ještě mnohem bližší vztah mají mladí respondenti (vcelku pochopitelně) k zařízením "zábavným", jako je kasino, fast food nebo rockový klub. U tohoto zařízení koneckonců panuje největší rozdíl mezi generacemi ze všech předestřených zařízení - otevření podobného klubu by nevadilo (1+2 na škále) více než polovině nejmladších respondentů, 30 % mladých dospělých, 17 % lidí z kategorie 40 – 60 let a pouze 13 % osob nad 60 let (čtvrtině z nich by naopak „silně vadilo“). Nejmladší respondenti rovněž trochu

vstřícněji reagují na kulturní centrum pro Romy, nejstarší zase na léčebnu pro duševně nemocné. Kde žádný rozdíl v postojích naopak nepozorujeme (a to nikoli jen podle věku, ale ani dalších identifikačních proměnných), je ubytovna pro bezdomovce.

Ženy jsou kritičtější především k umístění věznice (vadila by 58 % z nich), muži se staví mírně pozitivněji k jídelně rychlého občerstvení. Výrazný je rozdíl mezi pohlavími u hodnocení kasina (nevadilo by 22 % mužů vs. 18 % žen) a rockového klubu (25 % vs. 21 %) - vztah mužů k zábavním podnikům je rozhodně těsnější, než je tomu u žen. Ty si navíc zřejmě uvědomují rizikovost blízké herny pro rodinný rozpočet. Ostatní zařízení jsou hodnocena bez genderové signifikance.

Pokud se vzdělanostní úrovně respondentů týče, zaznamenáváme podobné vztahy jako u hodnocení jednotlivých preventivních aktivit. Zařízení sociálních služeb jako K-centrum, centrum pro nemocné AIDS, výchovný ústav nebo psychiatrická léčebna atd. nacházejí vesměs vyšší podporu mezi vysokoškoláky. Romské středisko má u vysokoškoláků jen nepatrně vyšší podporu, naopak lidé s VŠ vzděláním nejpozitivněji nahlízejí na policejní stanici nebo kostel. Lidé se vzděláním základním by častěji poblíž domova uvítali rockový klub (39 % z nich). Vstřícnější než lidé s maturitou či výučním listem jsou také k ubytovně pro uprchlíky.

Posledním sociálním faktorem, který hraje při podobných úvahách bezesporu roli, je velikost místa bydliště. Mohlo by se zdát, že nejtolerantnější budou obyvatelé velkoměst oproti „konzervativním vesničanům“. Tato hypotéza však platí jen v některých oblastech, například u centra pro nemocné AIDS, jehož existence by nevadila 24 % respondentů z velkých měst (v ostatních lokalitách jen asi 17-18 %). Naproti tomu jsou občané z měst nad 100 tisíc obyvatel více negativně laděni například vůči rockovým klubům či kasinům (možná proto, že s nimi již mají své zkušenosti), a rovněž romskému kulturnímu středisku. Střední sídla (20 – 100 tisíc obyvatel) jsou signifikantně tolerantnější k hypotetickému zřízení kontaktního centra pro narkomany; naopak by jim více vadil fastfood nadnárodního řetězce. Menší obce se jeví smířlivěji ke zřízení nízkoprahové klubovny, ale také kasina...

Jak bylo předesláno, vzhledem k odlišnému způsobu výběru vzorku je třeba brát srovnání s rokem 2002 s rezervou. Přesto můžeme konstatovat, že vývoj tolerance k sociálním institucím má za posledních deset let poněkud kolísavou úroveň. Vidíme to již u neproblematických subjektů, jako je domov důchodců či policejní stanice, kde se průměrné ohodnocení mírně zhoršilo; největší rozdíl ale pozorujeme u zařízení ze sféry zdravotní – centra pro HIV, kontaktního centra pro drogově závislé a psychiatrické léčebny. Zde se známka snížila o celý jeden stupeň, což ukazuje tendenci vytěsňovat „problematické“ nemoci ze svého okolí. Jistě k tomu přispívají medializované případy útěků z psychiatrických zařízení, odporu občanů vůči centrům pro narkomany a podobně. Podrobně viz tabulka 54.

Tabulka 54: Vadilo by v blízkosti bydliště (kategorie 5+6)

	2012 (%)	2002 (%)
věznice	55,4	-----
romské kulturní středisko	46,8	53,1
kontaktní centrum pro ohrožené drogami	37,7	27,0
ubytovna pro bezdomovce	37,2	40,3
výchovný ústav pro mládež	35,4	25,6
ústav pro duševně nemocné	31,6	18,8
kasino s ruletou	30,9	49,3
centrum pro lidi nemocné AIDS	30,3	15,3
mešita	28,2	-----
rockový klub	26,3	47,3
sportovní areál se skateboardovou dráhou	12,2	-----
jídelsna nadnárodního řetězce	11,6	19,8
volně přístupná klubovna pro mládež	11,0	-----
kostel křesťanské církve	8,0	6,7
policejní stanice	7,4	4,6
domov důchodců	3,2	2,6

Zvýrazněny jsou položky, kde došlo k největší změně ve vnímání

Rozdíly částečně padají na vrub faktu, že do aktuálního vzorku byly zařazeny i menší obce, přičemž mírně vyšší tolerance k sociálním a zdravotním zařízením panuje ve městech nad 100 tisíc obyvatel (platí především pro HIV centrum). Takto velké rozdíly ovšem naznačeným způsobem vysvětlit nelze – psychiatrické nebo drogové centrum se dostalo na nižší „hladinu tolerance“ nežli rockový klub nebo kasino, což v roce 2002 nepřipadalo v úvahu. Právě tyto dva typy „zábavních podniků“ v současném výzkumu (jako jediné) oproti minulosti stouply, což znamená, že jejich sousedství již není vnímáno jako tak rizikové či obtížné.

Kde je markantní zcela zásadní odpor občanů - dnes stejně jako před deseti lety - je věznice (zařazena až v aktuálním výzkumu), azyl pro bezdomovce a romské kulturní středisko. Zde pozorujeme stejný, a priori záporný vztah jako u preventivních programů pro Romy (viz tab. 40 a 41). Ačkoli bylo úmyslně zdůrazněno, že se jedná o kulturní středisko, představa Romů pohybujících se v blízkosti mého domu je nepřijatelná (stupeň 5+6) pro 47 % respondentů. Ve velkých městech takto soudí dokonce 52 % dotázaných; relativně lepší vztah mají v menších městech, z hlediska vzdělání pak lidé s výučním listem.

5. ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

Z výzkumu vyplývá, že za většinu oblastí života přebírají respondenti spíše vlastní odpovědnost a naopak méně se spoléhají na stát.

Nižší podíl těch, kteří se spoléhají pouze na vlastní odpovědnost, je mezi respondenty s nižším vzděláním.

Nejvyšší míra odpovědnosti na straně občana je podle respondentů u následujících oblastí:

- způsob trávení volného času (pro 85 % je odpovědnost na straně občana)
- výchova dětí (pro 80 % je odpovědnost na straně občana)
- ochrana zdraví (pro 73 % je odpovědnost na straně občana)

Jedinou oblastí, kde vyšší podíl respondentů spoléhá na stát, je zajištění dostatku peněz v důchodu (podle 37 % je zajištění na státu, podle 32 % na občanech a zbylých 31 % si myslí, že o zajištění tohoto parametru by se měl starat stát i občan rovným dílem). Odpovědnost ze strany státu respondenti také často očekávají při zajištění bezpečnosti (ochrana proti přepadení a kapsářům).

Co se týká hodnocení jednotlivých státních institucí (policie, státní zastupitelství, soudy a obecní úřady) jsou podle respondentů nejlépe hodnocenými institucemi Policie ČR a obecní úřady, nejhůře naopak respondenti hodnotí práci soudů.

Hodnocení dopravní a pořádkové policie je nejlepší v Královéhradeckém kraji, vyšetřování trestné činnosti hodnotí nejlépe respondenti z Prahy a Plzeňského kraje. Zvýšení počtu policistů je zároveň respondenty vnímáno jako důležitý prvek v prevenci kriminality, především by dle respondentů mělo jít o zvyšování počtu policistů pořádkové policie v ulicích. V rámci hodnocení situace u PČR respondenti nejhůře vnímají její početní stavy (36 % je vnímá jako příliš nízké) a korupci (30 % ji vnímá jako velmi častou).

V oblasti prevence kriminality by ze strany Policie ČR respondenti nejvíce uvítali zvýšenou kontrolu rizikových míst (93 %) a prevenci v silniční dopravě (91 %). Nižší podporu mají naopak různé informační aktivity (besedy, kurzy, získávání informací).

Nejvýraznější negativní vliv na úroveň kriminality má podle respondentů zneužívání drog a alkoholismus, výrazný vliv má také korupce.

Polovina respondentů se také domnívá, že na kriminalitě v ČR se výrazně podílejí určité skupiny lidí - nejčastěji uvádějí romskou menšinu a drogově závislé.

V místě bydliště by respondentům nejvíce vadil vznik věznice, romského kulturního střediska nebo ubytovny pro bezdomovce.

V případě, že by respondenti mohli sami přímo rozhodovat o podpoře preventivních programů pro snížení kriminality, by jednoznačně nejvíce respondentů podpořilo preventivní programy určené pro snižování nezaměstnanosti (68 %). Podpořili by je především respondenti z Ústeckého a Moravskoslezského kraje (tzn. z krajů s vysokou mírou nezaměstnanosti), naopak nižší podporu by takové programy měly v Praze, kde je míra nezaměstnanosti nízká. Dalšími preventivními opatřeními s vysokou podporou respondentů jsou také programy k léčení drogově závislých (44 %), zvýšení počtu policistů na ulicích (39 %) a zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic (38 %).

Mezi preventivní programy, které jsou podle respondentů nejméně důležité, patří osvětové, charitativní akce a vzdělávací programy pro Romy.

V případě, že by se respondenti stali svědky krádeže, by 2/3 z nich zavolaly na tísňovou linku Policie ČR (38 % by se představilo, 29 % by volalo anonymně).

Většina (82 %) by také byla případně ochotna svědčit - 30 % však pouze anonymně.

Nejvíce se respondenti cítí být ohroženi kapesními krádežemi (51 %) – těch se nadprůměrně obávají respondenti z Prahy, a vloupáním do bytu (50 %) – největší obavy signalizují obyvatelé Karlovarského a Ústeckého kraje.

Na dotaz zda se přímo respondent nebo někdo z rodiny stal za posledních 12 měsíců obětí majetkové kriminality, odpovědělo 8 % respondentů kladně - nejčastěji se jednalo o krádež peněženky, mobilu nebo o vykradení auta. Něco přes 1 % respondentů se za posledních 12 měsíců stalo obětí násilné kriminality (nejčastěji to byla rvačka nebo napadení). Oba typy kriminality častěji postihují mládež do 21 let. V případě výše uvedených kriminálních činů pak 6 z 10 obětí ohlásilo tento kriminální čin orgánům Policie ČR. Po ohlášení kriminálního činu byla 1/2 respondentů spokojena s tím, jak Policie ČR případ řešila.

Podle vlastních slov většiny respondentů je zabezpečení jejich majetku pouze průměrné (67 % deklaruje, že je jejich majetek zabezpečen průměrně, 22 % respondentů si myslí, že má majetek zabezpečen dobře a 11 % si naopak myslí, že podprůměrně). Míra zabezpečení roste se vzděláním respondenta. Čtvrtina respondentů provedla v posledních dvou letech nějaká bezpečnostní opatření k ochraně majetku. Jde především o běžné preventivní strategie - důsledně zamykají vchod, nevpouští neznámé lidi do bytu. Auto mají zabezpečeno nejčastěji autoalarmem/imobilizérem, počítač pouze běžným antivirem.

Znalost preventivních programů pro snížení kriminality, které jsou každoročně v ČR realizovány, je nízká - pouze 9 % respondentů zná nějakou preventivní akci v jejich okolí (respondenti si nejčastěji vzpomněli na kurzy sebeobran, přednášky, akce pro školy a besedy s občany).

V rámci personálních opatření uvnitř PČR má u respondentů nejvyšší podporu opatření na zvýšení počtu policistů pořádkové policie v ulicích (67 %), častěji by také uvítali více policistů u násilné kriminality (57 %).

Využívání dobrovolníků z řad občanů policií respondenti nepovažují za příliš vhodné - tento návrh podporuje 37 % vzorku - především pro zajištění bezpečnosti v okolí školních budov.

Resumé

Publikaci „Stát a občan v prevenci kriminality“ sepsali na základě výzkumu veřejného mínění pracovníci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci Jakub Holas a Kazimír Večerka. Výzkumné šetření proběhlo v listopadu roku 2012. Bylo realizováno z podnětu Republikového výboru pro prevenci kriminality Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, který připravil jednak koncepci šetření (včetně výzkumného instrumentu), jednak provedl vyhodnocení zjištěných dat. Terénní výzkum realizovala na celém území České republiky na vzorku 3 080 respondentů agentura IBRS.

Cílovou populací byla obecná populace ČR starší 15 let věku. Při výběru vzorku byl použit kvótní výběr s ohledem na věk, pohlaví, vzdělání a velikosti místa bydliště, a to tak, aby získaná data byla reprezentativní pro celou ČR i pro jednotlivé kraje. Bylo provedeno 220 rozhovorů v každém ze 14 krajů České republiky, a to na základě kvótního rozpisu.

Výzkum zejména usiloval o to, aby poskytl institucím zastoupeným v Republikovém výboru pro prevenci kriminality určitou aktuální informační bázi, která jim umožní lépe zacílit preventivní strategie v příštím období.

Výzkum zahrnoval řadu okruhů, které se úzce váží k oblasti trestní politiky, zejména však k oblasti prevence kriminality. V první části studie bylo pojednáno o otázkách vztahu občanů k vybraným státním orgánům, které působí v oblasti zajišťování bezpečnosti občanů. Od otázky na stupeň očekávání pomoci od státu při řešení individuálních problémů se v této části přešlo k otázkám hodnocení činnosti státních orgánů. Zvláštní pozornost pak byla zaměřena na činnost Policie ČR.

Spokojenost s policejní prací byla posuzována z mnoha aspektů. Předně byly mapovány názory respondentů na policisty, a to v šíři od názorů na jejich počty, zaměření, vybavení, povahové a komunikační vlastnosti až k jejich materiálnímu ohodnocení. Dotazy se dotkly i otázek, do jaké míry by se měli policisté zabývat preventivní prací a do jaké míry je vhodné naopak do profesionální policejní práce zařazovat laický prvek dobrovolníků. Respondentům byly předloženy i otázky, které usilovaly o zjištění, které činnosti policejního sboru by měly být výrazně posíleny.

Stranou nezůstaly ani dotazy, které mapovaly důvěru dotázaných v orgány policie na základě jejich ochoty aktivně se podílet na kontrole zločinnosti. Zde se otázky zaměřily na to, jak by se respondenti pravděpodobně chovali, kdyby byli svědky nějaké trestné činnosti – zda a jak by spolupracovali s orgány ochrany práva, zda by trestnou činnost ohlásili a poskytli by následně svědeckou výpověď.

V souvislosti s touto problematikou byly v druhé části dotazování položeny i otázky směřující k zjištění, jaké zkušenosti mají respondenti s trestnou činností, resp. zda se stali v nedávné minulosti jednoho roku obětí majetkové či násilné kriminality. Takto založené viktimologické dotazy směřující do minulosti byly doplněny i dotazy na míru obav respondentů z toho, že by se mohli stát v blízké budoucnosti obětí násilné či majetkové kriminality. Otázky směřovaly k posouzení, zda a do jaké míry považují respondenti Českou republiku za bezpečnou zemi.

Dále se publikace zaměřila na problematiku kriminality a její prevence. Celý výklad je uvozen pojednáním o citlivosti vnímání příčin kriminality ze strany respondentů, resp. toho, jak respondenti posuzovali 25 teoreticky myslitelných příčin, které by mohly stát u zrodu dlouhodobějšího vývoje asociality či antisociality jedinců. Dále si publikace všímá i tendence respondentů spojovat výskyt kriminality s určitými skupinami občanů.

Samostatná pozornost byla věnována otázkám prevence, a to opět z různých pohledů. Respondenti se vyjadřovali jednak k významu různorodých preventivních programů, které jsou uskutečňovány ve veřejném prostoru, jakož i k preventivním akcím, které uskutečnili na ochranu svého zdraví a majetku. Bez zajímavosti nejsou ani výsledky zkoumání, které vypovídají o stupni sociální distance mezi respondenty a některými zařízeními veřejného zájmu (romské kulturní středisko, policejní stanice, dům pro seniory, místo léčby drogově závislých apod.)

Uvedme některá základní zjištění výzkumu. Ukázalo se, že respondenti přebírají - zejména při srovnání se zjištěními z roku 2005 - podstatně větší odpovědnost za většinu záležitostí, které se jich dotýkají. Za privátní sféru považují zejména oblasti spojené se způsobem prožívání volného času a výchovy dětí v rodinách, dále pak odpovědnost při ochraně vlastního zdraví, naopak relativně nejsilnější požadavek na ingerenci státu se objevuje v oblasti zajištění odpovídajícího důchodu ve stáří. Větší odpovědnost ze strany státu respondenti také očekávají při zajišťování vlastní bezpečnosti.

Při hodnocení činnosti vybraných orgánů a organizací je respondenty nejlépe hodnocena dopravní policie a dále pak policie zajišťující pořádek, naopak výrazně kriticky se dotázaní vyslovují k činnosti soudů. Výzkumné šetření dokládá, že se v mnohých oblastech zlepšuje pozitivní vnímání policie ČR. Největší posuny byly zaznamenány v oblasti zlepšené komunikace policistů s občany. Respondenti také častěji než dříve připouštějí, že jsou policisté finančně nedoceněni. Z hlediska preventivních aktivit očekávají respondenti od PČR zejména to, aby se věnovali zvýšené kontrole rizikových míst a zajišťovali preventivní dohled v oblasti silniční dopravy. Občané se domnívají, že by činnost policie měla být nejvíce podporována v oblasti zajišťování pořádkové činnosti v ulicích měst a v terénu, při čelení vzniku a odhalování násilné a majetkové kriminality. Zároveň se ukazuje, že převážná část respondentů si ani zhruba po čtvrt století od sametové revoluce nepřeje, aby byl k běžné

policejní práci přibrán laický prvek dobrovolníků. Určitou menší pomoc respondenti připouštějí pouze při zajišťování bezpečnosti dětí v okolí škol.

Respondenti jako případní svědci majetkové trestné činnosti by byli ve dvou pětinach případů ochotni neanonymně oznámit orgánům policie tuto trestnou činnost, nicméně zhruba třetina dotázaných by tak učinila pouze anonymně. Podobně by nabídl spontánně svědectví pouze každý desátý dotázaný, naopak téměř pětina respondentů by nebyla v žádném případě ochotna podat svědectví. Obecně jsou respondenti ochotni podat svědectví orgánům činným v trestním řízení o krádeži, které by byli svědky, většinou však pouze tehdy, když budou k takovému aktu vyzváni.

Příčiny kriminality spatřují respondenti zejména v intoxikaci alkoholovými a nealkoholovými drogami. Kriminální jednání je – zřejmě pod vlivem současné frekvence diskuse o tomto jevu ve veřejném prostoru – spojováno též s korupcí v institucích a ve špatném příkladu politiků. Dále dotázaní spojují též kriminální jednání s jevy, které se úzce váží k problematice chudoby a vyloučení ze společnosti (bezdomovectví, nezaměstnanost, ghettoizace). Naopak rozvodovost, která je v současnosti značným společenským problémem, respondenti s příčinami kriminality spojují pouze málo. Podobně se ze vzrůstu kriminality neobviňuje školský systém s jeho výchovnými metodami a personálním složením pedagogického sboru (zanedbatelný vliv feminizace školství), příčiny se nespátřují ani v sekularizaci společnosti, ani ve vlivu konzumního životního stylu podporovaného agresivní reklamou. Za zamyšlení stojí, proč respondenti velmi málo spojují asociální jednání s neúctou občanů k právním normám. Při porovnání výsledků názorů na příčiny vzniku kriminality v roce 2005 a v současnosti zjišťujeme, že u respondentů současnosti dochází k trvalé akcentaci faktoru chudoby a zásadnějšímu podceňování ukazování násilí v médiích jako zdroje nápodoby, či integrální součástí života lidí.

Respondenti se též vyjadřovali k tomu, které preventivní programy považují za vhodné k dalšímu rozvoji. Za nejpřínosnější preventivní programy jsou považovány ty, které jsou zaměřeny na problematiku nezaměstnanosti a zvládání drogových závislostí. Od posledního průzkumu v roce 2005 prestiž právě těchto programů velmi vzrostla. Trvalé podpoře se těší programy, které zajišťují větší fyzickou přítomnost policistů v ulicích a též takové, které mohou znásobovat bezpečnost na ulicích (osvětlení, kamerové systémy). Bez podpory nejsou ani programy, které se zaměřují na mládež na „šikmé ploše“. Nejméně oceňované jsou naopak preventivní akce, které jsou zaměřeny na osvětovou práci (tisk letáků a preventivně zaměřených informačních brožur), nedostatečnou důvěru vyvolávají preventivní aktivity církví a akce, které směřují ke kulturnímu a vzdělávacímu rozvoji romské minority, jakož i teoretické zkoumání příčin a podmínek kriminality jako zdroje cílených preventivních zásahů. Obecně lze konstatovat, že pravý význam a cíle preventivní práce nejsou občany ještě dostatečně pochopeny a doceněny, jsou nejednou pod vlivem negativních stereotypů a nejednou v sobě zahrnují více či méně skrytý represivní akcent.

Současná situace v zabezpečení domácnosti před kriminalitou je respondenty hodnocena nejčastěji jako „průměrná“, tj. nejfrekventovanější odpovědi se týkají takových opatření, která odpovídají nezbytné míře opatrnosti (respondenti ve většině případů zamykají vchody do domů, nepouštějí do domu či bytu neznámé lidi, znají číslo krizové policejní linky apod.). Při porovnání s informacemi o této problematice z výzkumného šetření v roce 2005 obecně zjišťujeme, že technické zabezpečení domácností stouplo u značné části občanů v oblíbenosti (zejména u vzdělanější části populace). Na druhé straně se zdá, že aktivní navyšování preventivních prostředků obecně stagnuje. Je možno vyslovit do jisté míry optimistickou hypotézu, že bdělost občanů poklesla i v souvislosti s představou, že se závažnější nebezpečí nevyskytují v okolí jejich bydlišť. Jinak řečeno, na základě dat tohoto výzkumu se můžeme domnívat, že dochází k uklidnění tzv. morální paniky ve společnosti, která se vytvořila po změnách v devadesátých letech.

Summary

HOLAS, JAKUB – VEČERKA, KAZIMÍR: GOVERNMENT AND CITIZENS IN THE PROCESS OF PREVENTING CRIMINALITY

The “Government and Citizens in the Process of Preventing Criminality” publication has been prepared based on a survey of public opinions by the employees of the Institute of Criminology and Social Prevention Jakub Holas and Kazimír Večerka. The survey took place in November 2012. It was initiated by the National Committee for Preventing Criminality. The survey was conducted by the Institute of Criminology and Social Prevention, which prepared the survey concept (including the research instrument) and assessed the collected data as well. The actual survey was implemented by the IBRS agency on a sample of 3,080 respondents throughout the entire Czech Republic.

The target population was the general population of the Czech Republic, 15 years and older. When selecting the sample, the quota selection method was used, taking into account the age, gender, education and population of the given community in a way that the acquired data are representative for the entire Czech Republic as well as individual regions. Based on a quota schedule, a total of 220 interviews in each region of the Czech Republic were conducted.

The research has especially strived to provide a certain current information base for the institutions represented in the National Committee for Preventing Criminality. This base should improve their preventive strategies for the next period.

The research included several topics, closely related to the area of criminal policies and especially in the area of criminality prevention. The first part of the study considers relations between citizens and the state authorities, which are involved in the process of securing safety of the citizens. This part thus elaborates on the degree of expectation of assistance from the government for addressing individual problems and on the questions related to the evaluation of the activities of the state authorities. A special attention was paid to the activities of the Police of the Czech Republic.

Satisfaction with the work of the police was assessed from many perspectives. Primarily, opinions of the respondents with regard to the policemen, in relation to their numbers, focus, equipment, character and communication qualities as well as their wages, were mapped. The survey also touched other questions, such as: To which extent should policemen be involved in preventive activities and, on the other hand, to which extent it is suitable to include laymen in the professional police work? Respondents were also asked

questions, objective of which was to determine activities of the police force that should be significantly strengthened.

Moreover, the respondents were also asked questions that mapped their trust in individual police bodies based on their willingness to actively participate in the criminality overseeing process. These questions focused on the issue of how the respondents would most likely react if they witness criminal activity – if and how they would cooperate with the law enforcement agencies, if they would report such criminal activity and if they would be willing to consequently testify as witnesses.

In relation to this topic, the second part of the questioning process included questions that were supposed to determine what kind of experience the respondents have with criminal activities, i.e. if they have been victims of a property offence or violent crime within the last year. These victim-focused questions, dealing with the past, were complemented by inquiries related to the degree of the respondents' concerns that they could become victims of a property offence or violent crime in a near future. The questions aspired to assess if, and to what extent, the respondents consider the Czech Republic to be a safe country.

Furthermore, the publication focused on the issue of criminality and its prevention. The entire presentation is introduced by a reflection on the sensibility of the perception of the causes of criminality by the respondents, respectively on the way the respondents assessed 25 theoretical causes, which could result in a long-term development of asocial or antisocial behavior of individuals. The publication also addresses the tendency of the respondents to relate criminal activities to certain groups of citizens.

A separate part of the study addresses prevention questions, once again, from various perspectives. The respondents expressed their opinions about the importance of various preventive programs, which are applied in the public sphere, as well as preventive measures, which they have applied in order to protect their lives and assets. The results of the research, which testify about the degree of the social distance between the correspondents and some public interest facilities (Romani cultural center, police station, home for seniors, drug rehabilitation center, etc.), are also very interesting.

Let us state some of the main findings of the research. It was demonstrated that the respondents are accepting a significantly greater responsibility for most matters that affect them (this is especially true when compared with the findings from 2005). The respondents consider topics related to the way of how they spend their leisure time and how families raise their kids, and topics about the responsibility to protect one's own health to be parts of the private sphere. On the other hand, the correspondents believe that the government shall be especially involved when it comes to securing adequate retirement conditions for

retired people. The respondents also expect a greater responsibility of the government when securing actual safety.

When assessing the selected authorities and organizations, the respondents consider the traffic police to be the best, followed by police units that secure order. On the other hand, the respondents were deeply critical when asked about the work of courts. The research survey demonstrated that a positive perception of the Police of the Czech Republic has been growing in many areas. The biggest shifts were recorded in the area of an improved communication between the policemen and the citizens. The respondents also admit, more often than before, that the wages of the policemen are insufficient. From the perspective of preventive activities, the respondents expect that the Police of the Czech Republic should devote more time to inspecting hazardous locations and securing preventive supervision in the area of road traffic. People believe that Police activities should be most supported in the area of securing public order on the streets as well as in the field, as well as when dealing and determining violent criminality and property offences. At the same time, it is clear that, about a quarter century after the velvet revolution, a majority of the respondents do not approve assistance of laymen for regular police work. The respondents are willing to accept a certain smaller help of laymen for securing safety of children around schools.

When it comes to the possibility of being a witness to a property offence, two fifths of the respondents would be willing to notify the police bodies about such an offence under their own name. However, about one third of the respondents would do so only anonymously. Similarly, only every tenth respondent would be willing to offer his/her testimony spontaneously while almost one fifth of them would not be willing to do so under any circumstances. Generally speaking, the respondents are willing to testify in criminal proceedings related to a theft, which they would witness. Nevertheless, they would be willing to testify in this case only if requested to do so.

The respondents believe that criminal acts are especially caused under the influence of alcohol or illegal drugs. According to them, criminal activities are – probably as a result of the current frequency of discussions about this phenomenon in the public sphere – also related to institutional corruption and negative examples of politicians. Furthermore, the respondents also connect criminal activities with the phenomena that are closely related to poverty and to being excluded from the society (homelessness, unemployment, established ghettos). On the other hand, the respondents connect the divorce rate, which currently represents a significant social problem, with the criminality causes only rarely. Similarly, they do not see any correlation between the increase of criminality and the education system with its educational methods and personnel composition of the teaching staff (negligible impact of the school system feminization), secularization of the society or the consumer life style supported by aggressive marketing. It would be worth it to contemplate why the respondents connect antisocial behavior with disrespect to legal standards only rarely. When

comparing the results of the survey for determining causes of criminal behavior in 2005 and now, we can see that the current respondents permanently emphasize the poverty factor and significantly underestimate the violence showed in the media, which can represent a negative behavioral model as an integral part of people's lives.

The respondents were also answering the question, which preventive programs they consider suitable for further development. The most beneficial preventive programs for the respondents are programs that focus on the issues of unemployment and management of drug addictions. Since the last survey in 2005, the prestige of the above stated programs has increased. Programs that secure more policemen on the streets and that can improve safety on the streets (lighting, camera systems) enjoy continuous support of the respondents. Programs that focus on problematic youth enjoy a certain support as well. On the other hand, the least supported programs include preventive measures that focus on educational activities (printing flyers and preventively oriented information booklets), preventive activities of various churches, activities that lead to cultural and educational development of the Romani minority as well as theoretical research of criminality causes and conditions as the sources of targeted preventive interventions. Generally speaking, we can say that people do not sufficiently understand and value the real importance and objectives of individual prevention measures, are often under the influence of negative stereotypes and often emphasize, more or less hidden, repressive accent.

Most respondents believe that the current situation when it comes to households security against criminality is "average", i.e. the most common answers are related to such measures, which correspond to the necessary degree of caution (most respondents lock their building entry doors, do not let unknown people into their buildings or apartments, know the emergency police phone number, etc.). When comparing the information about this topic with the research survey in 2005, we can generally see that popularity of the technical security measures of households has grown for a significant part of the people (especially for the more educated part of the population). On the other hand, it seems that the actual active accumulation of preventive aids generally stagnates. We can state, to a certain extent, an optimistic hypothesis that alertness of the citizens has decreased also in relation to the perception that there are no serious dangers in the area where they live. In other words, based on the data from this survey, we can assume that the so-called moral panic, incurred in the society after the changes in the 1990's, has receded.

Translated by: Presto

Seznam literatury

- Coester, M., Marks, E. (eds.) (2008). *International Perspectives of Crime Prevention*. Mönchengladbach: Forum Verlag Godes.
- Gill, M., Spriggs, A. (2007). *Vyhodnocení účinku kamerových systémů*. Praha: IKSP.
- Holas, J., Večerka, K. (2003). *Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst*. Praha: IKSP.
- Holas, J. (2013). *Politický radikalismus a mládež*. Praha: IKSP.
- Lee, M., Farrall, S. (2009). *Fear of Crime*. Abingdon: Routledge.
- Marešová, A. a kol. (2012). *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. Praha: IKSP.
- Martinková, M. (2007). *Zkušenosti obyvatel ČR s některými delikty*. Praha: IKSP.
- Musil, S. (1995). *Skutečná a latentní kriminalita jako problém matematického modelování*. Praha: IKSP.
- Novotný, O., Zapletal, J. a kol. (2001). *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Podaná, Z. (2011). *Postoje občanů ČR k policii a soudům*. In *Sborník příspěvků z konference Sekce sociální patologie (164 – 171)*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost.
- Smutek, M. (2005). *Evaluaace sociálních programů*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Tomášek, J. (2012). *Roste punitivita českých občanů? Trestněprávní revue (9)*.
- Večerka, K., Holas, J. (2003). *Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst*. Praha: IKSP.
- Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Přesličková, H., Blatníková, Š. (2007). *Občané o kriminalitě a prevenci*. Praha: IKSP.
- Zapletal, J. (2000). *Prevence kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR.

Příloha: Dotazník použitý ve výzkumu

Vnímání nežádoucích společenských jevů a ohrožení kriminalitou

1. Člověk se ve svém životě musí postarat o mnoho věcí, které se ho úzce dotýkají. Žije však též ve společnosti a tak může mnohdy počítat i s určitou pomocí od státu. Domníváte se, že odpovědnost za následující oblasti Vašeho života spočívá spíše na Vás nebo na státu?

	Odpovědnost:	JENOM NA MNĚ	SPÍŠE NA MNĚ NEŽ NA STÁTU	ROVNÝM DÍLEM NA MNĚ I STÁTU	SPÍŠE NA STÁTU NEŽ NA MNĚ	JENOM NA STÁTU
a)	za ochranu mého bytu spočívá	1	2	3	4	5
b)	za ochranu mého auta spočívá	1	2	3	4	5
c)	za to, abych měl v důchodu dost peněz spočívá	1	2	3	4	5
d)	za to, abych měl zaměstnání spočívá	1	2	3	4	5
e)	za ochranu mého zdraví spočívá	1	2	3	4	5
f)	za výchovu mých dětí spočívá	1	2	3	4	5
g)	za způsob prožívání volného času spočívá	1	2	3	4	5
h)	za mé vzdělání spočívá	1	2	3	4	5
i)	za to, abych nebyl přepaden	1	2	3	4	5
j)	za to, abych se nestal obětí dopravní nehody	1	2	3	4	5
k)	za ochranu proti kapsářům na ulici	1	2	3	4	5
l)	za to, abych nebyl podveden při nákupu zboží nebo sjednání úvěru	1	2	3	4	5

2. Oznamkujte prosím, tak jako se známkuje ve škole, kvalitu činnosti následujících institucí, které působí v místě, kde žijete:

	INSTITUCE:	ZNÁMKA JAKO VE ŠKOLE					
		1	2	3	4	5	
a)	Policie ČR – dopravní policie	1	2	3	4	5	
b)	Policie ČR – pořádková policie	1	2	3	4	5	
c)	Policie ČR – vyšetřování trestné činnosti	1	2	3	4	5	
d)	Městská policie	1	2	3	4	5	NENÍ
e)	Státní zastupitelství	1	2	3	4	5	
f)	Soudy	1	2	3	4	5	
g)	Obecní úřad (radnice)	1	2	3	4	5	

3. Jak se zachováte, stanete-li se svědkem krádeže, která se vás bezprostředně netýká? (možno označit více možností)

nebudu si toho všimát	
zavolám linku městské policie 156	
zavolám anonymně tísňovou linku Policie ČR 158	
zavolám tísňovou linku Policie ČR 158 a představím se	
zloděje vyfotografuji pro pozdější svědectví	
budu se snažit na zloděje křikem upozornit okolí	
podle okolností se pokusím pachatele zadržet	
jiné:	

4. Jak se zachováte při vyšetřování tohoto případu?

nejsem ochoten svědčit	
v případě, že k tomu budu vyzván, jsem ochoten anonymně svědčit	
v případě, že k tomu budu vyzván, jsem ochoten svědčit	
sám nabídnu policii svědectví	
jiné:	

5. Jaký je Váš názor na situaci u Policie ČR? Domníváte se, že ...

a)	početní stavy policistů jsou	příliš vysoké	odpovídající	příliš nízké
b)	zákon chrání policisty při výkonu služby	příliš moc	přiměřeně	příliš málo
c)	pravomoci policie jsou	příliš velké	odpovídající	příliš malé
d)	výzbroj a výstroj policistů jsou	dobré	odpovídající	špatné
e)	povahové vlastnosti policistů jsou	dobré	průměrné	špatné
f)	statečnost policistů při zásazích je	velká	průměrná	malá
g)	snaha policistů aktivně čelit zločinu je	velká	průměrná	malá
h)	finanční ohodnocení práce policistů je	nadhodnocené	odpovídající	podhodnocené
i)	sociální zabezpečení policistů je	příliš velké	odpovídající	příliš malé
j)	korupce u policie je	velmi častá	občasná	výjimečná
k)	úroveň komunikace policistů s občany	velmi dobrá	střední	špatná

6. Policie České republiky má na starosti především potírání kriminality a podobných jevů. Myslíte si, že by měla být aktivní také v oblasti prevence (předcházení) kriminality a podobných jevů?

	Ano, určitě	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne
Prevence v silniční dopravě				
Průběžné získávání informací od občanů při hlídkové činnosti				
Zvýšená kontrola rizikových míst				
Informování občanů o kriminalitě na besedách a přednáškách				
Spolupráce se sociálními službami				
Organizování kurzů ochrany před kriminalitou				
jiné:				

7. Jak velký negativní vliv na současnou úroveň kriminality má u nás, podle Vašeho názoru:

		MÁ NEGATIVNÍ VLIV					
		ŽÁDNÝ	VELMI MALÝ				VELMI VELKÝ
a)	lhostejnost ve společnosti	0	1	2	3	4	5
b)	malá kontrola chování lidí, každý	0	1	2	3	4	5
c)	nezaměstnanost	0	1	2	3	4	5
d)	ukazování násilí v médiích	0	1	2	3	4	5
e)	uvolněná výchova v rodině	0	1	2	3	4	5
f)	alkoholismus	0	1	2	3	4	5
g)	chudoba	0	1	2	3	4	5
h)	zneužívání drog	0	1	2	3	4	5
i)	bezdomovectví	0	1	2	3	4	5
j)	velký počet žen ve školství	0	1	2	3	4	5
k)	příliv cizinců	0	1	2	3	4	5
l)	vznik ghett	0	1	2	3	4	5
m)	způsob výchovy ve školách	0	1	2	3	4	5
n)	výkon trestního soudnictví	0	1	2	3	4	5
o)	systém sociálních dávek	0	1	2	3	4	5
p)	špatný příklad politiků	0	1	2	3	4	5
q)	prostituce	0	1	2	3	4	5
r)	agresivní reklama	0	1	2	3	4	5
s)	neúcta k právním normám	0	1	2	3	4	5
t)	konzumní životní styl	0	1	2	3	4	5
u)	korupce v justici	0	1	2	3	4	5
v)	korupce úředníků	0	1	2	3	4	5
w)	korupce v policii	0	1	2	3	4	5
x)	bezvěrectví	0	1	2	3	4	5
y)	rozvodovost	0	1	2	3	4	5

8. Domníváte se, že na kriminalitě v ČR se výrazně podílejí určité skupiny lidí? ANO NE

Pokud si myslíte, že ano, pokuste se je pojmenovat:

a).....

b).....

c).....

9. Vadilo by vám, kdyby ve vzdálenosti 5 minut chůze od Vašeho bydliště měl vzniknout:

domov důchodců	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
kontaktní centrum pro ohrožené drogami	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
policejní stanice	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
ubytovna pro bezdomovce	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
sportovní areál se skateboardovou dráhou	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
kasino s ruletou	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
věznice	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
kostel křesťanské církve	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
centrum pro lidi nemocné AIDS	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
výchovný ústav pro mládež	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
romské kulturní středisko	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
ústav pro duševně nemocné	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
jídelsna nadnárodního řetězce	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
rockový klub	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
mešita	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6
volně přístupná klubovna pro mládež	<i>vůbec nevadilo</i> 1	2	3	4	5	<i>silně vadilo</i> 6

10. Představte si, že jste předsedkyní (předsedou) vlády a máte rozhodnout, které preventivní programy omezování kriminality máte zvláště podpořit, aby využití prostředků bylo efektivní. Vyberte z následujícího seznamu pět nejdůležitějších

1) podpořit programy pro snižování nezaměstnanosti
2) podpořit rozvoj specializovaných klubů pro mládež na „šikmé ploše“
3) podpořit programy vedoucí k úspěšnému léčení drogových závislostí
4) podpořit programy zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic
5) podpořit programy lepšího osvětlování ulic
6) podpořit úsilí těch občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit svůj majetek
7) podpořit na školách přednáškovou činnost o nebezpečných jevech
8) podpořit zvýšení množství policistů na ulicích
9) podpořit programy proti šikaně na internetu (tzv. kyberšikana)
10) podpořit stavby sportovišť a pouličních sportovních plácků
11) podpořit poradenskou činnost a linky důvěry
12) podpořit programy plošného vyhledání a pomoci dětem s výchovnými problémy
13) podpořit zlepšení technického vybavení policie
14) podpořit právní a etickou výchovu ve školách
15) podpořit charitativní aktivity církví
16) podpořit vzdělávací programy pro Romy
17) podpořit vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality
18) podpořit aktivity dětských a mládežnických organizací
19) podpořit otevírání azylových domů pro občany v tísní
20) podpořit programy zaměřené na výchovu mladých lidí k partnerství a rodičovství
21) podpořit systém důraznějšího postihu rodičů za nevládnutí výchovy svých dětí
22) podpořit osvětu o obraně proti kriminalitě tiskem letáků, informačních brožur apod.
23) podpořit vytváření občanských hlídek, tzv. domobrany v místě bydliště, zvýšit dohled
24) zabezpečit více profesionálních i dobrovolných pracovníků pro práci s mládeží
25) rozšířit množství a kapacitu věznic, aby bylo možno uvěznit více pachatelů
26) jiné:

11. Řekněte nám prosím, které programy z výše uvedeného seznamu považujete za nejméně důležité. Zvolte nejvýše tři položky!

12. Někteří lidé se obávají, že by se mohli stát obětí nějakého kriminálního činu. Do jaké míry se Vy osobně cítíte být ohrožen následujícími kriminálními činy?

		TÍMTO DRUHEM KRIMINALITY SE OSOBNĚ CÍTÍM OHROŽEN					
a)	kapesní krádeže	1	2	3	4	5	6
b)	vydírání	1	2	3	4	5	6
c)	krádež auta	1	2	3	4	5	6
d)	pomluva	1	2	3	4	5	6
e)	vandalismus	1	2	3	4	5	6
f)	vloupání do bytu	1	2	3	4	5	6
g)	ublížení na zdraví	1	2	3	4	5	6
h)	loupežné přepadení	1	2	3	4	5	6
i)	vražda	1	2	3	4	5	6
j)	podvod	1	2	3	4	5	6
k)	organizovaný zločin	1	2	3	4	5	6
l)	teroristický útok	1	2	3	4	5	6
m)	znásilnění (svého nebo člena domácnosti)	1	2	3	4	5	6

13. Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí nějaké majetkové kriminality? Ukradl vám někdo něco nebo vám byla způsobena škoda na majetku, na jehož pořízení jste se finančně podílel nebo na kterém máte majetkový podíl (např. odcizený mobil Vašeho dítěte)?

ANO NE

Pokud ANO, o co se jednalo?

.....

14. Nakolik je podle Vás pravděpodobné, že byste se v následujících 12 měsících mohl stát obětí majetkové kriminality?

TO, ŽE SE STANU OBĚTÍ MAJETKOVÉ KRIMINALITY JE:					
ZCELA VYLOUČENÉ			TÉMĚŘ JISTÉ		
1	2	3	4	5	6

15. Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí násilné kriminality, např. napadl Vás někdo fyzicky, byl jste zraněn?

ANO NE

Pokud ANO, o co se jednalo?

.....

16. Nakolik je podle Vás pravděpodobné, že byste se v následujících 12 měsících mohl stát obětí násilné kriminality?

TO, ŽE SE STANU OBĚTÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY, JE:					
ZCELA VYLOUČENÉ			TÉMĚŘ JISTÉ		
1	2	3	4	5	6

POKUD JSTE V NĚKTERÉ Z VIKTIMIZAČNÍCH OTÁZEK ODPOVĚDĚL ANO:

17. Řekl jste, že jste se stal v průběhu posledních 12 měsíců obětí majetkové či násilné kriminality. Ohlásil jste to orgánům policie?

ANO NE

PŘÍPADNĚ JINÁ ODPOVĚĎ:

POKUD OZNÁMIL:

18. Byl jste spokojen se způsobem řešení vaší záležitosti Policí ČR?

1	zcela spokojen
2	spíše spokojen
3	spíše nespokojen
4	zcela nespokojen

PŘÍPADNĚ JINÁ ODPOVĚĎ:

Co při Vašem hodnocení činnosti policie sehrálo hlavní roli?

.....

POKUD NEOZNÁMIL:

19. Proč jste to nehlásil orgánům policie? Můžete uvést více důvodů.

a)	protože pachatel byl okamžitě zadržen
b)	protože nevěříte, že by to policie vyřešila
c)	protože celá věc, poranění či škoda, nebyla tak závažná
d)	protože Vám to nestálo za tu námahu s tím spojenou
e)	protože jste událost vyřešil(a) sám (sama)
f)	protože jste měl(a) moc práce a bylo Vám líto času
g)	protože jste se styděl (a)
h)	protože jste se obával(a) pomsty pachatele
i)	protože jste trestnou činnost odhalil až za dlouhou dobu
j)	protože máte špatné zkušenosti s obdobnými případy v minulosti
k)	nemohl jste škodu uplatnit u pojišťovny (nebyl jste pojištěn)
l)	radil jste se o nastalé situaci u jiné organizace – jaké: <i>VYPIŠTE</i>
m)	Měl jste jiný důvod - jaký: <i>VYPIŠTE</i>

20. Zabezpečení majetku Vaší domácnosti je dle vašeho názoru v současné době na:

velmi dobré úrovni		průměrné úrovni		velmi špatné úrovni
1	2	3	4	5

21. Uskutečnili jste ve Vaší domácnosti v posledních dvou letech nějaká nová bezpečnostní opatření k ochraně svého majetku?

ANO NE

22. Máte v současné době k obraně sebe či členů své domácnosti nebo k ochraně vašeho majetku následující prostředky či opatření?

1.	střelnou zbraň	1	2	
2.	jiný obranný prostředek, např. obranný sprej, paralyzér, boxer	1	2	
3.	monitorujete okolí svého bytu nebo domu bezpečnostní kamerou	1	2	
4.	máte nainstalované poplašné zařízení	1	2	
5.	máte hlídacího psa	1	2	
6.	máte bezpečnostní vstupní dveře	1	2	
7.	máte na oknech mříže či jiné mechanické zabezpečení	1	2	
8.	chodíte si ve večerních hodinách naproti	1	2	
9.	ve večerních hodinách nevyházíte z bytu	1	2	
10.	vyhýbáte se nebezpečným místům v místě bydliště	1	2	
11.	navštěvujete, příp. navštěvovali jste kursy sebeobrany	1	2	
12.	máte najatou bezpečnostní agenturu	1	2	
13.	nevypouštíte neznámé lidi do bytu, resp.do domu	1	2	
14.	informujete se navzájem o místě pobytu mimo domov	1	2	
15.	důsledně uzamykáte vchod do domu nebo máte elektronický kód	1	2	
16.	vyhýbáte se hloučkům podezřelých osob	1	2	
17.	máte autoalarm, imobilizér, deffend lock	1	2	Nemá auto
18.	používáte v autě mechanický zámek na volant	1	2	Nemá auto
19.	máte garáž	1	2	Nemá auto
20.	máte na oknech auta vyryto bezpečnostní číslo	1	2	Nemá auto
21.	máte vyfotografovány cennosti pro případ odcizení, identifikace	1	2	
22.	večer či v noci více užíváte auto nebo taxi	1	2	
23.	se sousedy si vzájemně dohlížíte na byt	1	2	
24.	máte pojištění proti úrazu	1	2	
25.	máte pojištění proti majetkové škodě	1	2	
26.	máte trezor	1	2	
27.	víte kde je nejbližší stanice policie	1	2	
28.	znáte bezpečně telefonní čísla krizové linky Policie ČR	1	2	
29.	z důvodu bezpečnosti platíte raději bezhotovostně	1	2	
30.	máte svůj počítač zabezpečen běžným antivirovým programem	1	2	Nemá počítač
31.	máte svůj počítač zabezpečen nadstandardním způsobem	1	2	Nemá počítač
32.	učinili jste ještě jiná opatření, jaká? VYPIŠTE	1	2	

23. V České republice je každoročně realizována celá řada programů, akcí a opatření prevence kriminality a sociálně negativních jevů. Víte o nějaké takové preventivní akci ve Vašem okolí:

ANO NE

24. **POKUD ANO**, o jaké akce, programy či opatření se jednalo? Byli bychom Vám vděční za podrobnější informaci:

a)
b)
c)

25. Představte si, že jste policejním prezidentem a máte rozhodnout, které činnosti policie máte z policejního rozpočtu zvláště podpořit, aby policie mohla co nejlépe chránit zájmy občanů. Vyberte z následujícího seznamu pět nejdůležitějších:

1. podpořit počet policistů pořádkové policie v ulicích
2. podpořit počet policistů pořádkové policie na sportovních utkáních
3. podpořit počet policistů pořádkové příčinní policie
4. podpořit počet policistů pořádkové železniční policie
5. podpořit počet policistů dopravní policie na dálnicích
6. podpořit přítomnost dopravní policie při dohledu na bezpečnost silničního provozu obecně (dechové zkoušky, rychlost, ohleduplnost, parkování, technický stav vozidel)
7. podpořit počet policistů u dopravních nehod
8. podpořit počet policistů u pouliční kriminality
9. podpořit počet policistů u drogové kriminality
10. podpořit počet policistů u násilné kriminality
11. podpořit počet policistů u mravnostní kriminality
12. podpořit počet policistů u majetkové kriminality
13. podpořit počet policistů u hospodářské kriminality
14. podpořit počet policistů chránících důležité objekty
15. podpořit počet policistů cizinecké policie
16. jiné VYPIŠTE

26. Myslíte si, že je vhodné, aby policie při své činnosti využívala dobrovolníky z řad občanů?

ANO

NE

27. Pokud byste využívání dobrovolníků ze strany policie podpořil, kterou činnost by měli dobrovolníci podle Vás provádět? (vyberte maximálně tři možnosti)

1. Preventivní hlídky v ulicích či policií vybraných lokalitách
2. Bezpečnost a plynulost silničního provozu
3. Bezpečnost v okolí škol
4. Ochrana životního prostředí
5. Asistence obětem trestné činnosti
6. Asistence při sportovních utkáních
7. Asistence při jiných významných shromážděních či kulturních akcích
8. Asistence při práci s cizinci nebo etnickými menšinami
9. Asistence na recepcích při vstupu do policejních služeben
10. jiné VYPIŠTE

28. Co byste chtěl/a/ vzkázat lidem, kteří se profesionálně zabývají prevencí kriminality, bezpečností občanů a bojem s trestnou činností? Co byste jim poradil k zlepšení jejich práce?

Muž - žena

věk:

Jste:	
ženatý/vdaná	
svobodný/á	
rozvedený/á	
vdovec/vdova	
Kolik dětí máte nebo jste měl v přímé péči, tj. žijí nebo žily s Vámi ve společné domácnosti?	
Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání?	
Základní – nevyučen	1
Základní – vyučen	2
Střední bez maturity	3
Střední s maturitou	4
Vysokoškolské	5
Pracujete jako:	
dělník, prodavač, řidič apod.	
úředník, technik, zdravotník, právník apod.	
podnikatel, živnostník	
rolník (soukromě hospodařící, družstevní)	
jste student, učeň.	
žena v domácnosti (nikoliv na mateřské dovolené)	
důchodce	7
nebo jste nezaměstnaný	8

Region dotazování – kraj:

Velikost obce: do 20 tisíc obyvatel
20 – 100 tisíc obyvatel
100 tisíc obyvatel a více

STÁT A OBČAN V PREVENCI KRIMINALITY

Autoři: Jakub Holas
 Kazimír Večerka
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
 Nám. 14. října 12, Praha 5
Určeno: Pro odbornou veřejnost
Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
 Naskové 3, Praha 5
Dáno do tisku: prosinec 2013
Edice: Studie
Vydání: první
Náklad: 200 ks

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-137-0